

МІГРАЦІЙНИЙ ПРОФІЛЬ УКРАЇНИ

за 2016 рік

ЗМІСТ

Передмова	3
Загальна інформація	4
Вступ	5
I. Соціально-економічні передумови міграції в Україні	
1.1. Демографічна ситуація	6
1.2. Економічне становище	9
1.3. Рівень життя населення	15
1.4. Ринок праці	19
II. Міграційна політика	
2.1. Законодавство у сферах міграції	24
2.2. Функції органів державної влади у сфері міграції	29
2.3. Функції місцевих органів влади у сфері міграції	32
III. Міграційна ситуація в Україні	
3.1. Внутрішня міграція	34
3.2. Внутрішньо переміщені особи	37
3.3. Поїздки громадян України за кордон	42
3.4. Еміграція	51
3.5. Іноземці та особи без громадянства	54
3.6. Імміграція	61
3.7. Нелегальна міграція	61
3.8. Шукачі захисту	73
3.9. Рєадмісія	76
IV. Вплив міграції	84
Висновки	92
Список таблиць	94
Список діаграм	97
Статистична інформація та кількісні показники, які не увійшли до таблиць та діаграм	98

ПЕРЕДМОВА

Міграційний профіль України за 2016 рік – збірник аналітичної та статистичної інформації про міграцію в Україні, започаткований у рамках виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України в динаміці та у порівнянні з 2013-2015 роками.

Оновлення Міграційного профілю за 2016 рік здійснено Державною міграційною службою України за участю Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства юстиції України, Національного банку України, Пенсійного фонду України, Національної поліції України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної судової адміністрації України.

Міграційний профіль є своєрідною базою даних про основні події у сфері міграції в Україні та пов'язаних сферах діяльності за певний період часу, що дозволяє використовувати його у якості одного з інструментів для розробки певних напрямів державної політики у демографічній, соціальній та фінансовій сферах, визначення комплексних підходів стосовно регулювання ринків праці та капіталу тощо.

Зважаючи на те, що до державного регулювання сфер міграції причетні низка органів як державної, так і місцевої влади, Міграційний профіль може використовуватись ними для визначення власної стратегії розвитку з огляду на можливі наслідки для інших сфер діяльності.

Також Міграційний профіль буде корисним і для студентів ВНЗ, учнів шкіл та пересічних громадян, оскільки він дає змогу не лише констатувати наявні в Україні міграційні процеси, а й надає інформацію щодо обставин, які впливають на їх формування.

Зміст Міграційного профілю за 2016 рік сформовано в динаміці за останні чотири роки, тобто з 2013 по 2016, з метою співставлення наявної в ньому інформації у тривалому проміжку часу.

Державна міграційна служба України висловлює щирі подяку всім фахівцям та органам влади, які долучилися до оновлення Міграційного профілю, за надану інформацію та підтримку під час підготовки цього тексту.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Мапа України

Столиця:	Київ
Площа:	603 500 км ²
Кордони:	Загальна протяжність - 6 992 км, сухопутного кордону - 5 637 км, морського - 1 355 км. Кордон з Російською Федерацією – 2 295,04 км, Білоруссю – 975,2 км, Польщею – 542,39 км, Словаччиною – 97,852 км, Угорщиною – 136,7 км, Румунією – 613,8 км, Молдовою – 1222,0 км
Населення:	42 584,5 тис. осіб на кінець 2016 року
Етнічні групи:	Українці – 77,8%, росіяни – 17,3%, білоруси – 0,6%, молдовани – 0,5%, кримські татари – 0,5% (за даними перепису населення 2001 року)
Мови:	Державна мова – українська
Форма правління:	Республіка
ВВП	55848 грн. у розрахунку на одну особу в 2016 році
Індекс людського розвитку	0,743 у 2016 році або 84 місце серед 188 країн світу
За розміром території	Україна займає 45-е місце у світі та 2-е – у Європі

ВСТУП

В міграційному плані 2016 рік став для України роком невиправданих сподівань і водночас величезних надій на наступний, 2017 рік.

Незважаючи на довгоочікувані сподівання та величезний обсяг роботи, проведений Україною, ЄС так і не запровадив безвізовий режим поїздок для громадян України.

Європейська міграційна криза, розвиток якої у середині 2016 року було важко спрогнозувати, призвела до того, що ЄС серйозно загорівся ідеєю створення механізму призупинення безвізового режиму.

Варто зазначити, що ця ідея мала підґрунтя, оскільки на той час ЄС вів безвізовий візовий діалог одразу з чотирма країнами Україною, Туреччиною, Грузією та Косово, маючи при цьому значний рівень напливу шукачів захисту з країн Близького Сходу та Північної Африки.

Таким чином, механізм призупинення безвізового режиму мав стати таким собі запобіжником, який повинен швидко зупинити неконтрольований розвиток ситуації, яка потенційно може виникнути з боку громадян країн, яким буде надано безвізовий режим поїздок, у тому числі і для України.

Внутрішня ситуація в Україні у 2016 році почала набувати ознак переходу від стабільної кризи до розвитку, оскільки вперше за останні 3 роки намітився хоч і невеликий, але ріст економіки.

Проте населення ще не відчуло позитивних змін, що яскраво демонструють такі показники як народжуваність та кількість отриманих за кордоном дозволів на проживання.

I. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

1.1. Демографічна ситуація

Демографічна ситуація характеризує відтворення населення за його основними структурними елементами, а демографічний чинник є одним із визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку держави. Проблеми оптимального демографічного розвитку слід розглядати як першочергові інтереси держави, як фактор і результат її функціонування.

Соціально-демографічна ситуація в державі формується залежно від розвитку процесів відтворення населення та міграційних процесів. За роки незалежності України населення держави скоротилося на понад 9 млн осіб. Так, у 1991 році в Україні мешкало понад 51 млн осіб, а за даними Державної служби статистики України на кінець 2016 року кількість наявного населення України (без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання) становила близько 42,584 млн осіб.

Упродовж 2016 року чисельність населення зменшилася на 176 тис. осіб. Взагалі тенденція скорочення населення України спостерігається, починаючи з 1992 року.

Порівняно із 2015р. обсяг природного скорочення збільшився на 3,6 тис. осіб. Природний рух населення у 2016р. характеризувався суттєвим перевищенням числа померлих над живонародженими: на 100 померлих – 68 живонароджених.

Таблиця 1. Динаміка наявної чисельності населення України

тис. осіб

Рік	Кількість наявного населення		Кількість народжених	Кількість померлих	Природний прибуток/ убуток
	всього	% до попереднього року			
1990	51 838,5	0,0	0,0	0,0	0,0
1991	51 944,4	0,2	657,2	629,6	27,6
1992	52 056,6	0,2	630,8	669,9	-39,1
1993	52 244,1	0,4	596,8	697,1	-100,3
1994	52 114,4	-0,2	557,5	741,7	-184,2
1995	51 728,4	-0,7	521,6	764,7	-243,1
1996	51 297,1	-0,8	492,9	792,6	-299,7
1997	50 818,4	-0,9	467,2	776,7	-309,5
1998	50 370,8	-0,9	442,6	754,2	-311,6
1999	49 918,1	-0,9	419,2	719,9	-300,7
2000	49 429,8	-1,0	389,2	739,2	-350,0

2001	48 923,2	-1,0	385,1	758,1	-373,0
2002	48 457,1	-1,0	376,5	746,0	-369,5
2003	48 003,5	-0,9	390,7	754,9	-364,2
2004	47 622,4	-0,8	408,6	765,4	-356,8
2005	47 280,8	-0,7	427,3	761,3	-334,0
2006	46 929,5	-0,7	426,1	782,0	-355,9
2007	46 646,0	-0,6	460,4	758,1	-297,7
2008	46 372,7	-0,6	472,7	762,9	-290,2
2009	46 143,7	-0,5	510,6	754,5	-243,9
2010	45 962,9	-0,4	512,5	706,7	-194,2
2011	45 778,5	-0,4	497,7	698,2	-200,5
2012	45 633,6	-0,3	502,6	664,6	-162,0
2013	45 553,0	-0,2	520,7	663,1	-142,4
2014	45 426,2	-0,3	503,7	662,4	-158,7
2015	42 759,7 ¹	-5,9	411,82	594,82	-183,0
2016	42 584,5 ²	-0,4	397,02	583,62	-186,5

¹ Без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м.Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання.

² Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Основним чинником, що обумовлює скорочення чисельності населення України, є низькі темпи його відтворення, які характеризуються тенденціями зростання депопуляції (смертність перевищує народжуваність), що не забезпечує навіть простого заміщення поколінь.

Аналіз статистичних даних свідчить, що рівень народжуваності неухильно знижується, незважаючи на тенденцію зменшення смертності немовлят до року. При цьому починаючи з 2008 року зменшується рівень смертності, але рівень народжуваності не в змозі його покрити, тому спостерігається збільшення рівня природного убутку населення. Зниження народжуваності — загальна історична тенденція, притаманна як високорозвинутим країнам, так і країнам, що перебувають на перехідному етапі. Крім формування несприятливої демографічної ситуації, це також має негативні соціально-економічні наслідки.

Серед головних причин процесу депопуляції — старіння населення та зниження народжуваності. До цього призводить одночасне скорочення чисельності населення та зміна його вікової структури.

Статевий розподіл наявного населення України свідчить про перевагу жінок над чоловіками у кількісному співвідношенні. На тисячу чоловіків припадає близько 1 150-1 170 жінок впродовж 1991-2015 років.

Структура населення за віковими групами свідчить про зростання частки осіб віком понад 60 років. Так, у 1991 році частка осіб, старше 60 років становила 18,7 %, а вже у 2016 році 22,1%. Але кількість осіб майже не змінилася: у 1991 році — 9,631 млн осіб, у 2016 році — 9,417 млн осіб.

При цьому питома вага вікової групи населення до 15 років у 1991 році становила 22,8 %, а у 2016 році 16,1%. Тобто кількість дітей за 15 років зменшилася в 1,7 разів, майже вдвічі. Впродовж 2011-2015 років частка найбільш активного населення вікової групи 16-59 років постійно зменшувалася на 0,3%-0,4%, від 63,8 % до 62,1 %. Проте 2016 рік продемонстрував негативну динаміку по відношенню до 2015 року у розмірі 0,5%.

Натомість за рахунок зменшення найбільш активної групи населення зростала частка вікових груп до 15 років і від 60 і більше. При цьому, частка вікової групи 60 і більше років перевищує частку вікової групи до 15 років на 5%.

Тому вікова структура населення України має регресивний тип демографічної структури, для якої характерна висока частка людей похилого віку, та низька частка дітей.

Таблиця 2. Динаміка структури постійного населення України за віковими групами

Рік	Усього, тис. осіб	Вікові групи населення					
		0-15 років		16-59 років		60 років і старше	
		тис. осіб	питома вага, %	тис. осіб	питома вага, %	тис. осіб	питома вага, %
1991	51 623,5	11 762,1	22,8	30 230,3	58,6	9 631,1	18,7
2013	45 372,7	7 047,7	15,5	28 622,9	63,1	9 702,1	21,4
2014	45 245,9	7 120,1	15,7	28 372,5	62,7	9 753,3	21,6
2015	42 759,7 ¹	6 816,0	15,9	26 613,3	62,3	9 330,4	21,8
2016	42 590,9 ¹	6 856,3	16,1	26 317,4	61,8	9 417,2	22,1

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності постійного населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання.

Серед причин смерті населення України у 2016р., як і у 2015р., перше місце посідали хвороби системи кровообігу, друге – новоутворення, третє – зовнішні причини смерті.

Таблиця 3. Статистичні дані щодо причин смерті у 2015-2016 роках

	Тис. осіб		У % до підсумку	
	2016р. ¹	2015р.	2016р.1	2015р.
Усього померлих	583,6	594,8	100,0	100,0
у т.ч. від				
хвороб системи кровообігу	392,7	404,6	67,3	68,0
новоутворень	78,9	79,5	13,5	13,4
зовнішніх причин смерті	31,1	34,6	5,3	5,8
із них від				
транспортних нещасних випадків	4,7	4,8	0,8	0,8
випадкових утоплень та занурень у воду	1,8	2,0	0,3	0,3
випадкових отруєнь та дії	2,4	3,0	0,4	0,5

алкоголю				
навмисних самоушкоджень	6,9	7,6	1,2	1,3
наслідків нападу з метою вбивства чи нанесення ушкодження	1,9	2,1	0,3	0,4
хвороб органів травлення	22,1	22,8	3,8	3,8
хвороб органів дихання	13,8	14,0	2,4	2,3

¹ Дані попередні.

Незважаючи на зазначені вище негативні факти демографічного становища населення України, за даними Держстату середня очікувана тривалість життя в Україні років підвищувалася. Середня тривалість життя у 1991 році була 69 років, у 2016 році – 71,68 рік. Очікувана тривалість життя чоловіків у 1991 році – 64,6 року, у 2016 році – 66,73 років. Очікувана тривалість життя жінок у 1991 році – 74,2 року, у 2016 році – 76,46 року. Різниця у тривалості життя жінок і чоловіків становить 9,73 років. Таку тенденцію можна спостерігати на всьому просторі колишнього Радянського союзу. У Європі різниця у тривалості життя жінок і чоловіків становить 4-5 років.

Зважаючи на викладене, густота населення України в 2013 році є найнижчою за всі роки незалежності і зменшилась із 86,1 осіб та 1 кв. км. у 1990 році до 75,3 осіб на кв. км. у 2013 році (таблиця 4).

Табл. 4. Щільність населення України

(на 1 січня, тис. осіб)				
№ з/п	Рік	Кількість наявного населення	Площа, кв. км.	щільність населення, тис. осіб на 1 кв. км.
1	2	3	4	5
1	1991	51 944,4	603 500	86,1
2	2013	45 553,0	603 500	75,5
3	2014	45 426,2	603 500	75,3
4	2015	42 759,7	603 500	70,9
5	2016	42 584,5	603 500	70,6

При цьому за даними ООН станом на липень 2005-го року, за густотою населення Україна посідала 118 місце в світі з переліку 239 країн і окремих територій і 39 місце в Європі з 49 країн.

Таким чином, Україна наразі, за рахунок старіння населення і низького рівня народжуваності, швидкими темпами наближається до демографічної кризи, що матиме наслідки і на економічну сферу, через зниження обсягу внутрішнього ринку та чисельності робочої сили.

1.2. Економічне становище

Головним завданням економічної політики у 2016 році був перехід до стабілізації та розвитку в умовах продовження зовнішньої агресії, ускладнення міжнародної ситуації й наростання внутрішніх проблем. За підсумками року можливо помітити перші зрушення на тривалому шляху перетворень.

Вперше за останні чотири роки в Україні спостерігалось економічне зростання. Процеси перетворень економіки мали позитивний характер, що має стати основою для подальшого відновлення економіки впродовж наступних років.

На відміну від попередніх років, джерелами зростання є не зовнішні чинники, а внутрішні: інвестиційний та споживчий попит. Водночас негативний вплив зовнішніх чинників вдалось практично знівелювати. Суттєвим фактором покращення економічної динаміки стали і започатковані структурні зміни, спрямовані на дерегуляцію підприємницької діяльності, поліпшення бізнес-клімату, підвищення ефективності управління державними інвестиціями та державним сектором економіки, успішна реалізація положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема, в частині створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі, а також активна діяльність Уряду у сфері зовнішньоторговельної політики, які дали змогу більшості економічних агентів успішно пройти адаптаційний період і пристосуватись до нових умов функціонування економіки.

У першому кварталі 2016 року зростання ВВП становило 0,1 відсотка до відповідного кварталу попереднього року, у другому - 1,4 відсотка, у третьому - 2 відсотки, а в четвертому кварталі 2016 року відбулося прискорене зростання ВВП - на 4,7 відсотка, порівняно з четвертим кварталом 2015 року. За підсумками 2016 року відбулося зростання ВВП на рівні 2,2 відсотка (розрахунки на основі квартальних даних Держстату).

Таблиця 5. Динаміка ВВП України за 2013-2016 роки

№ з/п	Рік	Розмір ВВП, млн грн	Відношення до показника минулого року		Розмір ВВП на душу населення, грн	Відношення до показника минулого року	
			абсолютне, млн грн	відносне, %		абсолютне, грн	відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2013	1 465 198	46 042	+3,3	33 965	1 099,90	+3,6%
2	2014	1 586 915	121 717	+8,3	36 904	2 939,00	+8,6
3	2015	1 988 544	401 629	+25,3	46 413	9 509,00	+25,8
4	2016	2 383 182	394 638	+19,8	55 848	9 435,00	+20,3

Внаслідок зростання обсягів ВВП, зростає показник розміру ВВП на душу населення, але враховуючи той факт, що розміри ВВП постійно збільшувалися, а чисельність населення України постійно зменшувалися, то розмір ВВП на душу населення зростає більш швидкими темпами ніж обсяги самого ВВП (таблиця 5).

Задля порівняння простоти ведення підприємницької діяльності між країнами світу Світовим банком щорічно розраховується індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business), який показує рівень економічної свободи в

економіках країн світу, а також дає змогу оцінити можливість самореалізації населення.

За цим показником Україна впродовж 2013-2016 років займала не найкращі позиції.

Так, у 2013 році Україна посідала 137 місце у рейтингу Doing Business, у 2014 році – 112 місце, у 2014 році – 87 місце, у 2016 році – 83 місце.

**Таблиця 6. Динаміка рейтингової оцінки умов ведення бізнесу
Doing Business в Україні за 2013-2016 роки**

Категорії	2013	2014	2015	2016
Реєстрація підприємств	69	30	24	20
Отримання дозволів на будівництво	68	140	137	140
Підключення до електропостачання	182	137	140	130
Реєстрація власності	88	61	62	63
Кредитування	14	19	19	20
Захист інвесторів	107	88	101	70
Оподаткування	157	107	83	84
Міжнародна торгівля	153	109	110	115
Забезпечення виконання контрактів	44	98	93	81
Ліквідація підприємств	141	141	148	150

Проте якщо проглянути окремі показники, які формують індекс Doing Business (таблиця 6), то виходить, що ряд важливих показників, таких як «Отримання дозволів на будівництво», «Підключення до електропостачання», «Ліквідація підприємств» практично не зазнали змін впродовж останніх 3-4 років.

Важливим показником, який відображає зміни вартості фіксованого набору споживчих товарів та послуг у поточному періоді порівняно з базисним, є Індекс споживчих цін (ІСЦ) який характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання.

Розрахунки ІСЦ проводяться на основі даних про ціни, одержаних шляхом реєстрації цін (тарифів) на споживчому ринку, та даних національних рахунків щодо витрат домогосподарств на кінцеве споживання по країні в цілому на рівні розділів, груп і класів за Класифікацією індивідуального споживання за цілями. Для подальшого розподілу використовується деталізована інформація щодо споживчих грошових витрат домогосподарств за результатами обстежень умов життя домогосподарств.

Згідно даних Держстату у січні 2017р. індекс споживчих цін порівняно з попереднім місяцем становив 101,1%, у січні 2016р. – 100,9%; індекс цін виробників промислової продукції – 99,7%, у січні 2016р. – 98,9%.

2016 року спостерігалось покращення динаміки внутрішніх цін споживчого ринку, незважаючи на певне зменшення жорсткості монетарної політики Національного банку та посилення впливу адміністративної складової інфляції.

За підсумками року, як і очікувалося, інфляція перебувала в межах показника, закладеного до бюджету на 2016 рік – 12,4 відсотка порівняно з 43,3 відсотка - 2015 року та 24,9 відсотка – 2014 року. Уповільнення темпів інфляції дає змогу наразі стверджувати про достатню керованість цінових процесів на внутрішньому ринку та позитивний вплив на тривалі очікування суб'єктів господарювання.

Таблиця 7. Динаміка основних показників соціально-економічного розвитку України

	2013 рік		2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	за рік	до 2012 року, %	за рік	до 2013 року, %	за рік	до 2014 року, %	за рік	до 2015 року, %
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн.грн.	1 006 280,5	99,2	1 066 769,4	106,0	1 351 374,7	126,7	1 565 332,5	115,8
Обсяг продукції сільського господарства, млн.грн.	308 100,0	119,3	370 800,0	120,4	544 193,0	146,8	631 105,0	116,0
Обсяг виконаних будівельних робіт, млн.грн.	58 879,8	94,5	50 228,7	85,3	55917,5	111,3	70942,4	126,9
Вантажообіг, млн. ткм	379 045,0	96,0	335 151,7	88,4	315341,8	94,1	323473,9	102,6
Пасажирооборот, млн. пас. км	128 508,2	97,0	106 147,8	82,6	97280,7	91,6	102239,4	105,1
Експорт товарів, млн. дол. США	57 433,3	91,0	50 113,6	87,3	34523,3	68,9	44885,4	130,0
Імпорт товарів, млн. дол. США	70 039,8	91,1	49 820,4	71,1	34273,8	68,8	44548,1	130,0
Сальдо (+, –) млн. дол. США	-12 606,5	91,5	+293,2	102,3	+249,5	85,1	+337,3	135,2
Оборот роздрібної торгівлі, млн. грн.	884 203,7	109,9	903 534,5	120,2	1 018778,2	112,8	1159271,9	113,8
Середньомісячна номінальна заробітна плата одного працівника, грн.	3 234	106,9	3 476	107,5	4 195	120,7	5 183	123,6
Заборгованість із виплати заробітної плати – всього, млн. грн.	1 019,4	114,1	2 436,8	239,0	1 880,8	77,2	1 791,0	95,2
Кількість зареєстрованих безробітних на кінець періоду, тис. осіб	487,7	96,2	512,2	105,0	490,8	95,8	390,8	79,6

Обсяг експорту товарів та послуг України у 2016р. становив 44 885,4 млн. дол. США, імпорту – 44 548,1 млн. дол. Порівняно із 2015 р. експорт скоротився на 4,1%, імпорт збільшився на 3,7% (таблиця 7).

Позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу становило 337,3 млн. дол. (у 2015р. позитивне – 3828,2 млн.дол.).

У 2016р. експорт товарів становив 36362,8 млн.дол. США, імпорт – 39248,6 млн.дол. Порівняно із 2015р. експорт скоротився на 4,6% (на 1764,3 млн.дол.), імпорт збільшився на 4,6% (на 1732,2 млн.дол.). Негативне сальдо становило 2885,8 млн.дол. (у 2015р. позитивне – 610,7 млн.дол.).

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 226 країн світу. Інформацію щодо показників зовнішньої торгівлі товарами з найбільшими торговими партнерами у 2016 році наведено в таблиці 8.

Таблиця 8. Інформацію щодо показників зовнішньої торгівлі товарами з найбільшими торговими партнерами

	Експорт			Імпорт		
	млн.долСША	у % до 2015р.	у % до загального обсягу	млн.долСША	у % до 2015р.	у % до загального обсягу
Усього	36362,8	95,4	100,0	39248,6	104,6	100,0
у тому числі						
Білорусь	903,3	103,7	2,5	2777,3	113,4	7,1
Велика Британія	317,8	86,4	0,9	709,3	124,4	1,8
Єгипет	2266,2	109,0	6,2	48,7	87,6	0,1
Індія	1903,2	131,8	5,2	486,1	109,6	1,2
Іспанія	1004,5	96,3	2,8	500,9	113,6	1,3
Італія	1929,6	97,5	5,3	1358,2	139,1	3,5
Китай	1832,5	76,4	5,0	4688,5	124,3	11,9
Нідерланди	996,4	110,0	2,7	546,8	120,8	1,4
Німеччина	1423,7	107,2	3,9	4318,6	108,6	11,0
Польща	2200,2	111,3	6,1	2692,8	115,9	6,9
Російська Федерація	3591,8	74,4	9,9	5148,3	68,7	13,1
Румунія	717,2	125,8	2,0	380,6	119,6	1,0
США	426,6	88,5	1,2	1687,9	114,0	4,3
Туреччина	2048,7	73,9	5,6	1100,0	129,1	2,8
Угорщина	1053,1	115,8	2,9	802,0	49,9	2,0
Франція	453,7	91,1	1,2	1530,3	171,4	3,9
Чехія	560,8	103,7	1,5	654,8	136,5	1,7
Швейцарія	105,9	85,9	0,3	983,3	214,8	2,5
Довідково:						
Країни СНД	6030,5	77,3	16,6	8563,8	81,7	21,8
Країни ЄС	13497,7	103,7	37,1	17138,2	111,8	43,7

Основу товарної структури українського експорту складали недорогоцінні метали та вироби з них, продукти рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження, механічні та електричні машини, мінеральні продукти, готові харчові продукти, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості й деревина і вироби з деревини.

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з 2015р. збільшилась частка зернових культур із 15,9% до 16,7%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – з 8,7% до 10,9%, електричних машин – з 5,2% до 5,7%, насіння і плодів олійних рослин – з 3,9% до 4,2%, деревини і виробів з деревини – з 2,9% до 3,1%. Натомість зменшилась частка чорних металів з 21,2% до 19,9%, руд, шлаку і золи – з 5,8% до 5,4%, механічних машин – з 5,1% до 4,3%.

Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу становив 13497,7 млн.дол., або 37,1% від загального обсягу експорту (у 2015р. – 13015,2 млн.дол., або 34,1%), та збільшився порівняно з 2015р. на 482,5 млн.дол., або на 3,7%.

Найбільші обсяги експорту до країн ЄС складала продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості – 30,5% від загального обсягу експорту, недорогоцінні метали та вироби з них – 22,9%, електричні та механічні машини – 14,7%.

Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Польщі, Італії та Німеччини.

Серед інших країн світу найбільше експортувалися товари до Російської Федерації, Єгипту, Туреччини, Індії та Китаю.

Серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Індії на 31,8%, Угорщини – на 15,8%, Польщі – на 11,3%, Нідерландів – на 10,0%, Єгипту на 9,0% та Німеччини – на 7,2%, до решти найбільших країн-партнерів зменшився: Китаю – на 23,6%, Російської Федерації – на 25,6%, Туреччини – на 26,1%, Італії – на 2,5%.

Основу товарної структури українського імпорту складали мінеральні продукти, механічні та електричні машини, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них, недорогоцінні метали та вироби з них, готові харчові продукти, текстильні матеріали та текстильні вироби й продукти рослинного походження.

У загальному обсязі імпорту товарів збільшилась частка механічних машин з 9,5% до 11,9%, електричних машин – з 7,2% до 8,2%, засобів наземного транспорту, крім залізничного, – з 4,3% до 7,2%, фармацевтичної продукції – з 3,6% до 4,1%. Зменшилась частка палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки з 29,0% до 20,0%.

Імпорт товарів із країн Європейського Союзу становив 17138,2 млн.дол., або 43,7% від загального обсягу (у 2015р. □ відповідно 15330,2 млн.дол. та 40,9%), та збільшився проти 2015р. на 1808,0 млн.дол., або на 11,8%.

Найвагоміші обсяги імпорту товарів із країн ЄС складала електричні та механічні машини – 21,1% від загального обсягу імпорту, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 17,8%, мінеральні продукти – 15,2%, товари агропромислового комплексу та харчової промисловості – 10,0%.

Серед країн ЄС найвагоміші імпортні надходження товарів здійснювалися з Німеччини, Польщі та Франції. Серед інших країн світу найбільші імпортні поставки товарів надходили з Російської Федерації, Китаю, Білорусі, США та Туреччини.

Порівняно з 2015р. імпорт товарів збільшився із Швейцарії на 114,8%, Франції – на 71,4%, Італії – на 39,1%, Туреччини – на 29,1%, Китаю □ на 24,3%,

Польщі – на 15,9%, США – на 14,0%, Білорусі – на 13,4%, Німеччини – на 8,6%, зменшився з Російської Федерації на 31,3%.

У межах започаткування роботи, спрямованої на забезпечення умов для повноцінного функціонування зони вільної торгівлі та розвитку торговельно-економічного співробітництва відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС змінилась географічна структура українського експорту на користь збільшення обсягів експорту до країн ЄС, що частково компенсувало чергову втрату ринків СНД, у тому числі Російської Федерації.

Таким чином, основні внутрішні та зовнішні оціночні показники розвитку держави свідчать, що у 2016 році в Україні економічна ситуація почала покращуватися і незважаючи на те, що ці темпи росту були незначними, але вони дають сподівання на кращий розвиток ситуації у наступному 2017 році.

1.3. Рівень життя населення

В Україні підвищувався розмір середньомісячної номінальної заробітної плати. Зокрема, середньомісячна номінальна заробітна плата в Україні зросла з 3282 грн у 2013 році до 5183 грн у 2016 році.

Аналіз середньомісячної номінальної заробітної плати у розрізі регіонів України свідчить, що у 2016 році її найвищі розміри спостерігались у місті Києві, Донецькій області, Київській області, Дніпропетровській області, Запорізькій області (таблиця 9).

Таблиця 9. Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні

	2013		2014		2015		2016	
	грн	у % до 2012 року	грн	у % до 2013 року	грн	у % до 2014 року	грн	у % до 2015 року
Україна*	3265	107,9	3480	106,0	4195	120,5	5183	123,6
АР Крим	2850	107,4	...	...	...	...	...	...
Вінницька	2651	109,0	2810	106,0	3396	120,9	4189	123,3
Волинська	2580	110,3	2721	105,5	3291	120,9	4047	123,0
Дніпропетровська	3336	106,3	3641	109,1	4366	119,9	5075	116,2
Донецька	3755	107,5	3858	102,7	4980	129,1	5989	120,3
Житомирська	2561	108,1	2763	107,9	3271	118,4	4000	122,3
Закарпатська	2553	108,6	2744	107,5	3381	123,2	4298	127,1
Запорізька	3142	107,3	3432	109,2	4200	122,4	5080	121,0
Івано-Франківська	2679	105,5	2875	107,3	3402	118,4	4202	123,5
Київська	3351	106,2	3489	104,1	4153	119,0	5229	125,9
Кіровоградська	2608	107,4	2789	106,9	3282	117,7	3974	121,1
Луганська	3337	108,0	3377	101,2	3427	101,5	4637	135,3
Львівська	2789	108,2	2961	106,2	3646	123,1	4559	125,0
Миколаївська	3094	109,6	3344	108,1	3984	119,1	4887	122,7

Одеська	2947	109,2	3129	106,2	3897	124,5	4809	123,4
Полтавська	2988	104,8	3179	106,4	3783	119,0	4621	122,2
Рівненська	2844	110,4	3033	106,6	3573	117,8	4364	122,2
Сумська	2702	108,0	2877	106,5	3449	119,9	4131	119,8
Тернопільська	2359	107,9	2527	107,1	2994	118,5	3695	123,4
Харківська	2975	108,1	3143	105,7	3697	117,6	4448	120,3
Херсонська	2464	108,6	2617	106,2	3123	119,3	4046	129,6
Хмельницька	2641	108,9	2878	109,0	3371	117,1	4043	119,9
Черкаська	2682	107,0	2829	105,5	3360	118,8	4148	123,4
Чернівецька	2484	106,6	2578	103,8	3050	118,3	3828	125,5
Чернігівська	2504	108,5	2690	107,4	3295	122,5	4002	121,4
м.Київ	5007	108,7	5376	107,4	6732	125,2	8648	128,5
м. Севастополь	3114	107,7	...	...	...	...	...	...

** За 2014 рік дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2015 та 2016 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції.*

У 2016 році порівняно з 2015 роком середньомісячна заробітна плата найбільше зросла у Луганській (на 35,3%) та Херсонській (на 29,6%) областях і місті Києві (на 28,5%), а найменше – у Дніпропетровській області (на 16,2%).

Змінами до Державного бюджету України на 2016 рік збільшено розміри прожиткового мінімуму від грудня 2016 року. Таким чином, зростання прожиткового мінімуму 2016 року становило 116,1 відсотка проти затвердженого 112,5 відсотка.

Відповідно до ст.7 Закону «Про Державний бюджет України на 2016 рік» розмір прожиткового мінімуму - 2016 на одну особу (у розрахунку на місяць) встановлено у розмірі з 1 січня 2016 року — 1330 гривень, з 1 травня — 1399 гривень, з 1 грудня — 1496 гривень.

Таблиця 10. Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів¹

*(за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств)
(без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м.Севастополя)*

Розподіл населення (%) за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у місяць, грн.	2013	2014	2015
до 480,0	0,1	0,1	0,1
480,1–840,0	2,3	1,4	0,9
840,1–1200,0	9,1	7,9	4,8
1200,1–1560,0	21,2	19,2	11,3
1560,1–1920,0	21,9	23,1	18,2
1920,1–2280,03	16,6	16,5	17,6
2280,1–2640,0	10,5	11,7	15,9

2640,1–3000,0	6,8	7,8	11,4
3000,1–3360,0	4,3	4,6	6,7
3360,1–3720,0	2,0	2,5	4,4
понад 3720,0	5,2	5,2	8,7

¹Починаючи з 2011 року при розрахунках середньодушових показників, а також показників диференціації населення (домогосподарств) за рівнем матеріального добробуту добробуту відповідно до сучасної міжнародної практики розпочато використання шкали еквівалентності – системи коефіцієнтів, яка відображає зменшення мінімально необхідних потреб на одного члена домогосподарства при збільшенні розміру домогосподарства та зміні його складу. Застосовується шкала, за якою першому члену домогосподарства присвоюється коефіцієнт 1, а всім іншим – 0,7. Для забезпечення зіставності показників динамічних рядів було здійснено перерахунок даних за 2010р. з урахуванням шкали еквівалентності.

²Без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

³У 2010-2011рр. – понад 1920 грн.

З 1 січня 2017 року вдвічі підвищено мінімальну заробітну плату до 3200 гривень (що перевищує прожитковий мінімум для працездатних осіб удвічі). З 1 січня 2017 року, відповідно до бюджету на 2017 рік, прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць складає 1544 гривні.

Таке підвищення дасть змогу підвищити купівельну спроможність населення та знизити рівень бідності серед тих, хто працює; легалізувати заробітну плату; підвищити надходження до Державного бюджету та фондів соціального страхування, у тому числі пенсійного фонду. Це у подальшому дасть можливість підвищувати розмір пенсії.

2016 року Урядом підвищено майже вдвічі (до 2 тис. гривень) вартість твердого палива, на яке надаються пільги і розраховуються субсидії. Забезпечено адресну соціальну підтримку населення, зокрема, 6,7 млн сімей отримують субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг.

При аналізі показника заробітної плати важливим є факт наявності заборгованості з її виплати. Так, у 2012-2015 роках розмір такої заборгованості збільшився з 1 037,3 млн. грн. у 2011 році до 1 880,8 млн. грн. у 2015 році.

Але треба відзначити й позитивну динаміку, адже заборгованість у 2015 році в порівнянні з попереднім роком скоротилася на 486,1 млн. грн. або на 20,5 %. Упродовж 2016р. загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати зменшилась на 4,8%, або на 89,8 млн.грн, і на 1 січня 2017р. становила 1791 млн.грн.

Важливим показником, який характеризує достаток населення, є розподіл населення за рівнем середньодушових доходів.

Одним із найважливіших показників добробуту життя населення є наявність власного житла. У 2013 році темпи росту житлового фонду України (таблиця 11) були удвічі повільнішими ніж у 2010-2012 роках, про що свідчить динаміка середньої площі, яка припадає на одного жителя. 2014 рік демонструє

значне зменшення загальної площі житлового фонду у розрахунку на одну особу. Проте у 2015 року показник підвищується на 0,3%.

Рівень комфорту житлового фонду України впродовж указанного періоду також покращувався приблизно рівномірно. А от питома вага загальної площі, обладнаної газом, у 2013 році навпаки – погіршилася на 0,2 % порівняно з 2010 і 2012 роками. У 2014 питома вага загальної площі, обладнаної газом збільшилася на 0,3%, у 2015 році показник залишився незмінним.

При цьому, такі показники комфорту житла як наявність водопроводу, каналізації, опалення і ванни є досить низькими, оскільки не охоплюють усього житлового фонду.

Таблиця 11. Житловий фонд України і умови проживання у 2013-2016 роках¹

Рік	Загальна площа житлових приміщень ² , млн. м ²	Загальна площа житлового фонду у розрахунку на одну особу ² , м ²	Питома вага загальної площі обладнаної ² , %					Кількість сімей та однаків, які перебували на квартирному обліку на кінець року, тис.	Кількість сімей та однаків, які одержали житло протягом року, тис.
			водопроводом	каналізацією	опаленням	газом	гарячим водопостачанням		
2013	1096,6	23,8	61,5	59,4	64,9	83	45,2	808	6
2014	966,1	22,6	60,3	57,2	68,2	83,3	46,8	657	3
2015	973,8	22,9	60,8	58,8	68,7	83,3	47,0	x	x
2016	977,9	23,1	61,2	59,2	68,9	83,1	47,0	x	x

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

² За оцінкою Держстату.

³ Відповідно до плану державних статистичних спостережень на 2017 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 175-р, термін оприлюднення даних за 2016 рік – 27.06.2017.

⁴ Форма державного статистичного спостереження № 4-житлофонд (річна) "Квартирна черга та надання житлових приміщень" скасована наказом Держстату від 11.08.2015 № 185, починаючи зі звіту за 2015 рік.

Інший міжнародний показник, що характеризує якість життя населення, є «Індекс людського розвитку» (ІЛР), який щорічно розраховується Організацією Об'єднаних Націй.

При складанні Індексу враховуються три базових виміри людського розвитку: очікувана тривалість життя при народженні відображає здатність вести довге і щасливе життя; середня тривалість навчання і очікувана тривалість навчання відображають здатність опановувати знання; валовий національний дохід на душу населення відображає здатність досягти гідного рівня життя.

Крім того, додатково враховуються дані про рівні соціальної захищеності, показники здоров'я і культурного розвитку населення, стану злочинності, охорони навколишнього середовища, участі людей у прийнятті рішень.

Відповідно до інформації з доповіді, п'ятірку країн із найвищим рівнем людського розвитку у світі сформували Норвегія, Австралія, Швейцарія, Німеччина та Данія. США опинилися на десятому місці. Російська Федерація посіла в рейтингу 49 місце, Білорусь – 52, Казахстан – 56, Грузія 70, а Азербайджан – 78. Україна разом із Вірменією ділять 84 позицію в списку із 188 країн.

2015 року Україна за індексом людського розвитку посіла 81 місце із 188 країн (2014-го — 83, 2010-го — 69). Сьогодні значення індексу дорівнює 0,747 і, за оцінками фахівців, все ж цей показник належить до категорії високого рівня людського розвитку. В Україні можна спостерігати прогрес, але у світі загалом ІЛР зріс майже втричі.

За критеріями досліджуваного індексу, найкраща ситуація в нашій країні із освітою та грамотністю, значно гірші із станом здоров'я та тривалістю життя, а найгірші — із рівнем життя. Всі соціальні проблеми в розрізі людського розвитку в цілому пов'язані з економічною ситуацією.

Отже, рівень життя населення в Україні, як і за попередніх часів її незалежності, залишає бажати кращого.

1.4. Ринок праці

Упродовж 2016 р. на підприємствах було прийнято 2057,0 тис. осіб, тоді як звільнено 2299,5 тис. осіб (відповідно 26,1% та 29,2% середньооблікової кількості штатних працівників). Перевищення рівня вибуття над рівнем прийому було зафіксовано в більшості видів економічної діяльності, найсуттєвіше – в інформації та телекомунікаціях (на 9,2 в.п.), операціях з нерухомим майном (на 9,1 в.п.), фінансовій та страховій діяльності (на 7,9 в.п.), а також діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (на 7,4 в.п.). На підприємствах промислових видів діяльності таке перевищення спостерігалось у виробництві електричного устаткування (на 10,0 в.п.) та в металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування (на 8,4 в.п.). Слід зазначити, що переважна більшість працівників (86,7%) залишили робочі місця з причин плинності кадрів. У 2016р. із причин скорочення штатів було звільнено 124,5 тис. осіб, або 5,4% вибулих. Найбільші обсяги скорочення штатів спостерігались у державному управлінні й обороні (на 27,3 тис. осіб), освіті (на 23,9 тис. осіб), а також промисловості (на 21,4 тис. осіб) і в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги (на 15,2 тис. осіб).

У 2016 році рівень зайнятості населення працездатного віку порівняно з 2015 роком знизився на 0,5 в.п. та становив 64,2%. Рівень безробіття населення працездатного віку (за методологією МОП) зріс на 0,2 в.п. і становив 9,7% (таблиця 12).

Кількість зареєстрованих безробітних зменшилась з 490,8 тис. осіб на кінець 2015р. до 390,8 тис. осіб на кінець 2016 року.

Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) у цілому по країні зменшилося на 81 особу та на кінець 2016 року становило 108 осіб.

Кількість зареєстрованих безробітних на кінець січня 2017р. становила 429,0 тис. осіб, з них допомогу по безробіттю отримували 81,9%. Майже половину (49,3%) загальної кількості безробітних становили жінки.

Таблиця 12. Структура зареєстрованих безробітних за окремими соціальними групами

	Кількість зареєстрованих безробітних на кінець січня 2017р.		
	тис. осіб	у % до	
		загальної кількості безробітних	січня 2016 року
Безробітні – усього	429,0	100,0	84,4
з них			
жінки	211,5	49,3	75,8
молодь у віці до 35 років	151,6	35,3	76,3
особи, які проживають у сільській місцевості	204,5	47,7	92,7
особи, які мають додаткові гарантії в сприянні працевлаштуванню	156,3	36,4	99,1

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні на кінець січня 2017р. становив 1,6% населення працездатного віку, у сільській місцевості – 2,6%, у міських поселеннях – 1,2%.

У загальній кількості вакансій, заявлених роботодавцями до державної служби зайнятості, кожна п'ята була в переробній промисловості, кожна шоста – в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, кожна дев'ята – у транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності, згідно даних Держстату на січень 2017 року.

Рівень зайнятості працездатного населення в середньому по Україні щороку зростав із 91,4 % у 2011 році до 92,3 % у 2013 році. Відповідно рівень безробітного населення серед працездатного за цей же період часу постійно зменшувався. У 2014 році показник рівня зайнятості працездатного населення склав 90,3 %. У 2015 році показник рівня зайнятості працездатного населення збільшився на 0,2 % відносно значення цього ж показника за минулий період, а у 2016 році зменшився на 0,5% (таблиця 13).

Таблиця 13. Економічна активність населення працездатного віку

	Економічно активне населення працездатного віку	Зайняте населення працездатного віку		Безробітне населення (за методологією МОП) працездатного віку	
		тис. осіб	у % до всього населення відповідного віку	тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідного віку
2013	20 478,2	18 901,8	92,3	1 576,4	7,7
2014	19035,2	17188,1	64,5	1847,1	9,7
2015	17396,0	15742,0	64,7	1654,0	9,5
2016	17303,6	15626,1	64,2	1677,5	9,7

Примітка: Дані наведено за результатами вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності за 2014 рік без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2015 та 2016 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Аналіз помісячної динаміки кількості безробітних та потреби підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць свідчить про наявність сезонних особливостей цих показників.

Зокрема, найбільша потреба підприємств у працівниках зазвичай підвищувалася в травні й тривала до жовтня. Натомість кінець і початок року, зазвичай це грудень-лютий, були найтяжчими для працівників при пошуку робочих місць (таблиця 14).

Табл. 14. Попит та пропозиція робочої сили в Україні
(на кінець звітного періоду)

Рік та місяць	Кількість зареєстрованих безробітних*, тис. осіб	Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тис. осіб	Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць, осіб
2013 рік			
Січень	564,5	54,1	104
Лютий	589,1	59,0	100
Березень	571,6	67,8	84
Квітень	534,7	69,5	77
Травень	501,0	75,0	67
Червень	465,3	78,7	59
Липень	451,5	79,7	57
Серпень	435,4	88,6	49
Вересень	422,1	88,7	48
Жовтень	394,6	77,6	51
Листопад	423,8	67,8	63
Грудень	487,7	47,5	103
2014 рік			
Січень	504,9	52,3	97
Лютий	515,7	55,1	94

Березень	492,3	62,5	79
Квітень	474,7	50,1	95
Травень	456,1	50,6	90
Червень	437,5	48,7	90
Липень	433,5	48,8	89
Серпень	426,1	54,8	78
Вересень	418,1	52,6	79
Жовтень	402,7	53,6	75
Листопад	450,6	45,5	99
Грудень	512,2	35,3	145
2015 рік			
Січень	524,4	41,0	128
Лютий	523,1	43,4	121
Березень	506,8	56,2	90
Квітень	486,4	49,9	97
Травень	469,4	48,1	97
Червень	443,9	43,6	102
Липень	427,5	41,6	103
Серпень	414,7	48,3	86
Вересень	407,4	41,3	99
Жовтень	394,1	39,8	99
Листопад	433,5	34,2	127
Грудень	490,8	25,9	189
2016 рік			
Січень	508,6	31,3	162
Лютий	508,2	38,9	131
Березень	467,5	49,9	94
Квітень	434,7	39,6	110
Травень	416,4	45,3	92
Червень	388,9	40,8	95
Липень	369,7	42,4	87
Серпень	355,7	53,9	66
Вересень	341,5	56,9	60
Жовтень	316,2	57,1	55
Листопад	337,9	53,3	63
Грудень	390,8	36,0	108

* За 2011-2012 роки інформацію наведено щодо кількості незайнятих громадян, які перебували на обліку державної служби зайнятості.

Примітка: За 2014 рік дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2015 та 2016 роки – також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених роботодавцями до державної служби зайнятості, на кінець 2016 року становила 36,0 тис., що на 39,0% більше, ніж на кінець 2015 року.

Із загальної кількості вакансій кожна п'ята була в переробній промисловості, кожна шоста – в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, кожна дев'ята – у транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності (таблиця 15).

Таблиця 15. Потреба роботодавців у працівниках за видами економічної діяльності

(на кінець року, тис. осіб)

	2013	2014	2015	2016
Потреба у працівниках, усього	47,5	35,3	25,9	36,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2,3	1,6	1,2	1,5
Промисловість	11,5	9,0	6,5	10,0
з неї:				
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,7	0,5	0,2	0,6
Переробна промисловість	9,0	7,2	5,1	7,8
Будівництво	2,5	1,3	1,0	1,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6,2	4,7	4,1	5,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	4,1	3,8	2,8	3,8
Тимчасове розміщування й організація харчування	1,3	0,7	0,8	0,9
Інформація та телекомунікації	0,5	0,4	0,3	0,4
Фінансова та страхова діяльність	0,7	0,6	0,2	0,5
Операції з нерухомим майном	0,7	0,6	0,4	0,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,2	0,8	0,6	0,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,7	1,4	1,1	1,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	7,2	4,9	2,7	2,9
Освіта	2,1	1,5	1,4	2,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4,5	3,2	2,1	2,7
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,4	0,4	0,3	0,4
Надання інших видів послуг	0,6	0,4	0,4	0,4

Примітка: Інформацію наведено за даними державної служби зайнятості відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (ДК 009:2010), за 2014 рік – без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2015 та 2016 роки також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Детальний аналіз попиту на робочу силу, в розрізі видів економічної діяльності та у динаміці за 2011-2015 роки, засвідчив, що його спадання було притаманним майже усім галузям економіки. У 2016 році йде тенденція покращення попиту роботодавців майже за всіма видами економічної діяльності, зокрема найбільше у працівниках переробної промисловості, оптової та роздрібною торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів тощо.

II. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА

2.1. Законодавство у сферах міграції

Державна міграційна політика, у тому числі щодо реформування Державної міграційної служби

Указ Президента України від 30.05.2011 № 622 «Про Концепцію державної міграційної політики»;

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1058-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної міграційної політики»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 360 «Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України»;

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 № 1411-р «Про схвалення Концепції здійснення першочергових заходів з реформування Державної міграційної служби»;

Указ Президента України від 14.03.2016 № 92 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»;

Громадянство України і документи, що підтверджують громадянство України:

Закон України «Про громадянство України»;

Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»;

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»;

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;

Указ Президента України від 27.03.2001 № 215 «Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України», яким затверджено Положення про Комісію при Президентові України з питань громадянства та Порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень»;

постанова Верховної Ради України від 26.06.1992 № 2503-XII «Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон»;

постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.1994 № 353 «Про затвердження зразка бланка паспорта громадянина України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1111 «Про затвердження Правил оформлення і видачі тимчасового посвідчення громадянина України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.1995 № 1000 «Про затвердження зразка бланка проїзного документа дитини».

постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2007 № 858 «Про затвердження технічного опису та зразка бланка паспорта громадянина України для виїзду за кордон та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 669 «Про затвердження Порядку отримання, вилучення з Єдиного державного демографічного реєстру та знищення відцифрованих відбитків пальців рук особи»;

постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 302 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.08.2012 № 715 «Про затвердження зразків документів, які подаються для встановлення належності до громадянства України, прийняття до громадянства України, оформлення набуття громадянства України, припинення громадянства України, скасування рішень про оформлення набуття громадянства України, та журналів обліку»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.04.2012 № 320 «Про затвердження Порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.11.2014 № 1279 «Про затвердження зразка заяви-анкети для внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру».

Реєстрація місця проживання:

Закон України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні»;

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг»;

постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 207 «Про затвердження Правил реєстрації місця проживання та Порядку передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.11.2012 № 1077 «Про затвердження Порядку реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні та зразків необхідних для цього документів»;

Еміграція:

Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»;

Закон України «Про зовнішню трудову міграцію»;

постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2014 № 152 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, його тимчасового затримання та вилучення»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.12.2004 № 1603 «Про затвердження Порядку провадження за заявами про оформлення паспортів громадянина України для виїзду за кордон і проїзних документів дитини»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.08.2016 № 816 «Про затвердження Порядку провадження за заявами про оформлення документів для виїзду громадян України за кордон на постійне проживання»;

Імміграція та документи, необхідні для перебування в Україні:

Закон України «Про імміграцію»;

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2002 № 1983 «Про затвердження Порядку формування квоти імміграції, Порядку провадження за заявами про надання дозволу на імміграцію і поданнями про його скасування та виконання прийнятих рішень»;

постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 № 567 «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію»;

постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2012 № 150 «Про затвердження Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2012 № 251 «Про затвердження Порядку оформлення, виготовлення і видачі посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання і технічного опису їх бланків та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2002 р. № 1983»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.06.2011 № 653-р «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 роки»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.04.2012 № 363 «Про затвердження Порядку розгляду заяв іноземців та осіб без громадянства про продовження строку перебування на території України»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.07.2013 № 681 «Про затвердження Тимчасового порядку розгляду заяв для оформлення посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2013 № 1104 «Про затвердження Порядку оформлення запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.02.2016 № 141 «Про затвердження Інструкції про порядок утримання іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні»;

Шукачі захисту і документи, які підтверджують такий статус:

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 196 «Про затвердження Положення про посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 197 «Про затвердження Положення про проїзний документ особи, якій надано додатковий захист»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 199 «Про затвердження Положення про посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 202 «Про затвердження Положення про посвідчення біженця»;

постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2012 № 203 «Про затвердження Положення про проїзний документ біженця»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2012 № 605-р «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 року»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 371-р «Про віднесення цілісних майнових комплексів пунктів тимчасового розміщення біженців до сфери управління Державної міграційної служби»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2011 № 649 «Про затвердження Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 17.12.2015 № 1586 «Про затвердження Положення про Центр соціальної інтеграції біженців та осіб, які

потребують додаткового або тимчасового захисту, Державної міграційної служби України».

Протидія нелегальній міграції:

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст.203-206);

Кодекс адміністративного судочинства України;

постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2012 № 179 «Про затвердження Порядку провадження за заявами іноземців та осіб без громадянства про добровільне повернення»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2013 № 280 «Про затвердження Порядку надання Державній прикордонній службі та виконання нею доручень уповноважених державних органів щодо осіб, які перетинають державний кордон, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»;

постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1110 «Про затвердження типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців, осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні»;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 370-р «Про передачу цілісних майнових комплексів пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, до сфери управління Державної міграційної служби»;

спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Мінсоцполітики України, МОН України від 04.09.2013 № 850/536/1226 «Про затвердження Порядку проведення заходів щодо здійснення нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері»;

спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Держприкордонслужби України, СБУ від 23.04.2012 № 353/271/150 «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства»;

спільний наказ МВС України, МОЗ України, Адміністрації Держприкордонслужби України від 17.04.2012 № 336/268/254 «Про матеріально-побутове і медичне забезпечення іноземців та осіб без громадянства, що утримуються в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, і пунктах тимчасового тримання та спеціально обладнаних приміщеннях»;

спільний наказ МВС України, МЗС України, Мінінфраструктури України, Мінфіну України, СБУ від 01.09.2015 № 1050/254/341/749/562 «Про затвердження Порядку обміну інформаційно-аналітичними матеріалами між суб'єктами інтегрованого управління кордонами».

Державний контроль за дотриманням законодавства у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів:

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;

Закон України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні»;

Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 197-201, ч. 1 ст. 203, ст.ст. 204, 205, 206);

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.08.2013 № 825 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення Державною міграційною службою України».

Автоматизація процесів у сферах міграції:

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1058-р «Про схвалення Концепції створення єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами»;

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 780-р Про затвердження плану заходів із запровадження документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, у які імплантовано безконтактний електронний носій, і створення національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства на 2014-2017 роки»;

наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.02.2016 № 104 «Про затвердження Порядку використання безконтактного електронного носія, який імплантовано в паспорт громадянина України»;

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 № 931-р «Про визначення адміністратора Єдиного державного демографічного реєстру» та інші.

2.2. Функції органів державної влади у сфері міграції

Формуванням та реалізацією міграційної політики в Україні займається низка органів державної влади, основними з яких є:

Міністерство внутрішніх справ України - формує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Запобігає вчиненню, виявляє, припиняє та розкриває кримінальні правопорушення, пов'язані з нелегальною міграцією та торгівлею людьми.

Державна міграційна служба України – реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній

(незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Державна прикордонна служба України:

здійснює прикордонний контроль і пропуск в установленому порядку осіб, транспортних засобів, вантажів у разі наявності належно оформлених документів після проходження ними митного та за потреби інших видів контролю, а також реєстрацію іноземців та осіб без громадянства, які в установленому порядку прибувають в Україну, та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду, а також фіксацію біометричних даних іноземців та осіб без громадянства під час здійснення прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду;

бере участь в укладанні міжнародних договорів України з прикордонних питань, з питань взаємних поїздок громадян та реадмісії, а також забезпечує їх виконання;

запобігає та не допускає перетинання державного кордону України особами, яким згідно із законодавством не дозволяється в'їзд в Україну або яких тимчасово обмежено у праві виїзду з України, у тому числі згідно з дорученнями правоохоронних органів; розшукує у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду, ухиляються від відбуття кримінальних покарань; виконує в установленому порядку інші доручення правоохоронних органів;

приймає заяви про визнання осіб біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, у порядку, визначеному Законом України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту";

приймає в установленому порядку рішення про примусове повернення в країну походження або третю країну іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення;

приймає в установленому порядку рішення про розміщення іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора;

виконує рішення адміністративного суду про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України;

здійснює самостійно або у взаємодії з органами внутрішніх справ і органами Служби безпеки України в межах контрольованих прикордонних районів контроль за дотриманням іноземцями та особами без громадянства, а також біженцями, особами, які потребують додаткового захисту, та особами, яким надано притулок в Україні, установлених правил перебування на її території.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій – здійснює реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, профілактики травматизму невиробничого характеру, а також гідрометеорологічної діяльності.

Діяльність Служби спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Міністерство закордонних справ України - здійснює формування та реалізацію державної політики з візових і міграційних питань:

здійснює видачу українських віз, дипломатичних і службових паспортів, посвідчень особи на повернення в Україну, паспортів громадянина України для виїзду за кордон;

веде консульський облік громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном тощо.

Міністерство соціальної політики України - здійснює формування і реалізацію державної політики щодо:

регулювання ринку праці, процесів трудової міграції, визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття;

надання адресної соціальної допомоги вразливим верствам населення, у тому числі малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, внутрішньо переміщеним особам;

протидії торгівлі людьми.

Міністерство освіти і науки України - визначає порядок набору іноземців та осіб без громадянства для навчання в Україні, здійснює контроль

за його дотриманням українськими навчальними закладами незалежно від їх підпорядкування і форми власності, організовує ведення обліку таких осіб;

визначає пріоритетні та перспективні напрями освітніх послуг, що надаються українськими навчальними закладами іноземцям та особам без громадянства;

затверджує за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти порядок визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів вищої освіти та наукових ступенів і проводить процедуру їх визнання, крім випадків, передбачених Законом України "Про вищу освіту".

Державна служба зайнятості України - здійснює видачу роботодавцям дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства та ведення обліку дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства.

Діяльність Служби координується і спрямовується через Міністра соціальної політики.

Державна інспекція України з питань праці - здійснює державний нагляд та контроль за додержанням вимог законодавства про зайнятість населення, з питань використання праці іноземців та осіб без громадянства.

Діяльність Служби координується і спрямовується через Міністра соціальної політики.

Служба безпеки України - здійснює досудове розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон України, бере участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства, приймає рішення про заборону в'їзду в Україну іноземцю або особі без громадянства, про скорочення строку тимчасового перебування іноземця та особи без громадянства на території України, про примусове повернення іноземця або особи без громадянства в країну походження або третю країну.

2.3. Функції місцевих органів влади у сфері міграції

Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» та згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.05.2014 № 523-р «Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг» органи ДМС у 2016 році приймали участь у наданні окремих адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП).

Створення ЦНАП і забезпечення їх функціонування відповідно до вказаного Закону здійснювали місцеві органи влади. Натомість органи ДМС здійснювали навчання адміністраторів ЦНАП щодо надання, зокрема, таких адміністративних послуг як оформлення і видача паспорта громадянина України та реєстрація місця проживання.

На кінець 2016 року в Україні функціонувало 682 центри надання адміністративних послуг (без урахування центрів, розташованих на території, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють своїх повноважень).

З метою децентралізації повноважень та адміністративних послуг у сферах міграції, на виконання Закону України від 10.12.2015 № 888 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» повноваження ДМС у сфері реєстрації місця проживання та зняття з реєстрації місця проживання фізичних осіб делеговано органам реєстрації (виконавчий орган сільської, селищної або міської ради, сільський голова).

Як наслідок, з 04.04.2016 ДМС передано повноваження у сфері реєстрації місця проживання/місця перебування фізичних осіб від територіальних органів і підрозділів ДМС до виконавчих органів сільської, селищної або міської ради, сільських голів.

Крім того, відповідно до Закону України 14.07.2016 № 1474 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України», який вступив в дію з 01.10.2016, центри надання адміністративних послуг наділені повноваженнями з оформлення та видачі паспортів громадянина України у формі картки та паспортів громадянина України для виїзду за кордон.

Таким чином, на кінець 2016 року паспортні послуги, крім територіальних органів і територіальних підрозділів ДМС можна було отримати 11 ЦНАП (у містах Луцьк - 1, Львів - 5, Кременчук - 2, Маріуполь - 2 та в м. Києві - 1) та в 26 центрах «Паспортний сервіс».

При цьому, кількість ЦНАП, які готові надавати паспортні послуги населенню постійно зростає, по мірі їх технічного оснащення.

З січня 2016 року ДМС забезпечено оформлення та видачу громадянам України, які досягли 16-річного віку, паспортів громадянина України у формі картки, який містить безконтактний електронний носій інформації.

Упродовж 2016 року з метою спрощення доступу населення до адміністративних послуг на сайті ДМС запроваджено ряд електронних сервісів, які діють у режимі он-лайн:

- електронна черга – можливість спланувати дату й час відвідання територіального органу чи територіального підрозділу ДМС;

- перевірка стану виготовлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон та ID-картки – можливість перевірити на якій стадії перебуває процес надання замовленої адміністративної послуги;

- отримання платіжних реквізитів для оплати вартості закордонного біометричного паспорта – можливість оплати вартості адміністративної послуги у будь-якому місці та будь-яким зручним для заявника способом;

- перевірка транслітерації в майбутньому паспорті – можливість отримання інформації про майбутню транслітерацію в паспорті та прийняття рішення про її заміну до відвідання територіального органу чи територіального підрозділу ДМС або ЦНАП.

Розвиток електронних сервісів ДМС здійснюється постійно.

III. МІГРАЦІЙНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

3.1. Внутрішня міграція

Внутрішня міграція характеризує рівень мобільності населення. Зміна місця проживання зазвичай не є спонтанною і залежить від багатьох чинників: економічних, географічних, кліматичних, культурних тощо.

За даними Держстату в 2016 році загальний обсяг внутрішньої міграції був найменшим з 2011 року (таблиця 16).

Табл. 16. Міграційний приріст (скорочення) населення України

№ з/п	Регіони	2016 рік ^{1,2}	2015 рік ¹	2014 рік ¹	2013 рік ¹
1	Усього по Україні	10 620	14 233	22 592	31 913
2	АР Крим	...	...	...	5056
3	Вінницька	-2505	686	331	-760
4	Волинська	-1255	119	695	311
5	Дніпропетровська	-2346	-1351	431	-357
6	Донецька	-3601	-9239	-10677	-3249
7	Житомирська	59	-1280	-476	-533
8	Закарпатська	-982	-1651	-849	-1233
9	Запорізька	-1689	-797	-847	-1046
10	Івано-Франківська	124	1901	1241	950
11	Київська	11402	11225	11120	10113
12	Кіровоградська	24	-688	-846	-1655
13	Луганська	-2487	-5634	-8120	-1787
14	Львівська	4982	1335	1543	-142
15	Миколаївська	-1441	206	644	-799
16	Одеська	3380	986	4639	5781
17	Полтавська	-159	990	1050	446
18	Рівненська	-253	-782	-155	-906
19	Сумська	1152	-974	-401	-1484
20	Тернопільська	-1537	250	72	-1125
21	Харківська	797	4981	8261	5588
22	Херсонська	-1034	-301	-858	-1917
23	Хмельницька	-1906	-174	27	-939
24	Черкаська	-2073	-188	308	-554

25	Чернівецька	-486	996	1397	1400
26	Чернігівська	-834	155	-381	-919
27	м. Київ	13288	13462	14443	18377
28	Севастополь	...	...	...	3296

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Інформація сформована на основі наявних адміністративних даних щодо зміни реєстрації місця проживання.

² Дані попередні. Інформація щодо міграції, починаючи з квітня 2016 року, сформована на основі наявних адміністративних даних, які надійшли від окремих органів реєстрації (виконавчих органів сільської, селищної або міської ради, сільських голів (у разі якщо відповідно до законодавства виконавчий орган сільської ради не утворено)).

Найбільш привабливі умови для внутрішньої міграції у 2011-2016 роках створили м. Київ та Київська область, які випереджають по цьому показнику інші привабливі для міграції регіони України, навіть разом узяті. Розмір площі, яку займають найбільш привабливі для міграції 2 адміністративно-територіальні одиниці України, становить 28 970 кв. км, що становить 4,8 % від загальної площі України.

Аналіз напрямків внутрішньої міграції в Україні у 2016 році показав їх пряму залежність від розмірів середньомісячної заробітної плати, адже м. Київ та Київська область є регіонами з найвищим рівнем середньомісячної заробітної плати.

Якісний аналіз складу населення України у 2014-2016 роках засвідчив, що внутрішня міграція населення України носить урбаністичний характер, тобто пов'язана із його переміщенням з сільської місцевості у міську (таблиця 17).

Табл. 17. Чисельність наявного населення (за оцінкою) по регіонах України за типом поселень станом на 1 січня

тис. осіб

Регіони	2016		2015		2014	
	міське	сільське	міське	сільське	міське	сільське
Україна	29 585,0	13 175,5	29 673, 1	13 256,2	31336,6	14089,6
АР Крим					-	-
Вінницька	813,4	788,8	814,8	795,8	815,3	803,0
Волинська	545,6	497,1	545,4	497,5	543,7	497,6
Дніпропетровська	2 722,1	532,8	2 740,0	536,6	2751,8	540,6
Донецька	3 870,1	395,0	3 895,6	401,6	3937,7	406,2
Житомирська	733,6	513,9	737,7	518,3	739,7	522,8
Закарпатська	467,0	792,2	467,3	792,3	466,9	790,0
Запорізька	1 353,8	399,8	1 362,3	403,6	1369,0	406,8
Ів. – Франківська	604,5	777,8	602,7	779,9	600,8	781,3
Київська	1 078,0	654,2	1 075,2	654,0	1070,2	655,3
Кіровоградська	611,6	361,5	615,1	365,5	617,9	369,7
Луганська	1 916,2	289,2	1 928,3	291,9	1945,3	294,2
Львівська	1 544,9	989,3	1 547,0	990,8	1545,9	992,6
Миколаївська	790,6	367,6	792,9	371,4	793,8	374,6

Одеська	1 597,4	792,9	1 603,1	793,3	1603,8	792,7
Полтавська	891,7	547,2	895,7	553,3	899,0	559,1
Рівненська	553,0	608,8	554,2	607,0	553,6	605,2
Сумська	763,6	349,7	768,4	355,0	772,0	361,0
Тернопільська	475,2	590,5	475,8	594,1	475,1	598,2
Харківська	2 192,5	526,1	2 200,6	530,7	2202,5	534,8
Херсонська	650,5	411,9	653,5	414,4	656,2	416,3
Хмельницька	729,8	564,6	730,3	570,9	729,5	577,5
Черкаська	706,2	536,8	710,1	541,7	712,5	547,5
Чернівецька	391,8	518,1	390,3	519,7	388,2	520,3
Чернігівська	675,3	369,7	678,8	376,9	682,0	384,8
м. Київ	2 906,6	х	2 888,0	х	2868,7	х
Севастополь	-	-	-	-	-	-

Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації постійного місця проживання.

Сільське населення України з 2013 по 2016 роки щороку скорочувалося. 2016 рік у цьому випадку не став виключенням і лише підтвердив загальні тенденції, що склалися впродовж останніх 4-х років.

На фоні світової картини, структура населення України (таблиця 18) більш тяжіє до європейських показників.

Таблиця 16. Структура наявного населення за типом поселень в Україні

	тис. осіб							
	2013 рік		2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	Сер. чис-ть	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті	% до заг. чис-ті	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті	Сер. чис-ть	% до заг. чис-ті
сільське	14132,1	13256,2	30,9	31,1	14089,6	31,0	13175,5	30,8
міське	31357,5	29673,1	69,1	68,9	31336,6	69,0	29585,0	69,2

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації постійного місця проживання.

Так, згідно даних Світового банку у 2010 році сільське населення складало 48,5 % від усього населення світу і в подальшому постійно скорочувалося на користь міського населення.

В країнах ЄС, за даними Світового банку, ситуація із зміною складу населення є аналогічною, що і в Україні та світі, за винятком того, що сільське населення займає значно меншу питому вагу.

Таким чином, населення України за своєю структурою тяжіє до країн-членів ЄС, хоча зміни в її складі є характерними й для загальносвітових і 2016 рік у цьому не став виключенням.

3.2. Внутрішньо переміщені особи

З метою забезпечення прав і свобод вимушених переселенців з тимчасово окупованих територій та районів проведення антитерористичної операції 20.10.2014 Верховною Радою України прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», яким визначено повноваження ДМС з питань забезпечення прав і свобод таких осіб.

Зокрема, відповідно до вимог статті 6 та пункту 5 статті 11 цього Закону, з метою забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб на отримання чи поновлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, ДМС забезпечує документування таких осіб за місцем їх звернення.

Відповідно до п. 3.4 Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 № 287, до актуальних загроз національній безпеці України віднесено активізацію міграційних процесів унаслідок бойових дій.

ДМС, у разі відсутності документів, що посвідчують особу та підтверджують її громадянство, здійснює ідентифікацію внутрішньо переміщеної особи; забезпечує оформлення, видачу, обмін, продовження строку дії документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, за місцем фактичного перебування внутрішньо переміщеної особи (п. 5 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»).

Починаючи з 2014 року територіальними органами і підрозділами ДМС надано 468,6 тис. адміністративних послуг внутрішньо переміщеним особам, у т.ч. 380,7 тис. або 81,2% – громадянам з районів проведення АТО та 87,9 тис. або 18,8% – з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя (оформлення паспорта громадянина України, вклеювання до паспорта фотокарток при досягненні 25- і 45- річного віку, оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон).

За регіонами розселення внутрішньо переміщених осіб найчастіше за отриманням адміністративних послуг ДМС починаючи з 2014 року зверталися:

громадяни з районів проведення АТО - в Донецькій (136,8 тис. або 35,9%), Харківській (48,2 тис. або 12,7%), Луганській (47,2 тис. або 12,4%), Дніпропетровській (29,3 тис. або 7,7%), Запорізькій (14,4 тис. або 3,8%), Одеській (7,9 тис. або 2,1%), Київській (7,2 тис. або 1,9%), Херсонській (5,8 тис. або 1,5%) областях та м. Києві (57,6 тис. або 15,1%), інші – 6,9%;

громадяни з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя - в Херсонській (41,1 тис. або 46,8%), Дніпропетровській (6,5 тис. або 7,4%),

Одеській (3,2 тис. або 3,6%), Запорізькій (3,1 тис. або 3,5%), Харківській (2,9 тис. або 3,3%), Миколаївській (2,2 тис. або 2,5%), Київській (1,52 тис. або 1,7%), Львівській (1,4 тис. або 1,6%) областях та м. Києві (19,4 тис. або 22%), інші – 7,6%.

З початку 2016 року територіальними органами і підрозділами ДМС внутрішньо переміщеним особам надано 200 тис. адміністративних послуг (2015 р. – 214,8 тис., більше на 6,8%), у т.ч. 171,1 тис. або 85,5% – громадянам з районів проведення АТО (2015 р. – 175,3 тис., більше на 2,4%) та 29 тис. або 14,5% – з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя (2015 р. – 39,6 тис., більше на 26,8%).

За регіонами розселення внутрішньо переміщених осіб найчастіше за отриманням адміністративних послуг ДМС у звітному періоді зверталися:

громадяни з районів проведення АТО - в Донецькій (86 тис. або 50,3%), Луганській (22,3 тис. або 13%), Харківській (13,3 тис. або 7,8%), Дніпропетровській (5,4 тис. або 3,2%), Запорізькій (4,7 тис. або 2,7%), Київській (3,3 тис. або 1,9%), Одеській (2,2 тис. або 1,3%), Херсонській (1,8 тис. або 1,1%) областях та м. Києві (10,1 тис. або 5,9%), інші – 12,8%;

громадяни з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя - в Херсонській (15,6 тис. або 53,8%), Дніпропетровській (1,7 тис. або 5,9%), Запорізькій (1,4 тис. або 4,8%), Харківській (1,1 тис. або 3,8%) областях та м. Києві (6,6 тис. або 22,8%), інші – 2,6%.

Особи, що перемістилися за межі тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції, звернулися до територіальних органів чи підрозділів ДМС та отримали наступні адміністративні послуги (таблиця 19).

Таблиця 19. Кількість окремих адміністративних послуг, наданих територіальними органами ДМС внутрішньо переміщеним особам

Адміністративна послуга ДМС	Особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України			Особам, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Реєстрація місця проживання	9 170	3 826	859*	12 146	20 339	18 499*
Реєстрація місця перебування	1 875	509	98*	6 310	381 493	26 344*
Оформлення паспорта громадянина України (у формі книжечки)	1 912	3 766	3 690	6 255	42 303	39 875
Оформлення паспорта громадянина у формі картки (ID)	-	-	722	-	-	4 878
Уклеювання до паспорта фотокартки при досягненні 25- і 45- річного віку	5 586	7 634	8 610	9 965	62 970	62 307
Оформлення тимчасового	63	55	153	229	1 837	2 101

посвідчення, що підтверджує особу громадянина України						
Оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон	11 239	25 091	17 670	28 894	66 383	47 268
Оформлення проїзного документу дитини	810	892	35	2 171	3 001	236
Усього	30 655	41 773	31 837	65 970	578 326	201 508

**до 04.04.2016 року*

Відповідно до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, затвердженого постановою Уряду від 01 жовтня 2014 р. № 509, Мінсоцполітики є держателем Єдиної інформаційної бази даних про взятих на облік внутрішньо переміщених осіб.

Територіальними підрозділами Мінсоцполітики внутрішньо переміщеним особам надано 24 302 (у 2015 році - 45 500) адміністративних послуг. Працевлаштовано 6 775 (у 2015 році - 11 300) осіб, направлено на професійне навчання – 2 297 (у 2015 році - 3 100) осіб та забезпечено участь у громадських роботах тимчасового характеру – 2 669 (у 2015 році - 4 200 осіб) (таблиця 20).

Таблиця 20. Інформація про надання послуг державної служби зайнятості внутрішньо переміщеним особам у 2016 році

особи

Отримували послуги служби зайнятості	24 302
Мали статус безробітного	21 579
отримували допомогу по безробіттю	15 882
Працевлаштовані	6 775
Проходили професійне навчання	2 297
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру	2 669
Отримували профорієнтаційні послуги	20 071
Отримали ваучер на навчання	43
<i>Станом на 1 січня 2017 р.</i>	
Продовжують отримувати послуги	4 800
з них, мають статус безробітного	4 098
у т. ч. отримують допомогу по безробіттю	2 826

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2014 року № 588-р «Питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції» для комплексного вирішення питань

життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб утворено Міжвідомчий координаційний штаб з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції (далі - Міжвідомчий штаб).

При територіальних органах Державної служби України з надзвичайних ситуацій (надалі - ДСНС) також утворено регіональні штаби з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням вищевказаних громадян.

Штабами всіх рівнів забезпечено координацію дій органів виконавчої влади з питань транспортування, зустрічі та розміщення внутрішньо переміщених осіб у регіонах України, надання їм необхідної первинної допомоги та організації життєзабезпечення в місцях розташування.

Протягом 2016 року відбулося одне засідання Міжвідомчого штабу, зокрема в режимі відеоконференцій, за участю керівників обласних державних адміністрацій та регіональних штабів, де визначалися першочергові питання. Основні питання, що розглядалися, пов'язані із соціальним забезпеченням внутрішньо переміщених осіб, порядком реєстрації цих осіб тощо.

Для пошуку тимчасового житла Мінрегіоном разом з місцевими органами виконавчої влади створено інформаційний ресурс за адресою: <http://www.vpo.gov.ua>, на якому можна дізнатися про наявність вільних місць.

Місцевими органами виконавчої влади постійно проводиться пошук приміщень, придатних для розміщення внутрішньо переміщених осіб у холодну пору року. Станом на 31 грудня 2016 року визначено 535 об'єктів різної форми власності, у яких можливе розміщення 8 тис. 827 внутрішньо переміщених осіб.

Продовжують функціонувати стаціонарні транзитні містечка у Дніпропетровській, Запорізькій та Харківській областях. Всього підготовлено для заселення 91 житловий будинок на 3 тисячі 488 осіб (у м. Харкові 13 будинків на 488 осіб, у м. Запоріжжі 14 будинків на 544 особи, у м. Кам'янське 12 будинків на 480 осіб, у м. Дніпро 12 будинків на 456 осіб, у м. Кривому Розі 11 будинків на 424 особи, у м. Нікополі 12 будинків на 456 осіб та у м. Павлограді 17 будинків на 640 осіб). Станом на 31 грудня 2016 року заселено 2 тис. 283 внутрішньо переміщені особи з Донецької та Луганської областей.

За оперативною інформацією регіональних штабів на підконтрольній Уряду України території розміщено 1 млн. 63 тис. 936 осіб, у тому числі 1 млн. 41 тис. 141 особа з Донецької і Луганської областей та 22 тис. 795 осіб з Автономної Республіки Крим і міста Севастополь, з яких 176 тис. 687 дітей та 503 тис. 917 інвалідів і осіб похилого віку.

Більше всього внутрішньо переміщених осіб розміщено у Луганській (292 тис. 832 особи), Харківській (193 тис. 871 особа), Донецькій (120 тис. 17 осіб), Дніпропетровській (80 тис. 340 осіб), Запорізькій (69 тис. 496 осіб), Київській (56 тис. 943 особи) та Одеській (42 тис. 13 осіб) областях.

Найменша кількість розселених у Тернопільській (2 тис. 517 осіб),

Чернівецькій (2 тис. 828 осіб), Рівненській (3 тис. 326 осіб), Закарпатській (4 тис. 162 особи), Івано-Франківській (4 тис. 724 особи) та Волинській (5 тис. 70 осіб) областях.

За інформацією Мінсоцполітики, у регіонах, з урахуванням осіб, які тимчасово виїжджали із зони антитерористичної операції у межах Донецької та Луганської областей для отримання пенсії та інших соціальних виплат (згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509), станом на 31 грудня 2016 року взято на облік 1 млн. 657 тис. 76 внутрішньо переміщених осіб.

До Державної служби зайнятості за допомогою у працевлаштуванні звернулося 67 тис. 600 внутрішньо переміщених осіб з Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей, з яких працевлаштовано 24 тис. 974 особи. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 505 за призначенням адресної грошової допомоги (станом на 31 грудня 2016 року) звернулося 1 млн. 103 тис. 792 сім'ї, з них призначено допомогу – 1 млн. 15 тис. 225 сім'ям.

За інформацію Міністерства охорони здоров'я з числа тимчасово переміщених осіб за медичною допомогою звернулося 268 тис. 400 дорослих та 136 тис. 48 дітей, з яких госпіталізовано 66 тис. 1541 дорослих і 36 тис. 134 дитини. У жінок зазначеної категорії народилося 7 тис. 738 немовлят.

Психологами ДСНС разом з представниками громадських (волонтерських) організацій надано психологічну допомогу 175 тис. 299 внутрішньо переміщеним особам, у тому числі 48 тис. 705 дітям.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 05.11.2015 № 41626/1/1-15 ДСНС спільно з військово-цивільними адміністраціями, адміністраціями контрольних пунктів в'їзду-виїзду забезпечено функціонування пунктів обігріву для людей, які перетинають лінію зіткнення. Пункти обігріву розгорнуті на території Луганської області – в районі пішохідного пункту пропуску смт Станиці Луганської; на території Донецької області – в районах КПВВ “Майорське”, “Новотроїцьке”, “Гнутове” та “Мар’їнка”.

Станом на 31 грудня 2016 року до пунктів обігріву всього звернулося 24 тис. 900 осіб, із них 860 дітей та 180 інвалідів. Щодня до зазначених пунктів зверталось понад 800 громадян.

Крім цього, підрозділами ДСНС протягом 2016 року здійснювалися заходи з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації на території Донецької та Луганської областей.

Так, піротехнічні підрозділи ДСНС виконують роботи з гуманітарного розмінування територій. Обстежено та розміновано близько 1000 об'єктів інфраструктури, очищено від боєприпасів 16 тис. 325 га території та близько 47,9 га акваторій водних об'єктів, виявлено, вилучено та знищено 94 тис. 796 вибухонебезпечних предметів, у тому числі 738 спеціально встановлених терористами вибухових пристроїв.

Під час виконання аварійно-відновлювальних робіт розібрано 100 завалів, вивезено 4 тисячі 302 тонни уламків будівельних конструкцій та будівельного сміття, розчищено 120,5 км вулиць та доріг, доставлено 1 тис. 37 тонн гуманітарної допомоги.

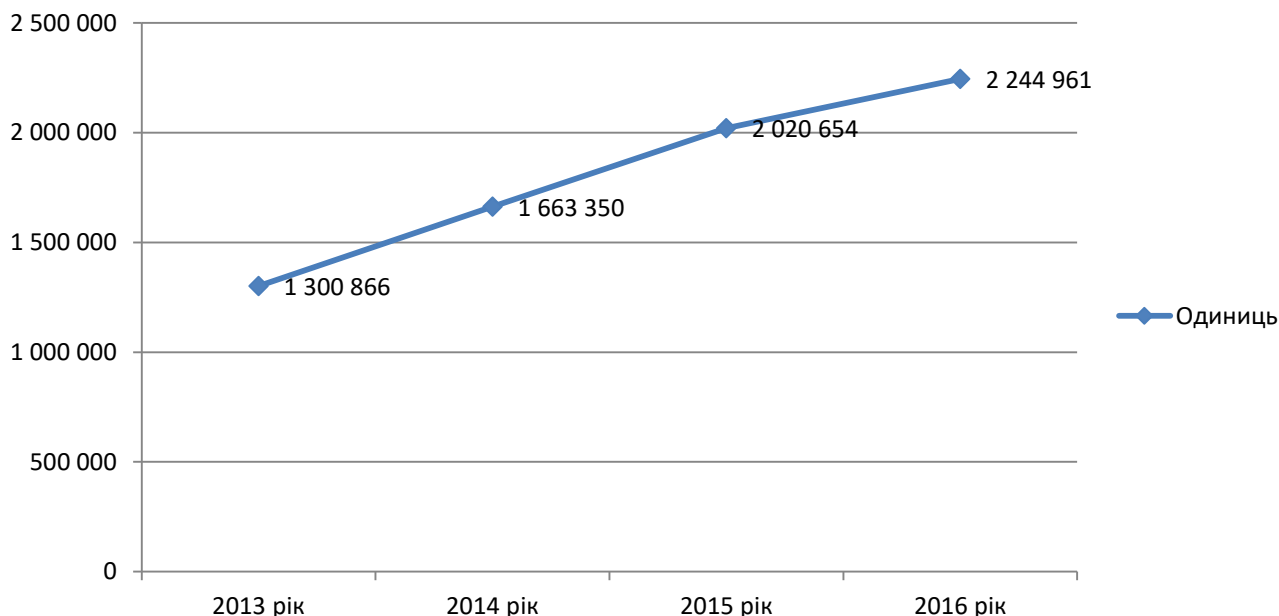
ДСНС у межах повноважень продовжує виконання заходів щодо надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, захисту населення від надзвичайних ситуацій і пожеж, відновлення життєдіяльності населених пунктів Донецької та Луганської областей, очищення їх територій від вибухонебезпечних предметів.

3.3. Поїздки громадян України за кордон

Поїздки громадян України за кордон, в основному здійснюються по паспортах громадянина України для виїзду за кордон.

В рамках виконання Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для громадян України ДМС з 2015 року розпочало оформлення та видачу паспорта громадянина України для виїзду за кордон з безконтактним електронним носієм, який до жовтня 2016 року можна було оформити без безконтактного електронного носія (далі – БЕН), а з листопада 2016 – виключно з ним.

Діаграма 1. Кількість оформлених громадянами України закордонних паспортів за 2013-2016 роки

Як видно з графіку, попит громадян на закордонні паспорти щороку зростає (діаграма 3), а в разі запровадження у 2017 році безвізового режиму поїздок до ЄС, їх кількість може подвоїться, порівняно з 2016 роком.

З метою покращення рівня задоволення попиту громадян на закордонні паспорти наприкінці 2016 року усі 593 територіальні підрозділи ДМС забезпечено робочими станціями та захищеними каналами зв'язку для

оформлення паспортів громадянина України з БЕН, як закордонного так і внутрішнього.

Таким чином, з січня 2017 року оформити закордонний паспорт можна буде в будь-якому територіальному органі і територіальному підрозділі ДМС, а також у ЦНАП і Центрах обслуговування громадян «Паспортний сервіс».

Безвізовий порядок в'їзду громадян України на територію інших держав на підставі паспорта громадянина України для виїзду за кордон діє з 51 країною:

1) *на взаємній основі*: (27 країн і Спеціальний Адміністративний Район Гонконг (КНР): Азербайджанська Республіка, Республіка Албанія, Аргентинська Республіка, Республіка Білорусь (в т.ч. на підставі паспорта громадянина України), Боснія і Герцеговина, Федеративна Республіка Бразилія, Бруней Даруссалам, Республіка Вірменія, Грузія, Держава Ізраїль, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Македонія, Монголія, Республіка Нікарагуа, Республіка Молдова, Республіка Панама, Республіка Парагвай, Російська Федерація (в т.ч. на підставі паспорта громадянина України), Республіка Ель-Сальвадор, Республіка Сербія, Республіка Таджикистан, Турецька Республіка, Республіка Узбекистан, Республіка Чорногорія, Республіка Чилі, Сент-Кітс і Невіс.

2) *в односторонньому порядку незалежно від мети поїздки* (14 країн): Вануату, Гондурас, Республіка Гватемала, Домініка, Домініканська Республіка, Еквадор, Малайзія, Самоа, Намібія, Палестина, Тувалу, Тимор-Леште, Індонезія, Коста-Ріка.

3) *в односторонньому порядку для громадян України, які прямують з туристичною метою* (10 країн): Антигуа і Барбуда, Барбадос, Гаїті, Мікронезія, Палау, Перу, Республіка Сейшельські острови, Сент Вінсент і Гренадини, Свазіленд, Ямайка.

Спрощений порядок в'їзду на територію держави іншої сторони на підставі паспорта громадянина України для виїзду за кордон (візи/дозволи на в'їзд на кордоні, «електронні» візи, 59 країн): Австралія, Бангладеш, Беліз, Бенін, Болівія, Бурунді, Буркіна Фасо, Бутан, В'єтнам, Гамбія, Гана, Гренада, Джибуті, Ефіопія, Єгипет, Замбія, Індія, Іран, Йорданія, Кабо-Верде, Камбоджа, Катар, Кенія, Кіпр, Коморські острови, Коста-Ріка, Кот-д'Івуар, Кувейт, Лаос, Ліберія, Ліван, Маврикій (з метою туризму), Мавританія, Мадагаскар, Малаві, Мальдіви, Мексика, Мозамбік, Непал, Нігерія, ОАЕ, Руанда, Самоа, Сан-Томе і Принсіпі, Сенегал, Сент-Люсія, Сінгапур, Сомалі, Суринам, Сьєрра-Леоне, Східний Тимор, Таїланд, Танзанія, Того, Тонга, Туніс, Уганда, Фіджі, Шрі-Ланка.

Країни, візи до яких отримувати не потрібно у разі наявності дво-, багаторазової діючої шенгенської візи: Кіпр, Болгарія, Румунія, Хорватія. До Ірландії не потрібно оформлювати візу у разі наявності діючої візи Великої Британії.

У 2016 році Урядом КНР Україну включено до переліку держав, громадяни яких мають можливість перебувати транзитом без віз до 6 діб у найбільших містах Китаю.

Довідково: з 30 січня 2016 року в усіх відкритих для в'їзду іноземців морських, сухопутних та повітряних (міжнародний аеропорт Пудун (Pudong)) контрольно-пропускних пунктах міста Шанхай, а також в міжнародних аеропортах міст Наньцзін (Нанькін, Nanjing), провінція Цзянсу та Ханчжоу (Hangzhou), провінція Чжецзян, громадяни України можуть скористатися 144-годинним режимом безвізового в'їзду для іноземців, які прямують через вказані міжнародні контрольно-пропускні пункти КНР транзитом з однієї країни до іншої (не з інших регіонів материкової частини Китаю).

Особи, які прибули у такий спосіб до КНР, протягом 144-годинного перебування можуть перебувати і переміщуватись лише в адміністративних межах м.Шанхай, провінцій Цзянсу та Чжецзян.

В окремих регіонах КНР (мм. Пекін, Ченду, Чунцін, Далянь, провінція Гуандун) продовжує діяти 72-годинний (3 доби) режим безвізового транзиту для громадян України, запроваджений у 2013-2014 роки.

Безвізовий порядок в'їзду на територію держави іншої сторони на підставі дипломатичного паспорта (84 країни): Республіка Австрія, Азербайджанська Республіка, Республіка Албанія, Аргентинська Республіка, Республіка Білорусь, Королівство Бельгія, Республіка Болгарія, Боснія і Герцеговина, Федеративна Республіка Бразилія, Бруней Даруссалам, Республіка Вірменія, Боліварська Республіка Венесуела, Соціалістична Республіка В'єтнам, Республіка Гватемала, Республіка Гондурас, Грецька Республіка, Грузія, Королівство Данія, Домініканська Республіка, Еквадор, Естонська Республіка, Арабська Республіка Єгипет, Держава Ізраїль, Республіка Індія, Індонезія, Ісламська Республіка Іран, Королівство Іспанія, Італійська Республіка, Республіка Казахстан, Держава Катар, Киргизька Республіка, Китайська Народна Республіка, Республіка Кіпр, Республіка Колумбія, Республіка Корея, Корейська Народно-Демократична Республіка, Республіка Куба, Держава Кувейт, Лаоська Народно-Демократична Республіка, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Велике Герцогство Люксембург, Республіка Македонія, Республіка Мальта, Малайзія, Королівство Марокко, Мексиканські Сполучені Штати, Республіка Молдова, Монголія, Республіка Намібія, Королівство Нідерланди, Республіка Нікарагуа, Федеративна Республіка Німеччина, Королівство Норвегія, Республіка Панама, Республіка Парагвай, Республіка Перу, Республіка Польща, Португальська Республіка, Російська Федерація, Румунія, Республіка Ель-Сальвадор, Свазіленд, Сент-Кітс і Невіс, Республіка Сербія, Республіка Сінгапур, Словацька Республіка, Республіка Словенія, Республіка Таджикистан, Королівство Таїланд, Туніс, Турецька Республіка, Туркменістан, Угорська Республіка, Республіка Узбекистан, Східна Республіка Уругвай, Фінляндська Республіка, Французька Республіка,

Республіка Хорватія, Республіка Чилі, Чеська Республіка, Республіка Чорногорія, Швейцарська Конфедерація, Королівство Швеція.

Безвізовий порядок в'їзду на територію держави іншої сторони на підставі службового паспорта (77 країн; зірочкою () позначені країни з безвізовим в'їздом виключно з біометричним службовим паспортом):* Республіка Австрія*, Азербайджанська Республіка, Республіка Албанія, Аргентинська Республіка, Республіка Білорусь, Королівство Бельгія*, Республіка Болгарія, Боснія і Герцеговина, Федеративна Республіка Бразилія, Бруней Даруссалам, Боліварська Республіка Венесуела, Республіка Вірменія, Соціалістична Республіка В'єтнам, Республіка Гватемала, Республіка Гондурас, Грецька Республіка*, Грузія, Домініканська Республіка, Еквадор, Естонська Республіка*, Арабська Республіка Єгипет, Держава Ізраїль, Індонезія, Ісламська Республіка Іран, Королівство Іспанія*, Італійська Республіка*, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Китайська Народна Республіка, Республіка Кіпр, Республіка Колумбія, Республіка Корея, Корейська Народно-Демократична Республіка, Республіка Куба, Держава Кувейт, Лаоська Народно-Демократична Республіка, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Велике Герцогство Люксембург*, Республіка Македонія, Малайзія, Республіка Мальта*, Королівство Марокко, Республіка Молдова, Монголія, Республіка Намібія, Королівство Нідерланди*, Республіка Нікарагуа, Федеративна Республіка Німеччина*, Республіка Панама, Республіка Парагвай, Республіка Перу, Республіка Польща, Португальська Республіка*, Російська Федерація, Румунія, Республіка Ель-Сальвадор, Сент-Кітс і Невіс, Республіка Сербія, Республіка Сінгапур, Словацька Республіка, Республіка Словенія*, Республіка Таджикистан, Королівство Таїланд, Туніс, Турецька Республіка, Туркменістан, Республіка Узбекистан, Угорська Республіка, Східна Республіка Уругвай, Фінляндська Республіка*, Французька Республіка*, Республіка Хорватія, Чеська Республіка*, Республіка Чилі, Республіка Чорногорія, Швейцарська Конфедерація, Королівство Швеція*.

Згідно наведеного аналізу поїздок за кордон (таблиця 21), найбільше громадяни України виїждять за кордон з приватною метою. Питома вага кількості таких поїздок у загальній кількості поїздок за кордон збільшилася із 85,0 % у 2011 році до 96,28 % у 2016 році, що на 1% менше показника 2014-2015 років.

Табл. 21. Аналіз кількості виїздів громадян України за кордон

		2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
	службова	275 151	170 720	185 170	156 157
	питома вага, %	1,15	0,75	0,79	0,62
	туризм	354840	201541	206598	224646
	питома вага, %	1,48	0,89	0,88	0,89
	приватна	23131296	22065410	22779483	24287430
	питома вага, %	96,42	97,48	97,49	96,28
	обслугов. персонал	227192	198781	193530	227920
	питома вага, %	0,95	0,88	0,83	2,21
	військова служба	568	0	14	230

	питома вага, %	0,00	0,00	0,01	0,00
Всього		23 989 047	22636452	23364795	25226383

Загальна кількість громадян України, які виїхали за кордон зросла на 7,38%. У порівнянні з минулим роком суттєво зросла кількість громадян України, який перетнули державний кордон як обслуговуючого персонал (2016 – 557920 осіб, 2,21% від загальної кількості, 2015 – 193530 осіб, 0,83% від загальної кількості).

Аналіз країн відвідування громадянами України, кількість поїздок до яких знаходиться у межах 100 тис. на рік (таблиця 23), засвідчив про зменшення кількості громадян України які виїжджали до РФ, Білорусії, Молдови. Натомість зросла кількість громадян які виїжджали до Польщі, Угорщини, Туреччини, Румунії, Словаччини, ОАЕ, Ізраїлю, Італії. Подолали у цьому році стотисячний поріг Грузія, Австрія, Франція та Нідерланди. Австралія та Греція не подолали 100 тисячний бар'єр у 2016 році.

Таблиця 22. Статистичні дані про виїзд громадян України за кордон по найбільш відвідуваних країнах світу

(перелік держав до яких виїхало понад 100 000 громадян України)

Країна	Мета поїздки				Всього
	Службова	Організ. туризм	Приватна	Обслугов. персонал	
Польща					
2013	120 242	31 905	6 839 631	26 401	7 018 179
2014	98 718	10 878	7 547 425	15 730	7 672 751
2015	103 463	10 346	9 391 904	13 480	9 519 193
2016	105 072	9 436	9 996 578	22 043	10 133 129
Росія					
2013	53 042	68 500	6 018 864	81 675	6 222 081
2014	25 735	31 239	4 614 347	42 410	4 713 731
2015	37 785	20 396	4 051 838	51 036	4 161 055
2016	4 885	172	3 854 763	246 543	4 106 363
Угорщина					
2013	28	0	1 900 441	128	1 900 597
2014	44	0	2 152 468	76	2 152 588
2015	0	0	2 442 101	85	2 442 186
2016	0	0	2 893 370	3 556	2 896 926
Молдова					
2013	2 041	3 752	2 389 465	5 956	2 401 214
2014	407	647	2 420 115	4 715	2 425 884
2015	515	13 093	1 713 700	4 320	1 731 628
2016	790	2 806	1 652 179	36 683	1 692 458
Білорусь					
2013	78 767	20 239	1 639 901	37 467	1 776 374
2014	30 238	11 592	1 496 330	70 491	1 608 651
2015	22 849	20 631	1 282 066	65 308	1 390 854
2016	14 300	9 545	1 090 612	77 472	1 191 929

Туреччина					
2013	7 613	62 811	503 416	31 235	605 075
2014	3 506	35 999	411 044	25 462	476 011
2015	5 652	36 271	468 614	28 341	538 878
2016	9 377	93 698	827 582	19 262	949 919
Румунія					
2013	709	9 311	781 825	10 532	802 377
2014	2 504	5 245	514 601	7 997	530 347
2015	37 785	20 396	4 051 838	51 036	4 161 055
2016	3 273	2 306	852 149	58 939	916 667
Словаччина					
2013	0	0	571 266	8	571 274
2014	29	2	656 071	44	656 146
2015	15	0	755 233	43	755 291
2016	0	0	886 120	6	886 126
Єгипет					
2013	1 221	38 669	296 283	2 135	338 308
2014	542	24 864	375 021	2 150	402 577
2015	379	22 365	328 192	1 934	352 870
2016	481	23 351	394 117	2 156	420 335
Німеччина					
2013	1 006	5 366	369 944	1 461	377 777
2014	273	5 842	302 793	1 268	310 176
2015	377	10 610	283 810	686	295 483
2016	356	8 999	266 632	23 076	299 063
ОАЕ					
2013	299	10 493	199 980	241	211 013
2014	310	9 413	152 005	396	162 124
2015	460	14 711	122 271	463	137 905
2016	445	13 680	136 548	7 684	158 357
Ізраїль					
2013	2 052	17 963	104 042	2 746	126 803
2014	719	10 837	106 277	1 364	119 197
2015	322	8644	120 345	1105	130 416
2016	346	8324	137 709	834	147 213
Італія					
2013	204	1 202	190 210	1 989	193 605
2014	231	3 545	169 069	1 998	174 843
2015	1	0	113 372	2 869	116 242
2016	132	2332	119 830	3 698	125 992
Грузія					
2016	3 677	2 753	98 087	4 507	109 024
Австрія					
2016	342	9 103	96 460	1 920	107 825
Франція					
2016	0	0	92 733	10 088	102 821
Нідерланди					
2016	0	2	92 833	8 507	101 342

Для аналізу було відібрано 17 країн світу, до яких громадяни України у 2016 році виїздили більш ніж 100 тис. разів. Відібрані країни світу, як виявилось, мають значну питому вагу у загальній кількості відвідувань за рік і підтверджують встановлення усталеності інтересів громадян України щодо поїздок за кордон.

Найбільш відвідуваними країнами світу для громадян України були Польща та Росія. За кількістю поїздок у 2011-2012 роках першість тримала Російська Федерація, але у 2013-2015 роках на перше місце вийшла Польща. У 2016 році Польща зберегла свої статистичні позиції випередивши Росію за кількістю виїздів на 6026766 або на понад 40,5%.

У 2011-2014 роках громадяни України найчастіше виїжджали до республік колишнього СРСР – Росії, Білорусі та Молдови. Проте їх кількість хоч і зростала щорічно, але за питомою вагою у загальній кількості постійно знижувалася: у 2011 році – 47,2 %, у 2012 році – 46 %, у 2013 році – 43,4 %, у 2014 році – 38,7 % та у 2015 році – 40,8 %.

Друге місце за кількістю поїздок громадян України за кордон у 2011-2015 роках займали країни-члени ЄС. Натомість кількість відвідувань громадянами України Австралії, країн Азії та Африки у 2011-2015 роках сукупно не перевищувала десятивідсоткового бар'єру. При цьому країни Північної та Південної Америки у цей період мали вкрай незначну кількість відвідувань громадянами України.

Таким чином, 2014 рік у питанні виїзду громадян України за кордон засвідчив про зміну вектору пріоритетів у відвідуванні країн світу із республік колишнього СРСР до країн-членів ЄС.

Не стало виключенням у цій тенденції і питання працевлаштування громадян України за кордоном, яке ще називають «трудова міграція». Аналіз статистичних даних щодо працевлаштування Українців у 2016 році наведено у таблиці.

Таблиця 23. Кількість громадян, працевлаштованих за кордоном у 2016 році, суб'єктами господарювання, що мають ліцензію з посередництва у працевлаштуванні за кордоном*

(за країнами працевлаштування)

	Працевлаштовано, осіб	у % до підсумку
Кількість громадян України працевлаштованих за кордоном	79 203	100,0
у тому числі, за країнами:		
Кіпр	17 558	22,1
Польща	9 500	12,0
Німеччина	8 754	11,1
Велика Британія	8 684	11,0
Греція	5 793	7,3

США	3 468	4,5
Панама	2 892	3,6
Маршаллові Острови	2 581	3,3
Нідерланди	2 485	3,1
Ліберія	2 368	3,0
Мальта	1 857	2,3
Литва	1 745	2,2
Латвія	1 022	1,3
Сінгапур	1 007	1,3
Беліз	689	0,9
Гонконг	678	0,9
Бельгія	619	0,8
Острів Мен	618	0,8
Норвегія	575	0,7
Швейцарія	520	0,7
Багамські острови	457	0,6
Віргінські Острови (Брит.)	422	0,5
Іспанія	405	0,5
Франція	399	0,5
Російська Федерація	376	0,5
Маврікій	343	0,4
Естонія	337	0,4
Об'єднані Арабські Емірати	292	0,4
Індія	274	0,3
Сейшельські острови	257	0,3
Туреччина	239	0,3
Угорщина	236	0,3
Корея, Республіка	235	0,3
Китай	232	0,3
Італія	224	0,3
Канада	107	0,1
Вануату	92	0,1
Данія	91	0,1
Молдова	83	0,1
Чехія	71	0,1
Нігерія	60	0,1
Ізраїль	51	0,1
Південна Африка	50	0,1
Намібія	48	0,1
Болгарія	47	0,1
Саудівська Аравія	46	0,1
Гібралтар	45	0,1
Ірландія	32	0,0
Швеція	31	0,0
Катар	29	0,0
Японія	26	0,0
Сент-Вінсент і Гренадіни	22	0,0
Фінляндія	18	0,0
Антигуа і Барбуда	17	0,0

Румунія	17	0,0
Монако	15	0,0
Барбадос	13	0,0
Кайманові Острови	13	0,0
Хорватія	9	0,0
Палау	7	0,0
Австрія	5	0,0
Конго	4	0,0
Мексика	3	0,0
Ліван	2	0,0
Португалія	2	0,0
Сьєрра-Леоне	2	0,0
Того	2	0,0
Шрі-Ланка	1	0,0
Гвінея	1	0,0

Для порівняння даних наведена вибірка за окремими країнами працевлаштування у 2013-2015 роках

Табл. 24. Чисельність громадян України, які тимчасово працювали за кордоном, працевлаштованих суб'єктами господарської діяльності, що мають відповідну ліцензію

(за окремими країнами працевлаштування)

Країни	2013 рік		2014 рік		2015 рік	
	особи	у % до підсумку	особи	у % до підсумку	особи	у % до підсумку
Усього	83 409	100	78 022	100,0	76884	100,0
у тому числі у:						
Кіпрі	17 478	21	15 852	20,3	15718	20,4
Великобританії	10 131	12,1	10 342	13,3	9775	12,7
Німеччині	9 524	11,4	7 915	10,1	8373	10,9
Греції	7 896	9,5	6 547	8,4	6199	8,1
Маршаллових о-вах	2 558	3,1	4 485	5,7	3017	3,9
Польщі	2 193	2,6	3 464	4,4	6162	8,0
Нідерландах	2 702	3,2	2 877	3,7	2590	3,4
США	4 254	5,1	2 870	3,7	2856	3,7
Ліберії	2 394	2,9	2 467	3,2	2289	3,0
Бельгії	2 005	2,4	2 069	2,7	2389	3,1
Мальті	2218	2,7	1 913	2,5	1800	2,3
Литви	1 061	1,3	1 087	1,4	1492	1,9
Російська Федерація	1 359	1,6	1 015	1,3	556	0,7
Латвії	2 105	2,5	944	1,2	990	1,3
Гонконзі	782	0,9	913	1,2	700	0,9
Данії	852	1	879	1,1	991	1,3
Франції	726	0,9	820	1,1	594	0,8
Сингапурі	716	0,9	815	1,1	749	1,0
Норвегії	953	1,1	514	0,7	470	0,6
Італії	481	0,6	421	0,5	537	0,7
Іспанії	510	0,6	394	0,5	467	0,6
Естонії	347	0,4	340	0,4	379	0,5

Белізі	510	0,6	337	0,4	238	0,3
Багамах	257	0,3	317	0,4	437	0,6
Інших	5 297	6,4	2 536	3,2	7116	9,3

Зазначені тенденції свідчать про те, що громадяни України, які шукали роботу через ліцензовані суб'єкти господарювання, у питанні працевлаштування зосереджують свою увагу на країнах ЄС.

Одним з джерел інформації про реальну кількість громадян України, що перебувають за кордоном, є механізм консульського обліку, який здійснюється українськими дипломатичними та консульськими установами за кордоном.

Міністерство закордонних справ України надає наступні статистичні відомості щодо громадян України за кордоном за 2016 рік:

- кількість громадян України, які мають за кордоном легальний статус перебування: 5 202 971;
- кількість громадян України, які мають за кордоном нелегальний статус перебування: 1 581 947;
- кількість громадян України, які перебувають на консульському обліку: 460 695.
- кількість громадян України, які перебувають на консульському обліку в дипломатичних та консульських установах України за кордоном: 2012 р. – 517 174 осіб; 2013 р. – 509 291 осіб; 2014 р. – 469 348 осіб; 2015 р. – 476 350 осіб.

Крім того, за даними Eurostat з кожним роком все більше громадян України виявляє бажання отримати вид на проживання у країнах ЄС.

Зокрема, у 2013 році таке право отримало 236,7 тис. громадян України, у 2014 році така цифра становила 302,8 тис., а у 2015 році - 500 тис. При цьому у 2013 та у 2015 роках громадяни України лідирували за цим показником.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що громадяни України останнім часом для виїзду за кордон все більше орієнтуються на країни ЄС та європейські країни, що входять до Шенгенської зони, але не є членами ЄС. Натомість відвідування країн СНД поступово втрачає актуальність як для звичайних поїздок, так і для працевлаштування.

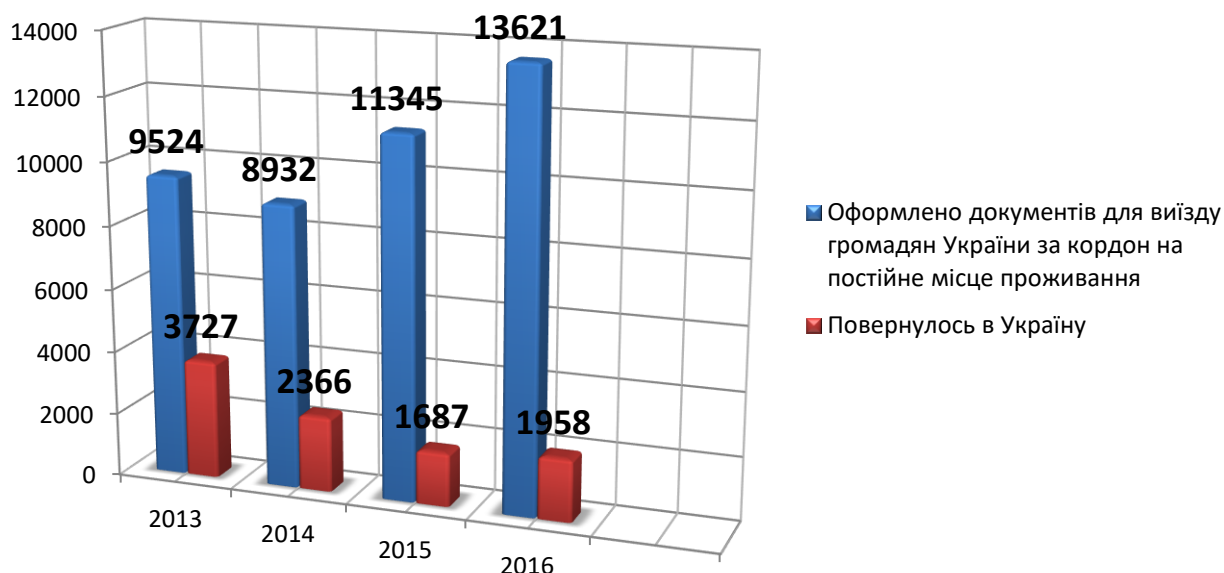
3.4. Еміграція

Згідно даних ДМС, у 2016 році громадянам України видано 13621 дозволів на виїзд за кордон на постійне місце проживання, із них дорослим (за винятком пенсіонерів) – 7503 дозволів, дітям – 2912 дозволів та пенсіонерам – 3206 дозволів. У 2016 році повернулось в Україну 1958 громадян, із них дорослих (за винятком пенсіонерів) – 1392, дітей – 108 та пенсіонери – 455 (таблиця 23).

Найбільше громадян України повернулося з Росії – 357 осіб, Ізраїлю – 298, США – 137 осіб, Молдови – 125 осіб, Білорусі – 112 та Німеччини – 78.

Відповідно у 2015 році громадянам України видано 11345 дозволів на виїзд за кордон на постійне місце проживання, із них дорослим (за винятком пенсіонерів) – 5695 дозволів, дітям – 1873 дозволи та пенсіонерам – 3777 дозволів.

Діаграма 2. Кількість оформлених громадянами України документів для виїзду за кордон на постійне місце проживання та кількість громадян, що повернулися в Україну

У той же час, у 2015 році в Україну з-за кордону повернулося 1687 громадян України, які попередньо отримали дозволи на виїзд за кордон на постійне місце проживання, з них дорослих (за винятком пенсіонерів) – 1168 осіб, дітей – 94 особи та пенсіонерів – 425.

Згідно Указів Президента України, у 2016 році громадянство України припинено для 51 особи, серед яких дітей не було.

Табл. 25. Інформація про видачу дозволів на виїзд громадян України за кордон на постійне місце проживання та повернення в Україну за 2016 рік

(осіб)

Назва країни	Видано дозволів на виїзд громадян України за кордон на постійне проживання			Повернулось в Україну		
	Дорослі (за винятком пенсіонерів)	Діти	Пенсіонери	Дорослі (за винятком пенсіонерів)	Діти	Пенсіонери
ВСЬОГО	7503	2912	3206	1395	108	455
АВСТРАЛІЯ	1	2	0	2	0	1
АВСТРІЯ	51	5	2	0	0	0
АЗЕРБАЙДЖАН	7	2	4	1	0	0
АЛЖИР	0	0	0	1	0	0
АНДОРРА	1	0	0	0	0	0
АРГЕНТИНА	0	7	0	0	0	0

БЕЛЬГІЯ	0	0	2	1	0	1
БІЛОРУСЬ	236	45	134	112	4	17
БОЛГАРІЯ	23	4	3	8	0	1
БРАЗИЛІЯ	0	2	0	0	0	0
ВЕЛИКА БРИТАНІЯ	7	5	0	1	0	1
ВІРМЕНІЯ	0	0	2	3	0	1
ГРЕЦІЯ	2	0	0	8	0	1
ГРУЗІЯ	2	0	2	0	0	0
ДАНІЯ	2	0	0	0	0	0
ЕСТОНІЯ	13	3	7	2	0	5
ЄМЕН	0	0	0	2	0	0
ІЗРАЇЛЬ	2186	700	501	298	44	97
ІНДІЯ	3	1	1	0	0	1
ІСЛАНДІЯ	0	0	0	1	0	0
ІСПАНІЯ	73	5	0	55	3	3
ІТАЛІЯ	35	50	6	27	0	4
ЙОРДАНІЯ	0	0	0	3	0	0
КАЗАХСТАН	237	43	45	34	4	4
КАНАДА	26	32	8	29	0	9
КИРГИЗСТАН	1	0	1	0	0	0
КІПР	1	0	0	0	0	0
КІРІБАТІ	1	0	0	0	0	0
КОРЕЙСЬКА НАРОДНО- ДЕМОКРАТИЧНА РЕСПУБЛІКА	1	0	0	0	0	0
КУБА	0	0	0	1	0	0
ЛАТВІЯ	8	0	3	3	2	2
ЛИТВА	105	10	5	14	0	2
ЛІВАН	0	0	0	3	0	3
ЛІВІЯ	1	0	0	0	0	0
ЛІХТЕНШТЕЙН	1	0	0	0	0	0
ЛЮКСЕМБУРГ	1	0	0	1	0	0
МАЛЬТА	1	0	0	0	0	0
МОЗАМБІК	0	0	0	1	0	0
МОЛДОВА, РЕСПУБЛІКА	214	14	99	125	5	11
МОНАКО	1	1	0	0	0	0
НІДЕРЛАНДИ	9	0	1	3	0	0
НІКАРАГҀА	0	0	0	0	0	0
НІМЕЧЧИНА	780	192	93	78	4	23
НОРВЕГІЯ	2	1	0	0	0	0
ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ	3	0	0	1	0	0
ПАЛЕСТИНА	0	0	0	1	3	0
ПЕРУ	0	0	0	0	0	1
ПОЛЬЩА	150	5	9	24	0	2
ПОРТУГАЛІЯ	6	0	0	13	0	2
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ	732	100	1093	360	21	132

РУМУНІЯ	3	0	0	1	0	0
СЕРБІЯ	1	0	0	2	0	0
СИРІЙСЬКА АРАБСЬКА РЕСПУБЛІКА	0	0	0	2	0	0
СЛОВАЧЧИНА	11	0	2	4	0	1
СЛОВЕНІЯ	8	0	0	0	0	0
СУРІНАМ	2	0	0	0	0	0
США	2422	1668	415	137	16	59
ТУРЕЧЧИНА	10	2	0	0	0	0
ТУРКМЕНИСТАН	0	0	1	0	0	0
УГОРЩИНА	14	4	756	12	2	69
УЗБЕКИСТАН	1	0	0	5	0	0
ФІНЛЯНДІЯ	3	0	2	1	0	0
ФРАНЦІЯ	5	3	0	0	0	0
ХОРВАТІЯ	1	0	0	1	0	0
ЧЕХІЯ	93	2	8	11	0	2
ШВЕЙЦАРІЯ	5	4	1	3	0	0
ЯПОНІЯ	1	0	0	0	0	0

Слід зауважити, що значна кількість випадків виїзду громадян України на постійне місце проживання здійснюється без офіційних звернень до органів влади. Тож на громадян України, які постійно проживають за кордоном і набули іноземне громадянство без проходження відповідних процедур всередині України, чекає свого роду сюрприз, суть якого полягає у тому, що у відношенні з державою Україна вони все ще вважаються її громадянами, а тому мають не лише права, а й обов'язки, які необхідно виконувати.

3.5. Іноземці та особи без громадянства

Станом на кінець 2016 року в Україні постійно перебувало на обліку 235 тис. іммігрантів, найбільше з яких проживало у Харківській області – 43,5 тис., м. Київ – 40,7 тис. та в Одеській області – 37 тисяч.

У 2016 році громадяни наступних 65-х іноземних країн мали змогу у безвізовому порядку в'їжджати в Україну:

Австрія, Азербайджан, Андорра, Аргентина, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Боснія та Герцеговина, Бразилія, Бруней Даруссалам, Ватикан, Великобританія, Вірменія, Гонконг (Китай), Греція, Грузія, Данія, Естонія, Ізраїль, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Казахстан, Канада, Киргизія, Кіпр, Корея, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Македонія, Мальта, Молдова, Монако, Монголія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Панама, Парагвай, Польща, Португалія, Російська Федерація, Румунія, Сан-Марино, Сент-Кіттс і Невіс, Сербія, Словаччина, Словенія, США, Таджикистан, Туреччина, Угорщина, Узбекистан, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Чилі, Чорногорія, Швейцарія, Швеція, Японія.

За інформацією Держприкордонслужби, у 2016 році іноземці та особи без громадянства в'їжджали на територію України 13 734490 разів (таблиця 24).

Табл. 26. Статистичні дані про в'їзд іноземних громадян до України

(кількість в'їздів)

Мета поїздки	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
дипломатична	2 814	796	75	195
службова	151 226	46 085	40479	33007
ділова	13 376	2 556	615	195
туризм	488 496	146 804	137906	172848
приватна	18 167 742	9 696 854	11525239	12953702
навчання	283	1 109	101	2087
релігійна	4 477	1 942	5431	5501
культурна та спортивний обмін	3 509	494	17	6108
імміграція (ПМЖ)	5 088	2 496	2314	3145
праце-влаштування	330	786	1304	26
обслуговуючий персонал транспортних засобів	290 816	173 978	134759	134830
транзит	1 063 105	341 709	461638	266564
інша	5 833 886	2 811 585	714805	156282
Всього:	26 025 148	13 227 194	13 024 683	13 734490

Динаміка кількості в'їздів іноземців та ОБГ на територію України у 2011-2013 роках характеризувалася стабільним зростанням, зокрема у 2012 році – на 2,1 % порівняно з 2011 роком та у 2013 році – на 3,8 % порівняно з 2012 роком. Втім, у 2014 році відбувся різкий спад таких в'їздів, а саме до 50,8 % відносно показника 2012 року.

Різке зменшення кількості поїздок іноземців в Україну в 2014-2016 роках відбулося у зв'язку з напруженою ситуацією в країні, в тому числі проведенням антитерористичної операції.

В цілому кількість іноземців які в'їхали в Україну зросла на 5,17%. Кількість іноземців, які проїжджають транзитом через територію України, зменшилась практично у 2 рази (2016 – 266564, 2015 - 461638).

Зменшилась кількість громадян Білорусії, Росії, зросла кількість громадян Молдови, Польщі та Румунії.

Протягом 2016 року ДМС:

- видано дозволів на імміграцію в Україну – 15 068;
- скасовано дозволів на імміграцію в Україну – 3 076;
- оформлено посвідок на постійне проживання – 26 340;
- оформлено посвідок на тимчасове проживання – 30 912;
- продовжено термін дії посвідок на тимчасове проживання – 32 024;
- продовжено строк перебування в Україні – 13 754.

Протягом 2016 року закордонними дипломатичними установами України було оформлено 69839 віз для в'їзду в Україну іноземцям та особам без

громадянства. З них 117 транзитних віз типу “В”, 47 445 короткострокових віз типу “С”, 22 277 довгострокових віз типу “Д”.

Кількість відмов в оформленні віз для в'їзду в Україну за 2016 рік склала 3149. Така незначна кількість віз пояснюється тим, що з основними країнами походження іноземців, які відвідують Україну, діє безвізовий режим.

У 2016 році загальна сума стягнутого закордонними дипломатичним установами України консульського збору склала 29 426 790 дол. США.

Доволі значною групою іноземців, які проживають в Україні, є трудові мігранти. Відповідно до законодавства, працевлаштування громадян інших держав, якщо вони не є постійними мешканцями України, можливе лише на підставі дозволу, який роботодавець повинен отримати від Держзайнятості, довівши, що знайти відповідного фахівця на національному ринку праці неможливо. Дозвіл видається строком на один рік і може бути продовжений.

Проте, впродовж 2010-2014 років дана група іноземців, що перебувають в Україні, постійно зменшувалась від 13 728 осіб у 2010 році до 9020 осіб – у 2015 році. У 2016 році кількість іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування становила 9 843 осіб (таблиця 27).

Таблиця 27. Кількість іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування*

(за країнами постійного проживання)

	2015 рік		2016 рік		у % 2016 р. до 2015 р.
	особи	у % до підсумку	особи	у % до підсумку	
Усього	9 020	100,0	9 843	100,0	109,1
у тому числі:					
Російська Федерація	1 699	18,8	1 681	17,1	98,9
Туреччина	1 021	11,3	1 379	14,0	135,1
Білорусь	450	5,0	516	5,2	114,7
Польща	493	5,5	496	5,0	100,6
Азербайджан	331	3,7	489	5,0	147,7
Китай	325	3,6	359	3,6	110,5
Німеччина	369	4,1	338	3,4	91,6
Грузія	196	2,2	287	2,9	146,4
Франція	333	3,7	286	2,9	85,9
США	216	2,4	268	2,7	124,1
Молдова	241	2,7	254	2,6	105,4
Італія	255	2,8	252	2,6	98,8
Велика Британія	228	2,5	234	2,4	102,6
Таїланд	221	2,5	224	2,3	101,4

Індія	245	2,7	214	2,2	87,3
Ізраїль	91	1,0	143	1,5	157,1
Узбекистан	126	1,4	135	1,4	107,1
Литва	107	1,2	133	1,4	124,3
Вірменія	104	1,2	122	1,2	117,3
Казахстан	85	0,9	117	1,2	137,6
Болгарія	79	0,9	101	1,0	127,8
Румунія	81	0,9	93	0,9	114,8
Угорщина	111	1,2	92	0,9	82,9
Данія	88	1,0	87	0,9	98,9
Південна Корея	99	1,1	81	0,8	81,8
Іран	45	0,5	79	0,8	175,6
Нідерланди	84	0,9	78	0,8	92,9
Австрія	89	1,0	74	0,8	83,1
Канада	76	0,8	74	0,8	97,4
Чехія	82	0,9	66	0,7	80,5
Латвія	57	0,6	63	0,6	110,5
Філіппіни	70	0,8	60	0,6	85,7
Інші країни	923	10,2	968	9,8	104,9

**Згідно витягу з Автоматизованої системи обліку дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства державної служби зайнятості.*

Як видно із наведених даних, найбільша кількість іноземних трудових мігрантів в Україні є громадянами країн-сусідів – Росії, Туреччини, Білорусі, Польщі та Азербайджану.

У порівнянні з 2015 роком на 35-47% зросла кількість трудових мігрантів з Туреччини, Азербайджану та Грузії.

Протягом 2011-2016 років кількість трудових мігрантів з Росії та Туреччини перевищує в декілька разів будь яку іншу країну.

За видами економічної діяльності найбільш затребуваною іноземною робочою силою у 2015-2016 роках були оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів та переробна промисловість (таблиця 28).

Таблиця 28. Структура кількості іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування*

(за видами економічної діяльності)

	2015 рік	2016 рік
Усього, (особи)	9 020	9 843
у тому числі за видами економічної діяльності (у відсотках до підсумку), (%):		
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	3,7	3,9

Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,7	1,5
Переробна промисловість	16,7	16,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,3	0,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,2	0,2
Будівництво	8,3	8,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	23,1	24,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2,4	2,5
Тимчасове розміщування й організація харчування	3,5	3,5
Інформація та телекомунікації	8,3	9,9
Фінансова та страхова діяльність	3,5	2,8
Операції з нерухомим майном	1,7	1,8
професійна, наукова та технічна діяльність	8,6	9,1
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	4,7	6,0
державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,5	0,5
освіта	3,5	3,8
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,8	1,8
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1,2	1,0
надання інших видів послуг	6,3	3,0

*Згідно витягу з Автоматизованої системи обліку дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства державної служби зайнятості.

За видами робочих місць іноземної робочої сили (таблиця 29) можна констатувати, що іноземці та ОБГ, які працюють в Україні, займають висококваліфіковані посади, у той час як місця, що не потребують певної професії чи кваліфікації, є поодинокими.

Таблиця 29. Структура кількості іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування*
(за професійними групами)

	2015 рік	2016 рік
Усього, (особи)	9 020	9 843
у тому числі за видами економічної діяльності (у відсотках до підсумку), (%):		
Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	62,5	63,5

Професіонали	17,1	18,5
Фахівці	10,9	9,5
Технічні службовці	0,5	0,5
Працівники сфери торгівлі та послуг	2,6	2,0
Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	0,1	0,1
Кваліфіковані робітники з інструментом	2,6	1,9
Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	3,0	3,5
Найпростіші професії та особи без професії	0,7	0,5

** Згідно витягу з Автоматизованої системи обліку дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства державної служби зайнятості.*

Міністерство соціальної політики України визначило найбільш популярні професії, за якими іноземні громадяни та особи без громадянства тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування у 2015-2016 роках (таблиця 30).

Таблиця 30. ТОП - 20 професій, за якими іноземні громадяни та особи без громадянства тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування*

№ з/п	Професія (посада)	Чисельність іноземців, (особи)		
		2015 р.	2016 р.	у % 2016 р. до 2015 р.
1	Керівники фінансових, бухгалтерських, економічних, юридичних та адміністративних підрозділів та інші керівники	2 395	2 699	112,7
2	Головні фахівці - керівники та технічні керівники виробничих підрозділів у промисловості	593	772	130,2
3	Керівники підприємств, установ та організацій	535	595	111,2
4	Менеджери (управителі) з питань комерційної діяльності та управління	415	470	113,3
5	Керівники підрозділів маркетингу	329	376	114,3
6	Викладачі середніх навчальних закладів	140	260	185,7
7	Фізіотерапевти та масажисти	263	260	98,9
8	Професіонали у сфері маркетингу, ефективності господарської діяльності, раціоналізації виробництва, інтелектуальної власності та інноваційної діяльності	187	219	117,1
9	Інженери (інші галузі інженерної справи)	188	217	115,4
10	Економісти	161	172	106,8
11	Керівники інших основних підрозділів в інших сферах діяльності	171	165	96,5

12	Укрупнені професії робітників, що обслуговують установки для сільськогосподарських, земляних та подібних робіт	82	163	198,8
13	Розробники комп'ютерних програм	127	157	123,6
14	Інші технічні фахівці в галузі управління	129	122	94,6
15	Керівні працівники апарату центральних органів державної влади	115	119	103,5
16	Начальники (інші керівники) та майстри виробничих ділень (підрозділів) у промисловості	115	116	100,9
17	Кухарі	141	114	80,9
18	Керівники підрозділів матеріально-технічного постачання	148	111	75,0
19	Менеджери (управителі) з права, бухгалтерського обліку, досліджень ринку, вивчення суспільної думки, консультацій з питань комерційної діяльності та управління	80	90	112,5
20	Інженери в галузі електроніки та телекомунікацій	30	88	293,3

** Згідно витягу з Автоматизованої системи обліку дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства державної служби зайнятості*

Аналіз гендерної структури іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, за наявності дозволу на працевлаштування свідчить про значну перевагу чоловіків над жінками, де питома вага чоловіків у загальній кількості становить 84%, а жінок – 14%. Проте зважаючи на те, що найвагоміша професійна група в якій працюють іноземці в Україні – це управління та керівництво, зазначений гендерний розподіл є очевидним. Тому і за віковим розподілом найбільша частка працюючих осіб (66%) припадає на вік від 36 років і вище.

Таблиця 31. Структура кількості іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, за наявності дозволу на працевлаштування, станом на кінець 2016 року*

(за віковими групами)

	Усього	Чоловіки	питома вага чоловіків у загальній кількості іноземців, (%)	Жінки	питома вага жінок у загальній кількості іноземців, (%)
Усього, (особи)	7 337	6 132	84%	1 205	16%
в тому числі у відсотках до підсумку за віковими групами:	100%	100%	x	100%	x
до 24 років	3%	3%	77%	5%	23%

25-29 років	13%	12%	79%	17%	21%
30-35 років	18%	18%	83%	19%	17%
36 років і більше	66%	67%	85%	59%	15%

3.6. Імміграція

Імміграційні відносини є важливою складовою міграційних процесів. Прийняття 7 червня 2001 року Закону України «Про імміграцію» вперше дозволило законодавчо врегулювати умови і порядок імміграції в Україну, що стало значним внеском у формування міграційного законодавства.

Отже, імміграція – це прибуття в Україну чи залишення в Україні у встановленому порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання. З прийняттям Закону України «Про імміграцію» простежується стабільна тенденція до збільшення кількості іммігрантів та осіб, які бажають отримати дозвіл на імміграцію в Україну.

У 2001 році на території України проживало 101,7 тис. іммігрантів, у 2002 – 106,4 тис., у 2003 – 108,5 тис., у 2004 – 119,2 тис., у 2005 – 128,1 тис., у 2006 – 149,4 тис., у 2007 – 165 тис., у 2008 – 178 тис., у 2009 – 186 тис., у 2010 – 198 тис., у 2011 – 210 тис., у 2012 – 233 тис., у 2013 – 210,4 тис., у 2014 році – 356,6 тис., 2015 році – 327,6 тис., станом на кінець 2016 року в державі постійно проживає близько 335,2 тис. осіб (без урахування Автономної Республіки Крим та м. Севастополя) з різних країн світу, що становить 0,59 % від всього населення України – 42 584,5 млн. За міжнародними стандартами критична питома вага іммігрантів по відношенню до всього населення може бути до 10%.

Найбільша кількість іммігрантів є громадянами країн колишнього Радянського Союзу, які зберегли сталі родинні та територіальні стосунки з громадянами України.

Щорічно іноземцям та особам без громадянства видається близько 20-25 тис. дозволів на імміграцію. Зокрема, у 2005 році було видано 25,9 тис. дозволів на імміграцію в Україну, у 2006 - 24,3 тис., у 2007 - 24,4 тис., у 2008 - 24,8 тис., у 2009 – 23,8 тис., у 2010 – 22,7 тис., у 2011 – 22,9 тис., у 2012 – 22,1 тис., у 2013 – 16,7 тис., у 2014 – 20,2 тис., у 2015 – 16,7 тис. У 2016 році видано 15 068 дозволів на імміграцію в Україну.

3.6. Нелегальна міграція

У 2016 році міграційна ситуація в Україні, обумовлювалася збереженням напруженої соціально-політичної обстановки в ряді країн Близького Сходу, Азії та Африки. Статистичні спостереження свідчать, що загальна ситуація, пов'язана з нелегальною міграцією громадян третіх країн через територію України, залишається стабільною.

Так, за даними Агенції FRONTEX, зазначеними у Щорічному аналізі загроз на східних кордонах ЄС (за 2016 рік), Східний маршрут нелегальної міграції, який пролягає, у тому числі через Україну, не є загрозливим для ЄС.

Кількість нелегальних мігрантів, затриманих на східних кордонах ЄС становить лише 0,3% від загальної кількості виявлених в Європі мігрантів.

Потоки мігрантів з Близького й Середнього Сходу, Африки та ПСА до ЄС через територію України залишаються на відносно низькому рівні порівняно з іншими маршрутами.

Загальна кількість мігрантів, затриманих на державному кордоні з ЄС, зменшилась у 1,8 раз (у 2016 році – 889, у 2015 році – 1614).

Щороку в Україні зростає кількість виявлених іноземців та осіб без громадянства, що порушують умови перебування в Україні, а саме: із 1 722 за 2013 рік до 6 390 за 2016 рік (таблиця 30).

Таблиця 32. Інформація щодо затриманих органами ДМС нелегальних мігрантів у 2014-2016 роках

Походження нелегальних мігрантів	2016 рік	2015 рік	2014 рік
Всього	6390	5111	3518
Європа	10	92	74
Африка	32	455	344
Азія	106	1307	750
Австралія	2	3	0
Білорусь	5	74	63
Грузія	14	306	238
Естонія	1	5	1
Китай	7	136	215
Латвія	0	18	10
Литва	0	7	4
Молдова	7	258	187
Польща	2	19	6
Російська Федерація	77	1484	777
Румунія	1	18	5
США, країни Америка	6	131	36
Туреччина	10	97	61

Покращення рівня виявлення нелегальних мігрантів органами ДМС пов'язано з тим, що для підвищення рівня протидії нелегальній міграції спільним наказом МВС, Мінсоцполітики та Міносвіти від 04.09.2013 № 850/536/1226, погодженим СБУ, АДПСУ, ДМС та Держпраці, затверджено Порядок проведення заходів щодо здійснення нагляду та контролю за виконанням законодавства в міграційній сфері.

Згідно вказаного Порядку органами ДМС з 2014 року розпочато ініціювання та проведення заходів під умовною назвою «Мігрант» та участь у заходах АДПСУ «Кордон».

Всього за 2014-2016 роки органи ДМС провели 5 заходів «Мігрант», з яких у 2014 році – 1, у 2015 році – 2 та у 2016 році – 2.

Також органами ДМС взято участь у заходах «Кордон», в тому числі у 2015 році – 1 захід та у 2016 році – 1 захід.

Крім того, в ДМС створено та функціонує 2 міжвідомчі віртуальні контактні центри, до компетенції яких входять питання протидії нелегальній міграції, а саме:

- міжвідомчий Контактний аналітичний центр з питань протидії нелегальній міграції, створений у 2016 році відповідно до спільного наказу МВС, МЗС, Мінсоцполітики, Міносвіти, СЗР та СБУ від 29.04.2015 № 494/132/467/497/141/281;

- міжвідомчий Контактний інформаційно-аналітичний центр з моніторингу міграційних процесів, створений 29.05.2015, відповідно до рекомендацій експертів ЄК, в рамках виконання Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України.

Міжвідомчий Контактний аналітичний центр з питань протидії нелегальній міграції проводить періодичні засідання представників органів влади, які входять до його складу і здійснює періодичний обмін інформацією, яка використовується для проведення заходів з протидії нелегальній міграції.

Натомість діяльність міжвідомчий Контактний інформаційно-аналітичний центр з моніторингу міграційних процесів спрямована на збір різнопланової інформації у різних сферах міграції, з метою прогнозування розвитку міграційних процесів та своєчасного вжиття управлінських дій.

Для прикладу, наприкінці 2015 року у результаті роботи міжвідомчий Контактний інформаційно-аналітичний центр з моніторингу міграційних процесів встановлено наявність ймовірних ризиків щодо окремих груп мігрантів, які проживали в Україні, і мали походження з країн міграційного ризику.

Зважаючи на події, які сталися 13-14 листопада 2015 року у Парижі, Центром було ініційовано проведення заходу «Мігрант» в окремих регіонах України для перевірки наявності підстав у іноземців на перебування в Україні, які були підтримані правоохоронними органами.

У результаті вжитих заходів було виявлено 120 іноземців-вихідців з країн ризику, які нелегально знаходилися в Україні, з яких примусово видворено 113 осіб.

За даними Держприкордонслужби, протягом 2016 року, спостерігається зменшення на 43% кількості нелегальних мігрантів затриманих за незаконне перетинання кордону (2016 рік – 1040, 2015 рік – 1816), при цьому основна кількість нелегальних мігрантів намагалася порушити кордон поза пунктами пропуску (2016 рік – 956 осіб (92%), 2015 рік – 1701 (94%).

Більшість спроб нелегальних мігрантів порушити державний кордон припинялися під час їх руху з України (2016 рік – 900 (87%), 2015 рік – 1635 (90%).

Основними категоріями нелегальних мігрантів, які намагалися порушити кордон залишаються громадяни Афганістану (181) та Молдови (136). При цьому, кількість затриманих громадян Афганістану зменшилася майже у 3 рази (2016 рік – 181, 2015 рік – 666), а активність нелегальної міграції громадян Молдови практично не змінилася (2016 рік – 136, 2015 рік – 129).

Разом з тим, відмічається активізація нелегальної міграції громадян В'єтнаму (2016 рік – 108, 2015 рік – 48), Шрі-Ланки (2016 рік – 83, 2015 рік – 67), Індії (2016 рік – 78, 2015 рік – 0), Туреччини (2016 рік – 71, 2015 рік – 37) та Бангладеш (2016 рік – 64, 2015 рік – 36).

В той же час, відбувся спад активності громадян Грузії (2016 рік – 48, 2015 рік – 111), Сирії (2016 рік – 31, 2015 рік – 192), Іраку (2016 рік – 13, 2015 рік – 97), Сомалі (2016 рік – 19, 2015 рік – 83), Пакистану (2016 рік – 30, 2015 рік – 76) та Ірану (2016 рік – 5, 2015 рік – 14).

Рівень загрози нелегальної міграції громадян третіх країн на кордоні з країнами Європейського Союзу характеризується подальшою тенденцією до зменшення. Так, кількість затриманих нелегальних мігрантів за незаконне перетинання (спробу) кордону зменшилася на 47 % (2016 рік – 840, 2015 рік – 1592) та складає 81% від загальної кількості затриманих.

Найбільш суттєві зміни відмічаються на кордоні з Румунією та Угорщиною де кількість затриманих нелегальних мігрантів зменшилася у 3,4 рази та 2,2 рази відповідно. Разом з тим, українсько-словацька та українсько-угорська ділянки кордону залишаються найактивнішими.

Найбільша активність нелегальної міграції у 2016 році за ділянками кордону та громадянством відмічається:

на українсько-польській ділянці – громадян Туреччини (36 осіб – 29%) та Грузії (17 осіб – 15%);

на українсько-словацькій ділянці – громадян В'єтнаму (88 осіб – 37%), Грузії (24 особи – 10%), Афганістану (22 особи – 10%) та Шрі-Ланки (21 особа – 9%);

на українсько-угорській ділянці – громадяни Афганістану (151 особа – 35%), Бангладеш (45 осіб – 11%), Індії (63 осіб – 15%) та Пакистану (22 особи – 5%);

на українсько-румунській ділянці – громадяни Бангладеш (11 осіб – 24%).

Основні напрямки переправлення нелегальних мігрантів проходять в межах Закарпатської області.

Разом з тим, зберігається високим рівень загрози нелегальної міграції в Україну поза пунктами пропуску на кордоні з РФ (2016 рік – затримано за

незаконне перетинання кордону 35 осіб, 2015 рік – 37) та Молдовою (2016 рік – затримано за незаконне перетинання кордону 87 осіб, 2015 рік – 81).

Так, за незаконне перетинання українсько-російського кордону у 2016 році затримувалися громадяни В'єтнаму (9 осіб), Шрі-Ланки (6), Бангладеш (4) та Марокко (3).

Зокрема, у Чернігівському районі Чернігівської області, спільною міжвідомчою групою (ДПСУ, Національної поліції), на трасі сполученням «Чернігів – Київ» 6 громадян Шрі-Ланки, які йшли пішки (без документів).

На каналах міжнародного сполучення тенденції щодо незаконного перетинання кордону нелегальними мігрантами практично не змінилися. Так, за спробу незаконного перетинання кордону затримано 84 особи (у 2015 році – 118), у тому числі під час виїзду з України затримано 66 осіб (у 2015 році – 74).

Разом з тим, відмічається тенденція до суттєвого зменшення (у 4 рази) кількості потенційних нелегальних мігрантів, яким відмовлено у в'їзді в Україну. Так, у 2016 році не пропущено в Україну 3 348 нелегальних мігрантів (у 2015 році – 13 709). Така тенденція обумовлена зменшенням кількості відмов громадянам пострадянських країн.

Основна категорія потенційних нелегальних мігрантів залишається без змін. Більшість становлять громадяни Грузії (811), РФ (531), Молдови (367), Таджикистану (277), Азербайджану (260), Вірменії (150) та Узбекистану (213). Водночас, кількість непропущених потенційних нелегальних мігрантів з країн міграційного ризику, громадяни яких затримуються на кордоні з ЄС, залишається незначною (912 осіб) та становить 27% від загальної кількості.

Однією з причин затримання та непропуску нелегальних мігрантів залишається використання ними чужих та підроблених документів. Так, у 2016 році з чужими та підробленими документами виявлено 95 нелегальних мігрантів, у тому числі 20 мігрантів з документами європейських країн.

Зокрема, використовувалися документи Бельгії (2), Болгарії (3), Великобританії (3), Греції (4), Данії (1), Італії (1), Нідерландів (3), Німеччини (1) та Франції (2).

Переважно незаконними мігрантами, які використовували чужі та підроблені документи залишаються громадяни країн Африки, Близького та Середнього Сходу.

Основними способами переправлення нелегальних мігрантів в пунктах пропуску, як в Україну, так і з України є використання:

дійсних паспортних документів, дійсних українських віз, виданих на запрошення підставних приватних осіб, підроблених запрошень навчальних закладів, туристичних ваучерів, не існуючих приватних та «державних» підприємств;

незаконно отриманих дійсних паспортних документів громадян України;

чужих та підроблених національних паспортів, документів громадян європейських країн, незаконно отриманих паспортів громадян України, підроблених посвідок на постійне (тимчасове) проживання в Україні, підроблених (недійсних) відміток Держприкордонслужби України;

безвізового порядку в'їзду в Україну;

схеми «транзитного проїзду через Україну» у пунктах пропуску для повітряного сполучення, яка передбачає, після прибуття в Україну, зміну у транзитній зоні аеропорту напрямку руху на рейси європейського прямування та використання нових паспортних документів (як правило підроблених).

До основних факторів, які впливали на міграційну ситуацію на державному кордоні в 2016 році та залишатимуться в 2017 році, необхідно віднести:

спільні кордони з країнами ЄС, високий транзитний потенціал держави, розвиненість транспортної інфраструктури України та сусідніх країн;

Зокрема, у грудні 2016 року призначено курсування нового швидкісного поїзду до Польщі сполученням Київ – Перемишль.

лояльність міграційного законодавства ряду суміжних країн ЄС (Угорщина) щодо набуття іноземцями статусу біженця;

Так, у 2016 році прикордонним відомством Угорщини не передано Держприкордонслужбі України 172 нелегальних мігранта, які були затримані за незаконне перетинання спільного кордону, що становить 21% від загальної кількості затриманих.

Разом з тим, тільки протягом жовтня 2016 року у пункті пропуску «Берегшурань» (закордон пункту пропуску «Лужанка» Мукачівського загону) з заявою на отримання статусу біженця звернулось 106 осіб (у тому числі 58 дорослих, з них громадян: Вірменії – 36, Таджикистану – 61, Росії – 3, Киргизії – 5 та Азербайджану – 1).

Нелегальні мігранти – громадяни пострадянських країн, які намагаються виїхати до країн ЄС шляхом набуття статусу біженця в цих країнах, активно використовують послуги адвокатів, які надають юридичну підтримку, як на території України, так і в суміжних країнах, та сприяють у підготовці відповідних документів.

накопичення у Російській Федерації значної кількості трудових мігрантів з пострадянських країн (понад 11 млн.) та посилення російською стороною контролю за їх перебуванням;

Так, до міграційного законодавства РФ внесено зміни, якими обмежено до 15 днів термін реєстрації та до 1 року дозволу на працевлаштування, введено додаткові умови для отримання дозволу на проживання (володіння російською мовою, знання історії та основ законодавства РФ).

Одночасно, повноваження щодо контролю за дотриманням міграційного законодавства покладено на МВС РФ (скасовано Федеральну міграційну службу РФ).

У результаті вжитих заходів у 2016 році за порушення міграційного законодавства з РФ депортовано 325 тис. громадян Таджикистану.

високий рівень криміналізації протиправної діяльності з незаконного переміщення мігрантів, широка пособницька база серед мешканців прикордонних регіонів, діяльність досить великої кількості національних діаспор та земляцтв на території країни;

У м. Київ співробітниками оперативно-розшукового відділу (Мобільного прикордонного загону), за підозрою в організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України затримано громадянина Сомалі, який переховувався від органів досудового розслідування.

Встановлено, що затриманим було налагоджено схему переправлення в Україну нелегальних мігрантів та їх подальше незаконне переміщення до країн ЄС.

У Глибоцькому районі Чернівецької області впр «Черепківка» Чернівецького загону затримано 4 громадян Індії та громадянина України причетного до переправлення нелегальних мігрантів в Румунію.

У результаті проведеного комплексу заходів оперативно-розшуковими підрозділами ДПСУ, викрито та ліквідовано канал нелегальної міграції громадян В'єтнаму до країн ЄС, зокрема, у м. Харків затримано 2 громадян В'єтнаму та 2 громадян України (організатори та пособники незаконного переправлення осіб).

недостатній рівень міграційного контролю за перебуванням іноземців в Україні, недосконале міграційне законодавство України створюють передумови для тимчасового незаконного перебування потенційних нелегальних мігрантів на території України, у тому числі, використання ними процедури набуття статусу біженця;

низька ефективність контрольно-перевірочних заходів з затриманими нелегальними мігрантами та превентивних заходів під час здійснення контролю другої лінії у пунктах пропуску на кордоні з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та в аеропортах;

загострення соціально-політичної ситуації в ряді країн міграційного ризику (Афганістан, Бангладеш, Індія, Шрі-Ланка Туреччина, Сирія) через ескалацію воєнно-політичних конфліктів та зростання рівня терористичної загрози.

Протягом 2016 року, з метою запобігання та протидії нелегальній міграції, іншим порушенням законодавства України в міграційній сфері та притягнення порушників до відповідальності згідно із законодавством, територіальними органами ДМС постійно організовувались та проводились

заходи з метою реалізації державної політики в міграційній сфері, захисту державної безпеки та національних інтересів України в сфері міграції, ефективного управління міграційними процесами та протидії нелегальній міграції.

Щодо основних прогнозів, то у 2017 році залишатимуться передумови для збереження загрози нелегальної міграції через територію України до країн ЄС. Разом з тим, зростання рівня зазначеної загрози малоімовірне.

У 2017 році найбільш ймовірними залишатимуться ризики переправлення поза пунктами пропуску громадян Афганістану на українсько-угорській та українсько-словацькій ділянках кордону. Крім того, у зв'язку з політичною кризою в Туреччині можливо очікувати зростання рівня ризиків нелегальної міграції громадян цієї країни, насамперед, на українсько-польській ділянці кордону.

Крім того, можливо очікувати збільшення рівня ризиків нелегальної міграції поза пунктами пропуску до ЄС громадян Бангладеш, В'єтнаму, Індії та Шрі-Ланки.

Разом з цим, у разі збереження факторів, що призвели до загострення міграційної ситуації в Європі та посилення охорони південної ділянки зовнішнього кордону ЄС можливо очікувати зростання ризиків нелегальної міграції на західній ділянці кордону України.

Прогнозується, що можливими напрямками трафіку мігрантів через Україну в рамках Східного маршруту можуть бути:

- з Румунії через Закарпаття в напрямку Угорщини та Словацької Республіки;

- з Румунії через Молдову, далі в напрямку кордону з ЄС;

- морським шляхом, використовуючи Україну, як транзитну територію для подальшої міграції до країн ЄС.

Одночасно, найбільш потенційно загрозливою, зважаючи на агресивну політику РФ, є українсько-російська ділянка кордону. З метою подальшого загострення міграційної ситуації в Європі, не виключається створення Росією умов для значного збільшення потоку сирійських біженців з її території транзитом через Україну до ЄС.

Разом з цим, залишатимуться ризики переправлення нелегальних мігрантів з країн Південно-Східної Азії, Близького, Середнього Сходу та Африки на маршрутах міжнародного сполучення, насамперед авіаційного, за чужими та підробленими документами (паспорти, візи, ID-картки), у тому числі європейських країн. Водночас, не виключаються ризики переправлення мігрантів через морські порти.

Крім того, можлива ситуація, пов'язана з накопиченням потенційних нелегальних мігрантів в Україні (перш за все громадян Таджикистану, Киргизстану та Узбекистану), які намагатимуться потрапити до ЄС шляхом

набуття в суміжних з Україною європейських країнах (Угорщина, Польща) статусу біженця, що може призвести до зростання ризиків порушення ними державного кордону поза пунктами пропуску, насамперед з Республікою Польща та Словацькою Республікою.

У результаті проведених заходів протягом 2016 року територіальними органами і підрозділами ДМС виявлено 6390 нелегальних мігрантів (2015 р. – 5111), стосовно 5729 іноземців-правопорушників прийнято рішення про примусове повернення (2015 р. – 4202), 471 іноземців примусово видворено з України (2015 р. – 209), 170 незаконних мігрантів поміщені до ПТПП для підготовки їх подальшого примусового видворення (у 2015 – 129), 870 іноземцям – порушникам міграційного законодавства України заборонено подальший в'їзд в Україну строком на три роки (у 2015 – 576).

Інформація про виявлених нелегальних мігрантів за країнами походження: Російська Федерація – 1571; Азербайджан – 1032; Узбекистан – 633; Молдова – 399; Грузія – 325; Вірменія – 385; В'єтнам – 201; Таджикистан – 146; Туреччина – 148; Киргизстан – 105; Білорусь – 103 інші – 1342.

Відповідно до КУпАП до адміністративної відповідальності притягнуто 26651 порушники (у 2015 – 20782), за ст. 203 – 20177 (у 2015 – 16017), за ст. 204 – 380, (у 2015 – 221), за ст. 205 – 5855 (у 2015 – 4410), ст. 206 – 239, (у 2015 – 134), стягнуто штрафів на суму 12,9 млн. грн.

Загалом впродовж 2016 року до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні було поміщено 645 особу (АДПС – 391, ДМС – 254), у 2015 – 530 (АДПС – 371, ДМС – 159).

Таблиця 33. Статистичні дані про застосування адміністративної практики відносно іноземних громадянства осіб без громадянства у 2016 році

Заходи	Всього	з них	
		ст. 202	ч.2 ст.203
Складено протоколів	27046	949	23421
Питома вага		3,51%	86,60%
Винесено постанов	26567	942	23405
Питома вага		3,55%	88,10%
Накладено штрафів на суму, грн.	24160302	118377	15203089
Питома вага		0,49%	62,93%
Сплачено штрафів на суму, грн.	16718659	54683	10785208
Питома вага		0,33%	64,51%

У 2016 році органами ДМС притягнуто до адміністративної відповідальності 26 511 (у 2015 – 20 784) нелегальних мігрантів та порушників міграційного законодавства за статтями 203-206 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у тому числі за:

- порушення правил перебування іноземців та ОБГ в Україні і транзитного проїзду через територію України (ч.1 ст. 203) – 20 037 (у 2015 – 16 019);

- порушення порядку працевлаштування, прийняття на навчання, надання житла, реєстрації іноземців та осіб без громадянства та оформлення для них документів (ст. 204) – 380 (у 2015 – 221);

- невжиття заходів до забезпечення своєчасної реєстрації іноземців і осіб без громадянства (ст. 205) – 5 855 (у 2015 - 4 410);

- порушення порядку надання іноземцям та особам без громадянства житла, транспортних засобів та сприяння в наданні інших послуг (ст. 206) – 239 (у 2015 – 134).

Крім того, у 2016 році органами ДМС затримано 6 390 (у 2015 - 5 111) нелегальних мігрантів, з яких: примусово повернуто 5 954 (у 2015 – 4 202) особи, примусово видворено – 255 (у 2015 - 209 осіб), прийнято 895 (у 2015 – 576) рішень про заборону в'їзду в Україну та 170 (у 2015 – 129) осіб поміщено до ПТПП.

Таблиця 34. Виявлені факти та кількість осіб, які потерпіли від злочинів передбачених ст. 149 КК України

Рік	Всього фактів торгівлі людьми	У них потерпілих:			
		Усього	з них		у тому числі неповнолітніх
			жінок	чоловіків	
2013	130	107	72	35	5
2014	109	86	68	18	2
2015	111	102	62	40	6
2016	124	69	53	16	4

Впродовж 2016 року зареєстровано до ЄРДР 124 факти, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 149 КК України (Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини).

Усього обліковано, без урахування закритих кримінальних проваджень відповідно до п.п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК, 115 таких фактів.

По регіонах: м. Київ - 24, Вінницька - 2, Дніпропетровська - 16, Донецька - 4, Закарпатська - 2, Івано-Франківська - 1, Київська - 7, Луганська - 3, Львівська - 3, Одеська - 22, Полтавська - 1, Рівненська - 1, Тернопільська - 2, Харківська - 22, Херсонська - 2, Чернігівська область - 3.

Проведеним аналізом щодо виду експлуатації по виявлених фактах торгівлі людьми встановлено: 72 випадки – сексуальна експлуатація, 9 – трудова, 3 – торгівлі дітьми, 26 – втягнення у злочинну діяльність, 2 – вилучення органів, 2 – втягнення у жебрацтво, 1 – сурогатне материнство.

За 66 кримінальними провадженнями за статтею 149 КК, встановлені особи, які їх скоїли та їм повідомлено про підозру, у тому числі 59 з числа зареєстрованих упродовж 2016 року.

Усього упродовж 2016 року оголошено підозру 42 особам за статтею 149 КК, кримінальні провадження по яких були розслідувані та направлені до суду.

По регіонах: м. Київ - 2, Вінницька - 1, Дніпропетровська - 8, Донецька - 2, Закарпатська - 1, Київська - 1, Кіровоградська - 1, Луганська - 1, Львівська - 1, Одеська - 9, Полтавська - 1, Тернопільська - 1, Харківська - 12, Чернігівська область - 1.

Усього закінчено досудове слідство по 82 кримінальним провадженням, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 149 КК України, з них 60 з обвинувальним актом направлені до суду.

За результатами досудового розслідування матеріалів кримінальних проваджень, які були направлені до суду, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 149 КК України (Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини), усього установлено та надано допомогу 69 потерпілим особам (53 жіночої та 16 чоловічої статі), у тому числі 3 неповнолітнім та 1 малолітньому.

По регіонах: м. Київ – 3 потерпілих, Вінницька - 3, Дніпропетровська - 13, Закарпатська - 5, Київська - 3, Луганська - 3, Одеська - 21, Полтавська - 1, Рівненська - 1, Тернопільська - 1, Харківська - 12, Херсонська - 1, Чернігівська область - 2. Щодо неповнолітніх: Дніпропетровська, Закарпатська, Луганська область - по одному. Малолітній – Київська область.

Проведеним аналізом встановлено, що основними країнами призначення потерпілих від торгівлі людьми, наприклад, для сексуальної експлуатації були країни Європи (Греція), Близького Сходу (Ізраїль, ОАЕ, Туреччина), для трудової експлуатації – сусідні країни (Польща, Росія).

Стосовно тенденцій та проявів протиправної діяльності, то на даний час набувають все більшого поширення форми торгівлі людьми, не пов'язані з сексуальною експлуатацією, такі як трудова експлуатація (сільськогосподарські роботи, будівництво, примусове жебрацтво), жертвами від якої частіше стають чоловіки працездатного віку або особи з явними ознаками інвалідності, без постійного місця мешкання та інші малозабезпечені категорії громадян.

Злочинці останнім часом, для вербування потенційних постраждалих від торгівлі людьми, все частіше використовують всесвітню мережу загального доступу – Інтернет. Зокрема, шляхом створення спеціалізованих сайтів, відповідних груп у соціальних мережах, прямого контакту на сайтах знайомств, розміщення оголошень про працевлаштування, тощо.

Найбільш уражені регіони від торгівлі людьми: Одеська, Харківська, Тернопільська, Дніпропетровська області та місто Київ.

Оцінка ризику за структурними характеристиками населення:

незаміжні жінки, самотні матері, розлучені особи;

молодь, діти вулиці, діти-сироти, вихідці з неблагополучних сімей;

сільське населення;

внутрішньо переміщені особи, іноземні громадяни – трудові мігранти;

особи, які зазнали насильства, у тому числі сексуального;
 бідні, малозабезпечені особи;
 особи з проблемами психічного здоров'я.

Найбільш вразливі до торгівлі людьми категорії населення:

- жінки у віці 18-26 років, у першу чергу незаміжні (вразливі до сексуальної експлуатації);
- чоловіки у віці 31-60 років, у першу чергу одружені (вразливі до трудової експлуатації);
- діти у віці 13-18 років, у першу чергу дівчатка з неповних та реструктурованих сімей (коли один із батьків нерідний).

Незважаючи на це, ризик потрапити у ситуацію торгівлі людьми існує для всіх не залежно від приналежності до певної соціально-демографічної групи.

Іноземцями на території держави у 2015 році вчинено 1950 (- 18,1%) кримінальних правопорушень, з них громадянами Росії – 452, Молдови – 406, Грузії – 341, Азербайджану – 169, Узбекистану – 159 тощо.

У 2016 році відповідно іноземними громадянами вчинено 2415 кримінальних правопорушень, з них громадянами Росії – 730, Грузії – 491, Молдови – 386, Азербайджану – 247, Узбекистану – 167 тощо.

Відносно іноземців протягом 2015 року вчинено 938 (+ 35,7%) кримінальних правопорушень, з них відносно громадян Росії – 111, Азербайджану – 54, Молдови – 40, Грузії – 20 тощо.

Відповідно у 2016 році відносно іноземних громадян вчинено 1688 кримінальних правопорушень, з них відносно громадян Росії – 137, Азербайджану – 98, Білорусі – 83, Молдови – 59, Грузії – 44 тощо.

За інформацією Міністерства юстиції України в Україні на початок 2017 року налічувалося 1 251 іноземця, які відбували покарання в установах виконання покарань.

Таблиця 35. Кількість засуджених та ув'язнених іноземних громадян, які трималися в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Країни	Станом на 01.01.2013		Станом на 01.01.2014		Станом на 01.01.2015		Станом на 01.01.2016		Станом на 01.01.2017	
	ВК	СІЗО	ВК	СІЗО	ВК	СІЗО	ВК	СІЗО	ВК	СІЗО
Країни СНД	185	03	023	44	33	62	98	16	27	24
Інші країни світу	104	117	105	86	60	52	48	66	27	73
Разом	3 309		2 858		1 507		1 428		1 251	
(% від загальної чисельності утримуваних)	2,25		2,25		2,05		2,04		2,07	

х по ДКВС)					
Чисельність по ДКВС	147 112	126 935	73 431	69 997	60 399

Упродовж останніх п'яти років простежується тенденція до зниження в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах ДКВС чисельності іноземних громадян. Цей показник в середньому становить 60 %.

Така тенденція є наслідком значної гуманізації кримінального законодавства України та обумовлюється суспільно-політичною ситуацією в країні, окупацією АР Крим та проведенням антитерористичної операції в східних регіонах України, що суттєво вплинуло на чисельність в цілому по ДКВС.

Водночас, як і раніше, загальна кількість іноземних громадян, які тримались в слідчих ізоляторах та відбували покарання в установах виконання покарань становить понад 2 % від загальної чисельності спецконтингенту.

За кількісним складом утримуваних іноземних громадян 92 % становили громадяни країн СНД. Серед них: 33 % - громадян Російської Федерації; 19 % - громадян Республіки Молдова та 17 % - громадян Грузії.

Ураховуючи зміни до кримінального законодавства України, зокрема зміни до статті 72 Кримінального кодексу України, які внесені Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання», прогнозується подальше зниження чисельності іноземних громадян в установах виконання покарань.

3.8. Шукачі захисту

Україна в 2002 році приєдналася до Конвенції ООН про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року.

Відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 № 3671-VI (далі – Закон) Україна надає захист іноземним громадянам і особам без громадянства, які його шукають на її території, шляхом:

визнання біженцем;

визнання особою, яка потребує додаткового захисту;

визнання особами, які потребують тимчасового захисту.

На 1 січня 2017 року в Україні на обліку територіальних органів ДМС перебувало 2429 офіційно визнаних біженців та 649 осіб, які потребують додаткового захисту, у тому числі 660 дітей у складі сім'ї у віці до 14 років та 3 дітей, розлучених із сім'єю у віці до 18 років.

Розселення визнаних біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, по регіонах України було нерівномірним. Найбільша кількість вказаних осіб проживає у місті Києві – 1033 біженці та 106 осіб, які потребують

додаткового захисту, Одеській області – 923 біженці та 228 осіб, які потребують додаткового захисту, Харківській області – 100 біженців та 72 особи, які потребують додаткового захисту, Закарпатській області – 56 біженців та 79 осіб, які потребують додаткового захисту, Київській області – 110 біженців та 18 осіб, які потребують додаткового захисту.

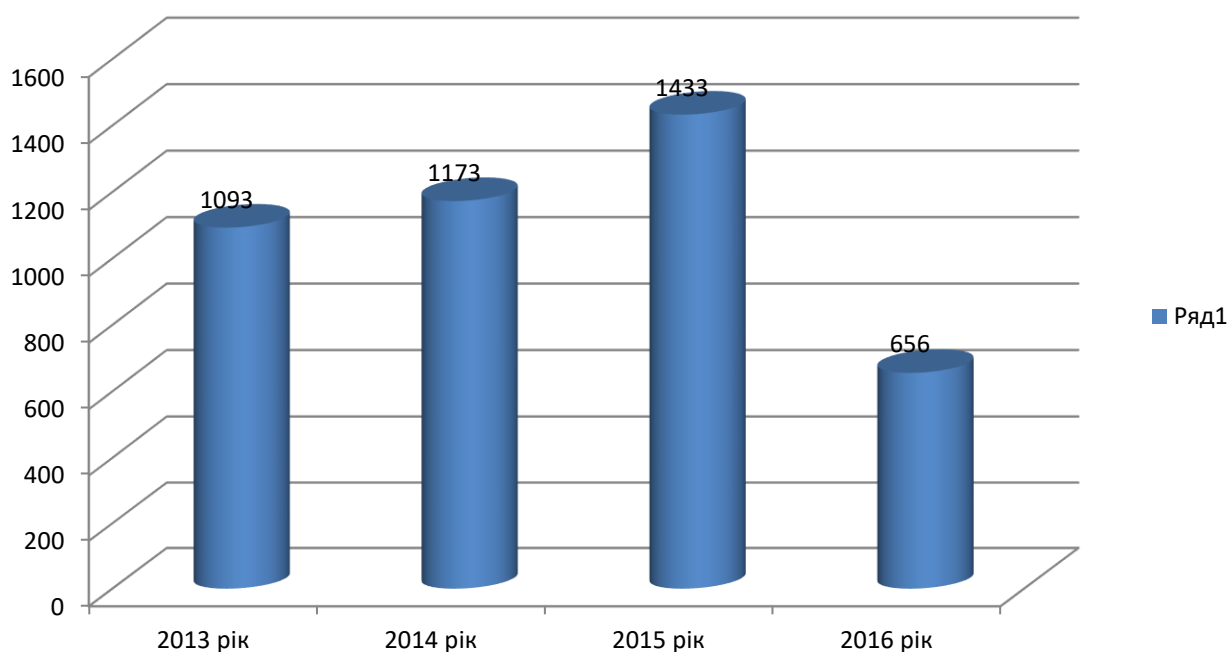
У 2013 році про бажання отримати захист в Україні заявляли громадяни 53-х країн світу та особи без громадянства, з яких найбільше громадяни Сирії – 312, Афганістану – 269, Російської Федерації – 38, Ірану – 38 та Пакистану – 33.

В 2014 році про бажання отримати захист в Україні заявляли громадяни 56 країн світу та особи без громадянства, з яких найбільше громадяни Афганістану – 275, Сирії – 267, Російської Федерації – 130, Сомалі – 70 та Іраку – 56.

У 2015 році про бажання отримати захист в Україні заявляли громадяни 72 країн світу та особи без громадянства, найбільша кількість з яких надійшла від громадян Афганістану – 607, Сирії – 136, Сомалі – 111, Російської Федерації – 86 та Іраку – 68.

В 2016 році про бажання отримати захист в Україні заявляли громадяни 46 країн світу та особи без громадянства, лідерами з яких були громадяни Афганістану (164), Росії (75), Сирії (72), Узбекистану (36) та Іраку (35).

Діаграма 3. Кількість осіб, які звернулись до органів міграційної служби із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту у 2013-2016 роках

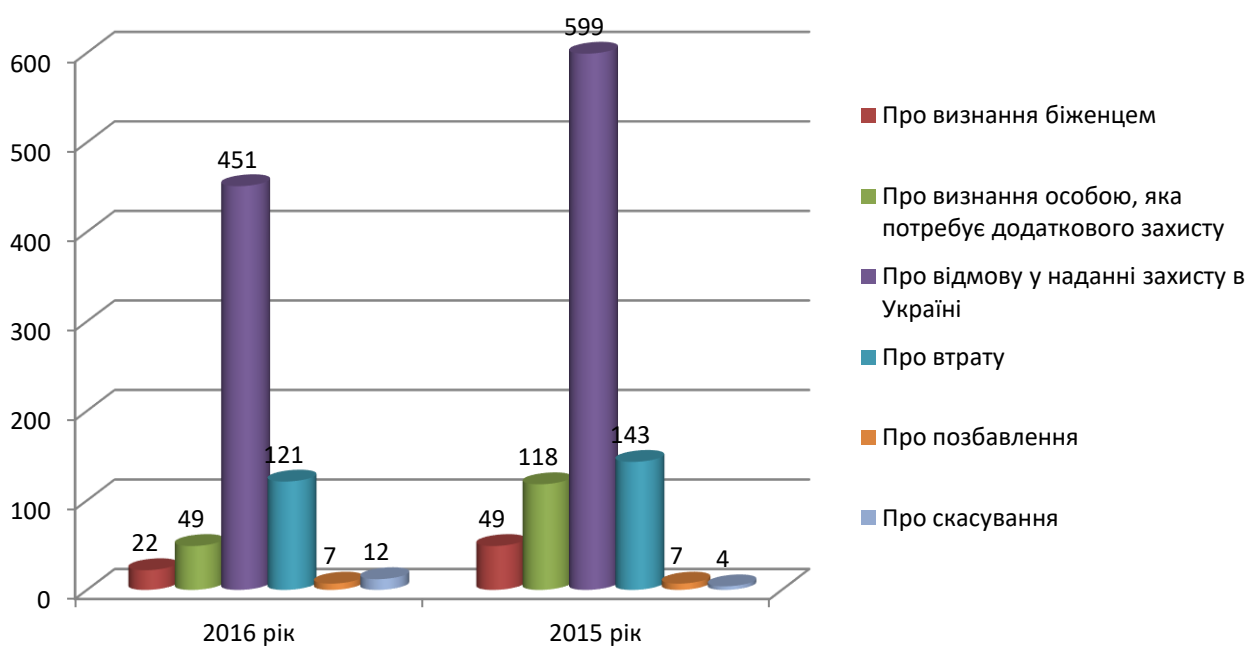
Зменшення кількості заяв про отримання захисту в Україні та географії шукачів захисту пов'язане насамперед з міграційною кризою в країнах-членах ЄС.

Інформація про прийняті ДМС рішення за заявами про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту наведена в Діаграмі 5.

ДМС налагоджено конструктивне співробітництво з Представництвом Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців в Україні (далі – УВКБ ООН) з питань, що стосуються шукачів захисту, біженців та осіб, які потребують додаткового захисту. З метою подальшого формування якісної системи надання захисту в Україні ДМС України продовжує брати активну участь у заходах в рамках другої фази проекту «Ініціатива підвищення якості систем надання притулку в країнах Східної Європи та Південного Кавказу» з 2016 року, що здійснюється Представництвом УВКБ ООН в Україні та є продовженням проекту 2013-2014 років (проект подовжено до кінця 2017 року).

Упродовж 2016 року у рамках зазначеного проекту підготовлено 6 національних тренерів за модулями «Проведення співбесіди з уразливими категоріями», «Оцінювання доказів» та «Положення про виключення» Навчальної програми Європейського бюро з надання притулку. Навчання ними за вказаною тематикою для працівників територіальних органів ДМС по лінії роботи з шукачами захисту заплановано на 2017 рік.

Діаграма 4. Інформація про прийняті ДМС рішення за заявами про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту

Одним із найбільших досягнень проекту є запуск російськомовної версії сайту Refworld – електронної бази даних, що містить документи, присвячені правам людини і тематиці біженців. Використання працівниками ДМС інформації по країнах походження осіб, які звернулися за захистом в Україні, із зазначеної бази даних сприяє більш якісному розгляду заяв шукачів захисту.

3.9. Рeadмісія

Угоди про реадмісію становлять взаємні зобов'язання України, ЄС та інших держав, з якими укладено Угоди про реадмісію, прийняти назад своїх громадян, громадян третіх країн і осіб без громадянства, котрі незаконно прибули на територію однієї договірної сторони або залишаються там без законних підстав, якщо ці особи прибули з території іншої договірної сторони.

Протидія нелегальній міграції є одним з основних завдань, які стоять перед нашою державою та вимагає розбудови міграційних відносин з іноземними країнами, зокрема з країнами-членами ЄС.

Актуальність співробітництва з питань реадмісії взагалі та у Європі зокрема, пояснюється політичними та економічними змінами у світі, які викликали зростання міграції, у тому числі і нелегальної.

З цією метою Україна зацікавлена в підписанні угод та виконавчих протоколів з питань реадмісії осіб, які б створювали правові підстави та визначали порядок здійснення реадмісії осіб між державами.

Рeadмісія - передавання з території запитуючої договірної держави та приймання на територію запитуваної договірної держави громадян договірних держав, громадян третіх країн або осіб без громадянства на підставах та в порядку, визначеному міжнародними угодами про реадмісію.

Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб:

підписана 18.06.2007;

ратифікована 15.01.2008 (Закон України № 116-VI);

набула чинності 01.01.2010.

Слід зазначити, що відповідно до пункту 1 статті 16 Угоди, укладення імплементаційних протоколів є правом України та держав – членів ЄС.

Так, в імплементаційних протоколах сторони можуть додатково визначити компетентні органи, пункти перетину кордону, засоби зв'язку, а також додаткові процедури, засоби та документи щодо виконання Угоди.

Слід особливо підкреслити, що 3 серпня 2016 року в м. Києві відбулося чергове Дев'яте засідання Спільного комітету з питань реадмісії «Україна – ЄС», що проводиться відповідно до статті 15 Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб.

За результатами засідання обидві сторони зазначили, що зустріч підтвердила належний рівень виконання Угоди українською стороною.

Так, сторони погодились, що частка повернень осіб в Україну перевищує 80 %, що засвідчує, що виконання Угоди Україною є одним із найефективніших у порівнянні з виконанням аналогічних Угод між ЄС та іншими державами.

Європейською Стороною було зазначено, що держави-члени ЄС задоволені рівнем співпраці, що підтверджено високим процентом повернутих осіб (81,5 %, що склало 15886 ефективних повернень у 2015 році), та лишається стабільним не дивлячись на збільшення загальної кількості рішень у 2015 році (19495 у 2015 році в порівнянні з 12475 в 2014 році). Польща залишається лідером у кількості повернень (10410 в 2015 році), проте більша частина таких повернень була здійснена за скороченою процедурою. Комітет наголосив, що ефективна Угода про реадмісію може слугувати механізмом стримування, зважаючи на ризик відкриття нових міграційних шляхів.

Щодо стандартної процедури, що здійснюється Державною міграційною службою України, українська сторона доповіла про кількість отриманих запитів про реадмісію. Кількість погоджених запитів про реадмісію у 2015 році – 342 (з них: 308 – ЄС), в першому півріччі 2016 року – 167 (з них: 154 – ЄС). Кількість відмов у реадмісії в 2015 році - 110 (з них: 83 – ЄС), в першому півріччі 2016 року – 98 (з них: 83 – ЄС).

Основною причиною для відмови була відсутність підстав для підтвердження громадянства особи.

Рeadмісія може здійснюватися за стандартною та прискореною процедурами. За виконання стандартної відповідає Державна міграційна служба України, прискореної – Державна прикордонна служба України. Транзитне перевезення повітряним та морським шляхами здійснюється Державною прикордонною службою України.

У 2015 та 2016 роках ДМС виконувала міжнародні зобов'язання України по реадмісії осіб за стандартною процедурою. Кількість запитів про реадмісію, які надходили у вищезазначені роки, кількість погоджених запитів стосовно громадян України та іноземців, які мають законні підстави для перебування та території України, а також кількість запитів на які було надано відмову, відображено нижченаведеній порівняльній таблиці (таблиця 36).

Таблиця 36. Статистичні дані щодо запитів на реадмісію.

Запитуюча держава	Усього запитів		Кількість погоджених запитів				Кількість відмовлених запитів	
	2015	2016	2015		2016		2015	2016
			громадян України	іноземців	громадян України	іноземців		
Росія	15	19	8	0	4	0	7	15
Німеччина	63	337	53	0	204	0	10	133
Польща	172	159	149	0	111	0	23	48
Нідерланди	84	55	60	0	39	0	24	16

Швейцарія	27	25	12	0	13	1	15	11
Швеція	69	54	46	0	42	0	23	12
Норвегія	18	4	14	0	4	0	4	0
Грузія	1	0	0	0	0	0	1	0
Румунія	3	0	0	0	0	0	3	0
Словенія	0	2	0	0	0	0	0	2
Бельгія	0	1	0	0	0	0	0	1
Угорщина	0	7	0	0	3	1	0	3
Всього	452	663	342	0	423	2	110	241

Всього на кінець 2016 року в Україні діяли угоди про реадмісію із 18 країнами світу. Продовжується робота з підготовки до підписання Імплементацийних протоколів з державами-членами ЄС, а також Угод про реадмісію та Імплементацийних протоколів до них з іншими країнами (таблиця 35).

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № 189 затверджено Імплементацийний протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Естонської Республіки до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію, який набрав чинності 13 квітня 2016 року.

На завершальній стадії знаходяться заходи з підготовки до підписання Імплементацийних протоколів з Польщею та Кіпром.

Рeadмісійний діалог стосовно опрацювання текстів Імплементацийних протоколів на різних стадіях триває з 14 країнами ЄС (країни Бенілюксу, Португалія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Мальта, Італія, Франція, Німеччина, Фінляндія, Латвія та Литва).

Так, 22-24 лютого 2016 року в місті Києві проведено експертні консультації щодо проекту Імплементацийного протоколу з країнами Бенілюксу.

24 травня 2016 року за ініціативи Державної міграційної служби України проведено відповідні експертні українсько-угорські консультації з питання узгодження тексту українсько-угорського Імплементацийного протоколу, за результатами яких консолідовану позицію української сторони надіслано до МЗС для передавання дипломатичними каналами угорській стороні.

Рeadмісійний діалог триває із Сербією.

Завершуються заходи з підготовки до підписання Угоди про реадмісію із Швейцарською Конфедерацією. Розпорядженням Президента України від 09.08.2016 № 229/2016-рп «Про уповноваження Арсена Борисовича Авакова на підписання Угоди між Україною та Швейцарською Конфедерацією про реадмісію осіб» Міністра внутрішніх справ уповноважено підписати вказану Угоду.

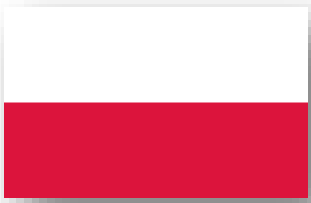
1 грудня 2015 року набрала чинності Угода про реадмісію з Ісландією.

На різних стадіях реадмісійний діалог триває з компетентними органами Лівану, Вірменії, Казахстану, Таджикистану, Азербайджану, Афганістану, Китаю, Ірану, Індії, Шрі-Ланки, Бангладеш, Іраку, Лівії, Нігерії, Пакистану.

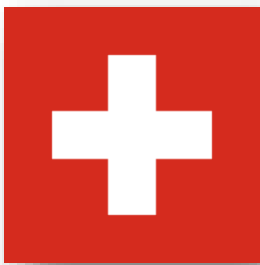
Триває реадмісійний діалог з Республікою Білорусь.

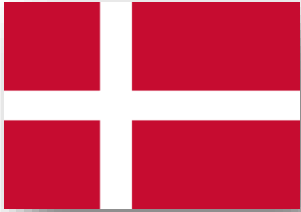
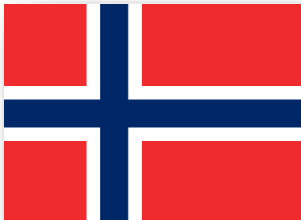
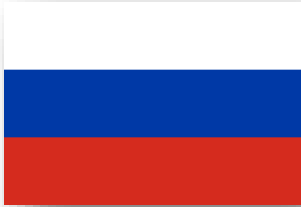
На завершальній стадії заходи з підготовки до підписання Угоди про реадмісію з Республікою Молдова та Імплементатійного протоколу до неї.

Таблиця 37. Міжнародні діючі договори України про реадмісію

Країна	Назва міжнародного договору	Примітки
Угорська Республіка 	Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон	Дата підписання: 26.02.1993 Дата ратифікації: 11.09.1998 Дата набуття чинності: 23.12.1998
Республіка Польща 	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон	Дата підписання: 24.05.1993 Дата набуття чинності: 10.04.1994
Республіка Молдова 	Угода між Урядом України і Урядом Республіки Молдова про приймання та передачу осіб через українсько-молдовський державний кордон.	Дата підписання: 11.03.1997 Дата ратифікації: 11.09.1998 Дата набуття чинності: 23.12.1998

Латвійська Республіка 	Угода між Урядом України та Урядом Латвійської Республіки про передачу і приймання осіб	Дата підписання: 24.07.1997 Дата ратифікації: 10.02.1998
Республіка Узбекистан 	Угода між Урядом України і Урядом Республіки Узбекистан про прийом-передачу осіб, які перебувають на територіях держав нелегально	Дата підписання: 12.10.2000 Дата ратифікації: 13.09.2001
Республіка Туркменістан 	Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Туркменістану про реадмісію осіб.	Дата підписання: 14.05.2001 Дата ратифікації: 10.01.2002 Дата набуття чинності: 20.02.2002
Республіка Грузія 	Угода між Кабінетом Міністрів України і Виконавчою владою Грузії про приймання і передачу осіб (реадмісію), які знаходяться на територіях держав незаконно.	Дата підписання: 22.04.2003 Дата ратифікації: 17.03.2004 Дата набуття чинності: 26.05.2004

Швейцарська Конфедерація 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Швейцарською Федеральною Радою про реадмісію осіб, які перебувають на територіях їх держав нелегально.	Дата підписання: 11.07.2003 Дата ратифікації: 23.06.2004 Дата набуття чинності: 01.10.2004
Турецька Республіка 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про реадмісію осіб.	Дата підписання: 07.06.2005 Дата ратифікації: 24.07.2006 Дата набуття чинності: 19.11.2008
Європейське Співтовариство 	Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб.	Дата підписання: 18.06.2007 Дата ратифікації: 15.01.2008 Дата набуття чинності: 01.01.2010
Королівство Данія	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Данія про реадмісію осіб.	Дата підписання: 16.09.2007 Дата ратифікації: 21.05.2008 Дата набуття чинності: 01.03.2009

		
Соціалістична Республіка В'єтнам 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про реадмісію громадян обох держав.	Дата підписання: 25.09.2007 Дата ратифікації: 03.09.2008 Дата набуття чинності: 10.04.2009
Королівство Норвегія 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Норвегія про реадмісію осіб.	Дата підписання: 13.02.2008 Дата ратифікації: 06.07.2011 Дата набуття чинності: 01.09.2011
Російська Федерація 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про реадмісію.	Дата підписання: 22.10.2012 Дата ратифікації: 05.06.2013 Дата набуття чинності: 08.08.2013

Австрія Республіка 	Імплементаційний протокол між Кабінетом Міністрів України та Австрійським Федеральним Урядом про реалізацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб	Дата підписання: 29.11.2012 Дата ратифікації: 22.01.2014 Дата набуття чинності: 20.11.2014
Чеська Республіка 	Імплементаційний протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб	Дата підписання: 21.10.2013 Дата ратифікації: 10.09.2014 Дата набуття чинності: 01.01.2015
Естонська Республіка 	Імплементаційний протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб	Дата підписання: 14.01.2015 Дата ратифікації: 16.03.2016 Дата набуття чинності: 13.04.2016
Ісландія 	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісландії про реадмісію	Дата підписання: 25.09.2013 Дата ратифікації: 08.05.2015 Дата набуття чинності: 01.12.2015

IV. ВПЛИВ МІГРАЦІЇ

Як видно із наведеної вище інформації, міграція має вплив майже на всі сфери діяльності суспільства, але найбільше міграція має вплив на демографічну і соціальну ситуацію, економічну сферу, ринки праці та фінансів.

Так, за часи незалежності України населення держави скоротилося на понад 9 млн осіб. За попередніми даними Державної служби статистики України кількість наявного населення України (без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання) на кінець 2016 року становила близько 42,584 млн осіб.

Значним фактором, який вплинув на скорочення чисельності населення, став масовий виїзд працездатної частини населення України за кордон у пошуку роботи. Держстатом спільно з Інститутом демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАНУ в 2012 році проведено друге загальнонаціональне обстеження трудової міграції. Було опитано 45,5 тис. осіб у віці від 15 до 70 років, що мешкають в усіх регіонах України. Дослідження показало, що з січня 2010 року по середину червня 2012 року за кордоном з метою заробітку перебувало 1,2 млн. громадян, що становить 3,4 % населення зазначеного віку та 6 % працездатного населення України.

При цьому, перше аналогічне дослідження, проведене за 2005-2008 роки, показало більш високий рівень трудової міграції – 1,5 млн. осіб. Цим обстеженням не охоплювалися особи, котрі виїхали за кордон до 2010 року і з того часу не поверталися в Україну. Також не могли бути охоплені члени домогосподарств, які в повному складі виїхали за кордон. Результати цього дослідження досить широко висвітлені в Міграційному профілі України за 2012 рік, пізніше аналогічні дослідження не проводилися.

Незадовільний демографічний стан населення України та масовий виїзд працездатної частини населення в пошуку роботи за кордон здебільшого пов'язаний із незадоволенням економічним становищем країни. Таким чином, громадяни України, які виїхали за кордон у пошуку роботи, присвячували свій час самозайнятості, і у них було менше часу займатися питаннями створення і розвитку власних сімей, що негативно вплинуло на стан народжуваності, а як наслідок – і на незадовільний демографічний стан населення України в цілому.

Проте, в умовах негативного економічного становища України, результати міграції населення України за кордон у пошуку роботи дають і позитивні плоди. Так, за даними Національного банку України за 2011-2016 роки українськими заробітчанами перераховано в Україну грошових переказів на загальну суму 40 150млн. дол. США (таблиця 38).

Таблиця 38. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну*(за методологією платіжного балансу згідно з 6-м виданням Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції (КПБ 6))**Млн.дол.США*

Показники	2013	2014	2015	2016
Надходження - усього	8537	6489	5154	5425
з них:				
– через коррахунки банків	3293	2410	2006	2279
– через міжнародні платіжні системи*	4084	3190	2135	2126
– неформальними каналами	1160	889	1013	1020
у тому числі:				
1. Оплата праці (без урахування податків та витрат у країні перебування)	5652	4318	3452	3602
з неї:				
– грошові кошти, що ввезені неформальними каналами	780	593	649	648
2. Приватні трансферти	2885	2171	1702	1823
у тому числі:				
Грошові перекази робітників, що працюють за кордоном більше року	1531	1165	1016	1102
з них:				
– грошові кошти, що ввезені неформальними каналами	380	296	364	372
Інші приватні трансферти	1354	1006	686	721
Довідково: обсяги грошових переказів у % до ВВП**	4,5	4,8	5,7	5,8

* без урахування переказів, що здійснюються на користь нерезидентів

** з 2010 за методологією СНР-2008

Примітка: дані за 2014 рік наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

Грошові перекази (за методологією КПБ6 - приватні перекази) представляють собою дохід домашніх господарств, що надходить від інших домогосподарств із-за кордону, та пов'язані з тимчасовою або постійною міграцією населення. Перекази можуть здійснюватись як за офіційними каналами – через банки, міжнародні системи грошових переказів, поштові відділення, так і шляхом передачі наявних грошей та інших матеріальних цінностей від одного домогосподарства іншому.

У структурі платіжного балансу з грошовими переказами в значній мірі пов'язані дві статті: «оплата праці робітників» і «приватні трансфери». Ці стандартні компоненти відображаються у рахунку поточних операцій.

Приватні перекази включають:

- чисту оплату праці;
- приватні трансфери.

Чиста оплата праці представляє собою частину заробітку членів родини за кордоном, яку вони передають домашньому господарству на територію своєї економіки. Вона дорівнює різниці між оплатою праці, що отримана робітником від тимчасового працевлаштування за кордоном, і його витратами в країні перебування.

Приватні трансфери охоплюють операції між домашніми господарствами-резидентами та домашніми господарствами – нерезидентами. Вони складаються з грошових переказів робітників, які працюють більше року, та інших приватних переказів між резидентами та нерезидентами.

За даними Національного банку України найбільше грошових переказів в Україну у 2016 році здійснено з Росії - 977,6 млн. дол. США, проте найбільший обсяг зафіксований у 2013 році - 2703,8 млн. дол. США.

На другому місці США - 602,0 млн. дол. США у 2016 році, та аналогічно з Росією найбільший обсяг зафіксований у 2013 році – 642.5 млн. дол. США (таблиця 39).

Таблиця 39. Обсяги приватних грошових переказів в Україну

за каналами надходження та основними країнами

млн. дол. США

Країни	2013			2014			2015			2016		
	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього
Росія	14,7	489,0	703,8	0,1	925,0	1015,2	2,5	125,7	158,2	4,5	33,1	977,6
США	320,2	322,3	642,5	20,4	17,2	37,6	05,0	10,0	15,0	61,0	41,0	602,0
Німеччина	367,5	50,1	417,5	70,5	7,5	28,0	18,6	1,0	69,6	45,6	8,3	303,9
Сполучене Королівство	172,9	72,0	245,0	98,6	3,1	61,7	96,2	8,7	44,9	20,2	6,5	266,7
Кіпр	318,3	7,1	325,4	58,1	,9	64,0	39,5	,9	44,4	49,7	,2	255,9
Італія	88,9	215,8	304,7									

				1,4	91,0	42,5	3,5	37,1	70,6	3,2	60,5	203,7
Греція	301,9	33,1	335,0	40,1	7,4	67,5	78,3	3,1	91,3	70,0	6,4	186,4
Ізраїль	19,7	82,2	101,9	2,2	7,3	9,4	,7	9,0	06,8	2,7	59,9	172,6
Польща	19,3	21,1	40,5	5,8	3,3	9,2	7,8	7,2	5,1	4,0	3,0	96,9
Об'єднані Арабські Емірати	106,9	24,2	131,1	4,9	3,7	8,6	7,0	5,3	2,3	6,5	0,4	96,9
Канада	73,0	42,6	115,6	6,0	6,2	2,2	2,7	4,0	6,8	6,5	9,7	76,2
Сінгапур	101,5	1,3	102,7	3,8	,1	4,9	4,1	,7	4,8	5,0	,0	75,9
Нідерланди	94,2	6,8	101,0	7,0	,5	3,5	1,7	,3	7,0	8,3	,9	74,1
Швейцарія	109,7	10,4	120,1	8,0	0,1	8,1	4,4	,0	2,4	0,8	,1	68,9
Іспанія	16,8	87,7	104,5	0,8	1,6	2,5	,2	3,6	0,8	,9	7,8	66,8
Казахстан	21,4	59,2	80,5	,0	7,7	6,7	,3	7,7	2,0	,4	1,3	58,6
Туреччина	16,8	43,2	60,0	,3	9,1	7,4	,1	4,8	4,0	1,6	7,1	58,6
Франція	47,3	20,2	67,5	2,5	0,8	3,3	3,0	7,1	0,1	7,9	1,8	49,7
Норвегія	62,1	5,7	67,9	4,9	,7	0,6	3,8	,3	8,1	0,0	,5	44,5
Маршаллові острови	11,9	0,0	11,9	1,1	,0	1,1	2,4	,0	2,4	3,4	,0	43,4
Панама	63,5	0,4	63,9	7,9	,4	8,3	4,6	,4	4,9	0,0	,4	40,5
Португалія	4,4	49,8	54,2	,1	0,1	4,2	,0	1,0	5,0	,7	3,5	39,3
Ірландія	17,5	4,1	21,6	8,6	,7	2,3	0,4	,9	3,2	5,7	,3	39,0
Віргінські Острови	49,7	0,0	49,7	2,6	,0	2,6	5,8	,0	5,8	8,8	,0	38,8
Бельгія	50,3	5,9	56,2	7,2	,2	3,3	3,1	,1	8,2	2,6	,9	38,5
Китай	21,2	42,0	63,2	0,0	4,4	4,4	,4	2,6	9,0	,8	8,7	37,5
Азербайджан	5,5	44,8	50,3	,9	7,4	9,3	,0	8,9	9,9	,3	1,0	34,4
Гонконг	54,7	1,2	55,9	8,2	,3	9,4	8,5	,5	0,0	1,2	,6	32,8
Чеська Республіка	8,1	27,6	35,7	,7	6,9	2,6	,0	1,6	6,6	,1	5,8	31,9
Острів Мен	43,6	0,0	43,6	2,9	,0	2,9	9,7	,0	9,7	0,8	,0	30,8

При цьому, як видно з наведених даних, з 2011 по 2013 роки темпи обсягів приватних грошових переказів в Україну зберігали позитивну динаміку, а з 2014 року почали знижуватися. Значно знизилися обсяги грошових переказів в Україну з Росії, яка проте зберігає першість у загальному рейтингу. Проте у 2016 році порівняно з 2015 роком збільшилися обсяги грошових переказів з США, Німеччини, Сполученого Королівства, Кіпру, Італії, Греції, Ізраїлю тощо

Причиною зниження обсягів грошових переказів у 2014-2015 році послужили:

- агресія Росії: перекази до Донецької та Луганської областей скоротилися вдвічі – на 0,5 млрд. дол. США. Крім того, внаслідок тимчасової окупації АР Крим дані щодо переказів у республіку в 2015 році не обраховувалися;
- девальвація російського рубля;
- зростання недовіри населення до банківської системи в умовах нестабільної фінансової та політичної ситуації та, відповідно, можливу недооцінку обсягів переказів неформальними каналами;
- слабка економічна активність в Єврозоні.

Проте у 2016 році відбулося рівномірне збільшення, що свідчить про зростання довіри населення до банківської системи. Таким чином, приватні грошові перекази в Україну не лише спричиняють позитивний вплив на економіку України, але й сприяють розвитку ринку фінансових послуг, зокрема залучення й розвитку міжнародних платіжних систем.

Поряд з цим, тяжіння громадян України до пошуку роботи за кордоном негативно впливає на внутрішній ринок праці в Україні, який по цій причині щороку втрачає висококваліфікованих фахівців.

Аналогічно можна прослідкувати динаміку грошових переказів з України, зокрема також за каналами надходження та основними країнами (таблиця 40).

Таблиця 40. Динаміка грошових переказів з України

Млн. дол. США

Показники	2013	2014	2015	2016
Виплати - всього	1460	1468	755	607
з них:				
– через коррахунки банків	635	821	323	255
– через міжнародні платіжні системи	825	647	432	352
у тому числі:				
1. Оплата праці	25	29	36	38
2. Приватні трансферти	1435	1439	719	569
у тому числі:				
Грошові перекази робітників	22	28	10	14
Інші приватні трансферти	1413	1411	709	555

Таблиця 41. Обсяги приватних грошових переказів з України

за каналами надходження та основними країнами

млн. дол. США

Країни	2011			2012			2013		
	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього
Російська Федерація	79,5	188,4	267,9	92,3	225,5	317,7	123,7	257,2	381,0
США	61,9	16,8	78,8	81,3	18,9	100,2	97,3	19,3	116,6
Грузія	4,3	20,0	24,3	2,1	21,2	23,2	5,0	27,9	32,9
Польща	8,4	9,4	17,9	11,7	10,6	22,4	16,5	10,7	27,3
Канада	23,2	3,3	26,5	30,8	3,5	34,4	41,7	4,2	45,9
Німеччина	27,9	10,8	38,8	36,9	12,7	49,6	48,5	12,9	61,4
Велика Британія	21,8	6,9	28,7	34,2	7,9	42,1	46,6	8,0	54,6
Туркменістан	1,4	0,8	2,3	2,1	0,9	3,0	2,0	1,7	3,7
Азербайджан	1,1	11,8	12,9	0,3	12,8	13,1	0,5	18,9	19,4
Туреччина	8,2	11,2	19,5	8,8	11,8	20,5	9,3	13,8	23,1
Іспанія	9,7	6,2	15,8	13,4	7,4	20,8	23,0	7,5	30,4
Італія	15,9	9,0	24,9	19,5	10,2	29,7	21,2	11,0	32,2
Ізраїль	10,2	11,5	21,6	10,2	13,5	23,8	13,9	14,5	28,4
Вірменія	0,7	18,7	19,4	0,7	19,4	20,1	1,0	19,3	20,3
Узбекистан	0,4	16,7	17,2	0,4	17,3	17,7	0,9	19,2	20,1
Китай	14,8	18,2	33,0	17,1	21,5	38,6	22,7	25,1	47,8
Білорусь	2,4	3,7	6,1	2,5	4,8	7,3	2,5	5,8	8,3
Казахстан	2,3	7,0	9,3	2,5	7,5	10,1	3,4	8,6	11,9
Чехія	5,9	3,8	9,7	8,4	4,7	13,1	10,4	5,9	16,3
Молдова, Республіка	0,6	7,4	8,0	0,8	8,8	9,6	0,6	11,1	11,7

Продовження таблиці 39

Країни	2014			2015			2016		
	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього	Перекази, що здійснені через банківську систему	Перекази, що здійснені через міжнародні системи переказу коштів	Усього
Російська Федерація	148,3	269,4	417,7	40,1	224,1	264,2	33,5	189,1	222,6
США	116,3	13,6	129,9	50,1	14,7	64,8	38,8	7,2	46,1
Грузія	3,0	24,3	27,3	1,8	23,5	25,3	3,9	23,2	27,2
Польща	23,1	7,0	30,2	24,9	6,1	31,0	18,8	5,1	23,9
Канада	48,2	2,9	51,1	26,3	2,7	29,0	20,4	1,4	21,8
Німеччина	47,2	7,3	54,5	27,1	5,9	33,0	16,5	3,8	20,3
Велика Британія	58,1	3,5	61,6	19,8	3,1	22,9	14,2	1,7	15,9
Туркменістан	5,5	1,0	6,5	7,3	3,7	11,0	13,9	0,7	14,6
Азербайджан	5,7	19,8	25,5	0,4	16,5	16,8	0,2	14,3	14,5
Туреччина	8,8	8,5	17,3	2,9	9,4	12,3	2,0	12,4	14,5
Іспанія	23,8	4,6	28,4	12,6	3,8	16,4	11,2	2,4	13,6
Італія	22,7	6,0	28,8	11,1	6,7	17,7	7,7	3,6	11,3
Ізраїль	15,7	10,6	26,3	5,2	7,9	13,1	3,5	6,8	10,4
Вірменія	1,0	13,1	14,0	0,3	8,9	9,3	0,2	9,6	9,9
Узбекистан	2,0	11,5	13,5	2,1	7,7	9,7	1,6	7,8	9,4
Китай	11,1	13,0	24,1	3,8	9,7	13,5	2,9	6,5	9,4
Білорусь	3,2	7,9	11,1	4,4	6,4	10,8	2,6	5,9	8,4
Казахстан	4,0	6,3	10,3	2,8	7,5	10,3	1,9	6,4	8,3
Чехія	23,2	4,9	28,1	6,6	3,6	10,2	4,6	3,4	8,0
Молдова, Республіка	15,6	9,8	25,4	4,0	6,8	10,8	1,8	5,8	7,6

При цьому, необхідно зазначити про певні зрушення в сфері регулювання трудової міграції громадян України за кордон – 05.11.2015 прийнято Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», який набув чинності з 01.01.2016. Оскільки найбільш значущим міграційним потоком на сьогодні є трудова міграція громадян України за кордон, у центрі уваги держави передовсім має стояти захист прав та інтересів українців, працевлаштованих за кордоном, та заохочення їх повернення на батьківщину.

За даними Пенсійного фонду України суми виплаченої у 2016 році пенсії громадянам України, які проживають за кордоном становили 128 136,62 дол. США та 1 546 114,70 євро. Суми виплаченої у 2016 році пенсії пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні становили 15 600,15 дол. США та

2 754 318,45 євро.

Таблиця 42. Суми виплаченої органами Пенсійного фонду України у 2016 році пенсії пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні, у розрізі цих держав*

Білорусь	1 478,18 дол.США
Молдова	420,93 дол.США
Польща*	13 701,04 дол.США
Болгарія	58 694,47 євро
Естонія	1 522 349,94 євро
Латвія	828 224,57 євро
Литва	345 049,47 євро
Росія	47,82 млн.рос.руб.

**за винятком пенсій, переказ яких здійснюється на особисті рахунки пенсіонерів без посередництва Пенсійного фонду України*

ВИСНОВКИ

Окупація Російською Федерацією Кримського півострова і військове вторгнення на територію Донецької та Луганської областей завдають великої шкоди Україні, як в економічному так і в демографічному, екологічному та інших напрямках.

В умовах кризи Держава щороку витрачає колосальні ресурси на звільнення власної території, облаштування умов для внутрішньопереміщених осіб, відновлення економіки тощо.

Попри згадане 2016 рік став для України відправною точкою росту економіки, а з нею і налагодження життя населення. І нехай темпи покращення життя населення у 2016 році були незначними, але цей рік дав надію сподіватися на краще майбутнє.

Незважаючи на свій потенціал як за площею займаної території, так і вигідним місцем розташування та наявністю значної чисельності населення, Україна з кожним роком все більше втрачає працездатну та висококваліфіковану частину населення, пріоритетом для якої стає життя і робота в країнах-членах ЄС.

Натомість привабливість України для висококваліфікованих трудових мігрантів є низькою.

З метою вжиття своєчасних заходів впливу на ситуацію, що склалася Державною міграційною службою України за підтримки Міжнародної організації з міграції розроблено проект Стратегії державної міграційної політики на період до 2025 року (знаходиться на затвердження в Адміністрації президента України).

Реалізація Стратегії має спрямувати зусилля держави та суспільства консолідацію Української нації та безпеку держави, прискорити соціально-економічний розвиток країни, сприяти стабілізації кількісного та якісного складу населення, забезпечити потреби економіки в робочій силі.

Крім того, з огляду на Висновки Міграційного профілю України за 2013, 2014 та 2015 роки, Державною міграційною службою України розроблено Концепцію здійснення першочергових заходів з реформування Державної міграційної служби (схвалена розпорядженням Уряду від 23.12.2015 № 1411-р), якою, зокрема, передбачено необхідність упорядкування законодавства України у всіх сферах міграції і розробки Міграційного кодексу, а також Закону України «Про Державну міграційну службу», який має на меті не лише визначення статусу ДМС, як окремого органу влади, а й визначити чіткі та єдині підходи до формування та реалізації державної політики у сферах міграції.

СПИСОК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 1. Динаміка наявної чисельності населення України (Держстат).....	6
Таблиця 2. Динаміка структури постійного населення України за віковими групами (Держстат).....	8
Таблиця 3. Статистичні дані щодо причин смерті у 2015-2016 роках (Держстат).....	8
Таблиця 4. Щільність населення України (Держстат).....	9
Таблиця 5. Динаміка ВВП України за 2013-2016 роки (Держстат).....	10
Таблиця 6. Динаміка рейтингової оцінки умов ведення бізнесу Doing Business в Україні за 2013-2016 роки (WorldBank).....	11
Таблиця 7. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2010-2013 роки (Держстат).....	12
Таблиця 8. Інформацію щодо показників зовнішньої торгівлі товарами з найбільшими торговими партнерами (Держстат).....	13
Таблиця 9. Динаміка середньомісячної заробітної плати за регіонами у 2013-2016 роках (Держстат).....	15
Таблиця 10. Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у 2013-2015 роках (Держстат).....	16
Таблиця 11. Житловий фонд України і умови проживання у 2013-2016 роках (Держстат).....	18
Таблиця 12. Структура зареєстрованих безробітних за окремими соціальними групами (Держстат).....	20
Таблиця 13. Економічна активність населення працездатного віку (Держстат).....	21
Таблиця 14. Попит та пропозиція робочої сили в Україні (Держстат).....	21
Таблиця 15. Потреба роботодавців у працівниках за видами економічної діяльності (Держстат).....	23
Таблиця 16. Міграційний приріст (скорочення) населення України у 2013-2016 роках (Держстат).....	34
Таблиця 17. Чисельність наявного населення (за оцінкою) по регіонах України за типом поселень станом на 1 січня 2014-2016 років (Держстат).....	35
Таблиця 18. Структура наявного населення за типом поселень в Україні у 2013-2016 роках (Держстат).....	36
Таблиця 19. Кількість окремих адміністративних послуг, наданих територіальними органами ДМС внутрішньо переміщеним особам (ДМС).....	38
Таблиця 20. Інформація про надання послуг з державної служби зайнятості внутрішньо переміщеним особам у 2016 році (Мінсоцполітики).....	39
Таблиця 21. Аналіз кількості виїздів громадян України за кордон у 2013-2016 роках (АДПС).....	45
Таблиця 22. Статистичні дані про виїзд громадян України за кордон по найбільш відвідуваних країнах світу (АДПС).....	46
Таблиця 23. Кількість громадян, працевлаштованих за кордоном у 2016 році, суб'єктами господарювання, що мають ліцензію з	

посередництва у працевлаштуванні за кордоном (Мінсоцполітики).....	48
Таблиця 24. Чисельність громадян України, які тимчасово працювали за кордоном, працевлаштованих суб'єктами господарської діяльності, що мають відповідну ліцензію, у 2013-2015 роках (Мінсоцполітики).....	50
Таблиця 25. Інформація про видачу дозволів на виїзд громадян України за кордон на постійне місце проживання та повернення в Україну за 2016 рік (ДМС).....	52
Таблиця 26. Статистичні дані про в'їзд іноземних громадян до України за 2013-2016 роки (АДПС).....	55
Таблиця 27. Кількість іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування за 2015-2016 роки (Мінсоцполітики).....	56
Таблиця 28. Структура кількості іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування за 2015-2016 роки (Мінсоцполітики).....	57
Таблиця 29. Структура кількості іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування за 2015-2016 роки (Мінсоцполітики).....	58
Таблиця 30. ТОП - 20 професій, за якими іноземні громадяни та особи без громадянства тимчасово працювали в Україні за наявності дозволу на працевлаштування за 2015-2016 роки (Мінсоцполітики).....	59
Таблиця 31. Структура кількості іноземців та осіб без громадянства, які тимчасово працювали в Україні, за наявності дозволу на працевлаштування, станом на кінець 2016 року (Мінсоцполітики).....	60
Таблиця 32. Інформація щодо затриманих органами ДМС нелегальних мігрантів у 2014-2016 роках (ДМС).....	62
Таблиця 33. Статистичні дані про застосування адміністративної практики відносно іноземних громадянства осіб без громадянства у 2016 році (ДМС).....	69
Таблиця 34. Виявлені факти та кількість осіб, які потерпіли від злочинів передбачених ст. 149 КК України за 2013-2016 роки (НПУ).....	70
Таблиця 35. Кількість засуджених та ув'язнених іноземних громадян, які трималися в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах у 2013-2016 роках (Мінюст).....	72
Таблиця 36. Статистичні дані щодо запитів на реадмісію за 2015-2016 роки (ДМС).....	77
Таблиця 37. Міжнародні діючі договори України про реадмісію (ДМС).....	79
Таблиця 38. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну у 2013-2016 роках (НБУ).....	85
Таблиця 39. Обсяги приватних грошових переказів в Україну (НБУ).....	86
Таблиця 40. Динаміка грошових переказів з України (НБУ)	88

Таблиця 41. Обсяги приватних грошових переказів з України (НБУ).....	89
Таблиця 42. Суми виплаченої органами Пенсійного фонду України у 2016 році пенсії пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні, у розрізі цих держав (ПФУ).....	91

СПИСОК ДІАГРАМ

Діаграма 1. Кількість оформлених громадянами України закордонних паспортів за 2013-2016 роки (ДМС).....	42
Діаграма 2. Кількість оформлених громадянами України документів для виїзду за кордон на постійне місце проживання та кількість громадян, що повернулися в Україну за 2013-2016 роки (ДМС).....	52
Діаграма 3. Кількість осіб, які звернулись до органів міграційної служби із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту у 2013-2016 роках (ДМС).....	74
Діаграма 4. Інформація про прийняті ДМС рішення за заявами про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту у 2015-2016 роках (ДМС).....	75

Статистична інформація та кількісні показники, які не увійшли до таблиць та діаграм

1. Статевий розподіл наявного населення в Україні (Держстат).....	7
2. Тривалість життя в Україні (Держстат).....	9
3. Індекс інфляції за 2014-2016 роки (Держстат).....	12
4. Розмір заборгованості по виплаті зарплат в Україні (Держстат).....	17
5. Індекс людського розвитку (ООН).....	19
6. Плинність кадрів на підприємствах в Україні (Держстат).....	19
7. Кількість ЦНАП, підключених до Єдиного державного демографічного реєстру станом на 31.12.2016 (ДМС)	33
8. Аналіз надання адміністративних послуг ДМС внутрішньо переміщеним особам у 2014-2016 роках (ДМС).....	38
9. Інформація про розміщення внутрішньо переміщених осіб (ДСНС).....	40
10. Кількість внутрішньо переміщених осіб, взятих на облік станом на 31.12.2016 (Мінсоцполітики).....	41
11. Інформація про кількість внутрішньо переміщених осіб, які звернулися за допомогою у працевлаштуванні (ДСЗ).....	41
12. Інформація про кількість внутрішньо переміщених осіб, які звернулися за медичною допомогою (МОЗ).....	41
13. Інформація про кількість внутрішньо переміщених осіб, які звернулися за психологічною допомогою (ДСНС).....	41
14. Інформація про кількість внутрішньо переміщених осіб, які звернулися до пунктів обігріву (ДСНС).....	41
15. Інформація про заходи з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації на території Донецької та Луганської областей (ДСНС).....	41
16. Інформація про перелік країн, з якими в Україні діє безвізовий порядок в'їзду на підставі закордонного паспорта (МЗС).....	43
17. Інформація про перелік країн, з якими в Україні діє спрощений порядок в'їзду на підставі закордонного паспорта (МЗС).....	43
18. Інформація про перелік країн, з якими в Україні діє безвізовий порядок в'їзду на підставі дипломатичного паспорта (МЗС).....	44
19. Інформація про перелік країн, з якими в Україні діє безвізовий порядок в'їзду на підставі службового паспорта (МЗС).....	45
20. Статистичні відомості щодо громадян України за кордоном на кінець 2016 року (МЗС).....	51
21. Інформація про кількість громадян України, які отримали вид на проживання в ЄС уперше (Eurostat).....	51
22. Інформація про кількість іммігрантів, які постійно перебували на обліку (ДМС).....	54
23. Інформація про перелік країн світу, громадяни яких у 2016 мали змогу безвізового порядку в'їзду в Україну (МЗС).....	54
24. Інформація про кількість виданих органами ДМС документів іноземцям за 2016 рік (ДМС).....	55

25. Інформація про кількість оформлених у 2016 році віз для іноземців (МЗС).....	55
26. Інформація про кількість іноземців, які проживали на території України у 2002-2016 роках (ДМС).....	61
27. Інформація про кількість виданих дозволів на імміграцію у 2005-2016 роках (ДМС).....	61
28. Інформація про кількість проведених заходів «Мігрант» і «Кордон» з протидії нелегальній міграції (ДМС).....	62
29. Інформація про кількість незаконних мігрантів, затриманих за незаконне перетинання кордону (АДПС).....	63
30. Інформація про кількість іноземців та осіб без громадянства, поміщених до ПТПІ у 2016 році (ДМС).....	69
31. Інформація про суми виплаченої пенсії громадянам України, які проживають за кордоном (ПФУ).....	90
32. Інформація про суми виплаченої пенсії пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні (ПФУ).....	90